

Wettelijke regeling van het particuliere bankbedrijf : overzicht van de wetgeving betreffende de particuliere banken in verschillende landen

<https://hdl.handle.net/1874/324560>

A. gw. 192, 1938.

**WETTELIJKE REGELING
VAN HET PARTICULIERE
BANKBEDRIJF**

H. W. J. WIJNHOLDS

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT

4041 1971

Diss Utrecht 1930

WETTELIJKE REGELING VAN HET PARTICULIERE BANKBEDRIJF

OVERZICHT VAN DE WETGEVING BETREFFENDE DE
PARTICULIERE BANKEN IN VERSCHILLENDE LANDEN

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN
DOCTOR IN DE RECHTSGELEERDHEID AAN DE
RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT, OP GEZAG
VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS DR. J. BOEKE,
HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEES-
KUNDE, VOLGENS HET BESLUIT VAN DEN
SENAAT DER UNIVERSITEIT TEGEN DE BEDEN-
KINGEN VAN DE FACULTEIT DER RECHTSGE-
LEERDHEID TE VERDEDIGEN OP 26 JANUARI 1938,
DES NAMIDDAGS TE VIER UUR

DOOR

HEIKO WIJNHOLD JANNES WIJNHOLDS
GEBOREN TE BOURTANGE

DRUKKERIJ LUMAX - UTRECHT

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
U T R E C H T

AAN MIJN OUDERS
AAN MIJN VERLOOFDE

Het is een gelukkig verschijnsel dat de gewoonte iemand in staat stelt om bij het beëindigen van zijn proefschrift een persoonlijk woord te richten tot zijn leermeesters, iets waartoe anders minder goed de gelegenheid bestaat.

Ik acht het een voorrecht U Hooggeleerde Heeren Professoren der Juridische Faculteit dank te kunnen zeggen voor de wijze waarop Gij mij in de rechtswetenschap hebt ingeleid.

In de eerste plaats gaan daarbij mijn gevoelens uit naar U Hooggeleerde G. M. Verrijn Stuart, aan wien ik als mijn Promotor bijzonderen dank verschuldigd ben. Ik gevoel het als een voorrecht onder Uw bij uitstek deskundige leiding te hebben mogen werken, vooral wegens Uw bijzondere kennis van het geld- en credietwezen, naar welk onderwerp mijn belangstelling in hooge mate uitgaat. Ik kan niet nalaten Uw *privatissima* te vermelden, waarvan ik heb mogen onder vinden dat zij van onschatbare waarde zijn. Het persoonlijk contact met den Meester, om de wijze waarop deze de problemen aanpakt te leeren kennen, is van grooter belang dan veel theoretische kennis. Ik kan U voor dit persoonlijk contact niet genoeg dankbaar zijn.

Thans haast ik mij om U Hooggeleerde C. A. Verrijn Stuart te bedanken voor de wijze waarop Gij mijn belangstelling aan de Universiteit voor de economie hebt opgewekt. Met dankbaarheid denk ik terug aan de twee jaren waarin ik Uw colleges mocht volgen.

Ook U Hooggeleerde Sneller, die leiding heeft willen geven bij mijn studie van de economische geschiedenis, die mij uitermate nuttig is gebleken als basis van verdere economische onderzoekingen, betuig ik mijn hartelijken dank voor de moeite die U zich voor mij heeft willen geven.

Ik stel er grooten prijs op nog in het bijzonder aan U Hooggeleerde Rengers Hora Siccama en Zevenbergen hier mijn dank te betuigen. Uw colleges, die mij inleidden in de studie van het recht, hebben diepen indruk op mij gemaakt.

Tenslotte ben ik dank verschuldigd aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid voor haar welwillende medewerking bij de samenstelling van het programma voor mijn vrije studierichting.

INHOUD.

	Blz.
HOOFDSTUK I.	
Historisch overzicht van de bankwetgeving en de motieven van de recente regelingen	I
HOOFDSTUK II.	
Concessie en vereischten voor de oprichting van banken	14
HOOFDSTUK III.	
Solvabiliteit en liquiditeit	26
§ 1. Minimum-kapitaal	26
§ 2. Maximum van den totalen omvang der transacties	29
§ 3. Verplichte reservevorming	31
§ 4. Preferentie van spaardeposito's en deposito-verzekering	33
§ 5. Maximum-voorschot aan één debiteur	40
§ 6. Leeningen aan directie en personeel	41
§ 7. Bezit en beleening van effecten (verbod van het gemengde bankstelsel)	42
§ 8. Minimum-kas- en dekkingspercentages	51
§ 9. Bijzondere bepalingen, speciaal negatieve liquiditeitsvoorschriften	65
HOOFDSTUK IV.	
Publiciteit en contrôle	67
§ 1. Publiciteit	67
§ 2. De samenstelling en bevoegdheid der bankorganen en de verantwoordelijkheid der leiders	71
§ 3. Contrôle van buiten af	75
§ 4. Contrôle op transacties met het buitenland	100
HOOFDSTUK V.	
Slotbeschouwingen; bankwetgeving en conjunctuur	103

HOOFDSTUK I.

Historisch overzicht van de bankwetgeving en de motieven van de recente regelingen.

Hoewel de aandacht voor de reglementeering van het particuliere bankbedrijf meer in het bijzonder uit de laatste jaren dateert, is de idee al veel ouder. In de eerste plaats denken wij hier aan de Vereenigde Staten, waar de State Banks reeds in het midden van de vorige eeuw aan overheidscontrôle onderworpen waren, terwijl ook de National Banks van hun oprichting (1864) af aan wettelijke voorschriften omtrent minimum-kapitaal en dekking der deposito's gebonden waren¹⁾. Meer algemeen nog werden deze voorschriften bij de Federal Reserve Act van 1913.

Intusschen kwam in 1911 reeds in Zweden een Bankwet tot stand, die, behoudens wijzigingen en aanvullingen, thans nog van kracht is. Wij haasten ons om naast de genoemde Amerikaansche wetten die van Zweden te noemen, omdat de gecontroleerde Amerikaansche banken tenslotte niet uitsluitend particuliere banken in onzen zin zijn, daar zij ook bankbiljetten mogen uitgeven.

Op groote schaal echter werd de reglementeeringsgedachte doorgevoerd in de jaren na den wereldoorlog. Denemarken maakte in 1919 zijn bankwet, terwijl Spanje, Brazilië, Noorwegen, Tsjecho-Slowakije, Italië en enkele andere landen spoedig volgden.

Een nieuwe fase in de geschiedenis van de bankwetgeving werd ingeluid na de crisis van 1930/'31. Toen waren het vooral Duitschland²⁾, België en Zwitserland, die uitvoerige wetten

---

¹⁾ Wij zouden nog kunnen wijzen op bankwetten in de Middeleeuwen en op wetten van nog ouderen datum, doch wegens volkomen gemis aan continuïteit zijn deze voor ons van geen belang en laten wij ze buiten beschouwing.

Eenige aantekeningen en literatuur hierover vindt men bij Prof. B. S. Chlepner in zijn artikel: „La Réglementation et le Contrôle des Banques”, in de *Revue Economique Internationale* van April 1935.

²⁾ Ten aanzien van Duitschland wordt opgemerkt dat reeds voor

voor de banken vaststelden, terwijl in de Vereenigde Staten de oude wetgeving grondig werd herzien. Vooral de laatstgenoemde wetten hebben veel aandacht getrokken. Deze belangstelling moet echter niet zoozeer verklaard worden uit den inhoud der wetten zelf, als wel uit de omstandigheden waaronder zij ontstonden. Tenslotte is het verschil in inhoud tusschen deze wetten (Amerika uitgezonderd) en de reeds jaren daarvoor bestaande niet principieel, zooals uit de systematische bespreking in dit werk wel zal blijken. De ernstige depressie en de beteekenis die daarbij aan de monetaire factoren werd toegekend hebben op de bankwetgeving in het bijzonder de aandacht gevestigd, vooral toen deze gepaard ging met een aantal noodmaatregelen om de crisis te bestrijden. In de eerste plaats ging daarbij natuurlijk de aandacht uit naar Amerika, doch ook de andere landen deelden in die belangstelling.

De gewone gang van zaken is geweest dat er eerst voorloopige maatregelen werden getroffen, welke dan later, al of niet herzien, in een algemeene wet zijn neergelegd.

In Amerika werd reeds door Hoover in 1931 met deze noodmaatregelen ¹⁾ begonnen, die grootendeels geconsolideerd werden in de Banking Act van 1933, welke wet op haar beurt is vervangen door de Banking Act van 1935 (eigenlijk een vrij onbelangrijke herziening van de wet van 1933). Voor

---

deze jaren in zekere mate een bankwetgeving bestond, al was deze uiterst gering. Zoowel de beperking tot enkele groepen van credietinstellingen als de onvoldoende uitoefening der contrôle, maakte deze bepalingen ongeveer waardeloos. Wel is het op aandringen van de Reichsbank gekomen tot de overlegging van een tweemaandelijksche balans.

Vgl. Dr. Albrecht Sommer (Berlijn): „Neuordnung des Bankwesens“, in *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik* 1935, Bnd. 142, blz. 164 vv.

¹⁾ Een vrij volledig overzicht van deze bepalingen vindt men in de *Revue Economique Internationale* van April 1935, blz. 109 vv., samengesteld door Prof. Agger. Ook Walter geeft hiervan een chronologisch overzicht in de *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik* van April 1935. Bnd. 141, blz. 457 vv. onder den titel: „Die Bekämpfung der Krise in den Vereinigten Staaten“. Een systematische bespreking gaf Prof. Dr. G. Schmolders in de *Jahrbücher für Nat. ök. u. St.* Bnd. 142 (1935), blz. 100: „Bankgesetzgebung und Währungspolitik im Rahmen der Krisenbekämpfung in den Vereinigten Staaten“.

Duitschland dateert de noodwetgeving eveneens van 1931 ¹⁾. Voordat men echter overging tot invoering van een meer uitvoerige regeling in 1934 (Reichsgesetz über das Kreditwesen van 5 December 1934) werd het vraagstuk uitvoerig in studie genomen, waartoe een enquête werd ingesteld door het bijeenbrengen van schriftelijke referaten. In België kwamen de noodmaatregelen in 1934, terwijl de meer algemeene regeling van 1935 dateert.

Hoewel een uitvoerige bespreking van de noodmaatregelen in de verschillende landen ons te ver zou voeren, moeten wij daarover toch een enkele opmerking maken.

Deze maatregelen kenmerkten zich door tendenzen tot credietverruiming en renteverlaging, hetgeen in verband met de depressie heel begrijpelijk is. Ook bij het maken van de algemeene wetten is daarmee rekening gehouden. In de meeste landen biedt de bankwet de mogelijkheid invloed op het credietvolume en op het rentepercentage uit te oefenen. Wij zullen deze voorschriften overigens elders ontmoeten.

Tenslotte geven wij een chronologisch overzicht van de bankwetgevingen in de verschillende landen, waarin wij volledigheidshalve ook de reeds besproken wetten opnemen:

Zweden	1911
Denemarken	1919 (herzien in 1930)
Spanje	1921 (opnieuw vastgesteld in 1927)
Brazilië	1921 (herzien in 1931)
Columbia	1923
Noorwegen	1924 (aangevuld in 1926, 1929, 1934)
Tsjecho-Slowakije	1924 (aangevuld in 1932)
Italië	1926 (herzien in 1936)
Japan	1927
Venezuela	1927
Ecuador	1927
Polen	1928
Griekenland	1931
Duitschland	1931 (herzien in 1934)

---

¹⁾ Vgl. hierover Prof. Dr. K. Mellerowicz: „Bankenaufsicht in Deutschland”, in De Economist van 1931, blz. 775 vv.

Vereenigde Staten ¹⁾	1933 (herzien in 1935)
België	1934 (herzien in 1935)
Zwitserland	1934
Roemenië	1934 (herzien in 1935)
Argentinië	1935
Turkije	1936.

Men moet echter niet al te veel aan deze jaartallen hechten daar er dikwijls voor de genoemde data wetten waren die een bepaalde groep van banken omvatten, terwijl ook dikwijls de „herzieningen” van een zoodanig ingrijpenden aard waren dat men evengoed van een nieuwe wet had kunnen spreken. Wij hebben echter in 't algemeen als datum opgegeven dat jaar waarin voor het eerst in het betrokken land een bankwet werd afgekondigd die een algemeen karakter had en dan nieuwe wetten op dit gebied als herzieningen aangemerkt. Echter pleegt men in de literatuur als het jaartal der „bankwetten” op te geven, dat der laatste (belangrijke) herziening. Zoo spreekt men meestal van de Amerikaansche bankwet van 1935, van de Deutsche bankwet van 1934 en van de Belgische bankwet van 1935.

*

Wat wij uit dit historisch overzicht leeren is in de eerste plaats dat de bankwetgeving geen product is van de laatste crisis, maar reeds lang daarvoor bestond (vgl. bijv. Scandinavië en Amerika). De idee was echter nog meer verbreid dan in wettelijke regelingen tot uiting komt; wij wijzen op een bankenquôte in Duitschland in 1908, terwijl in 1909 de Rijksdag aan den Kanselier opdracht gaf tot het maken van een bankwet. Ook in Denemarken deed de regeering reeds in 1912 een wetsvoorstel in deze richting, terwijl in Zwitserland reeds een plan werd gepubliceerd in 1916.

Zijn de bankwetten dan geen crisisproduct, toch is een crisis in vele gevallen de directe aanleiding van een bankwet

---

¹⁾ Eigenlijk hadden wij hier ook de jaren 1864 en 1913 moeten vermelden, doch daar wij deze reeds besproken hebben en in 1933 een zeer belangrijke herziening plaats vond, meenden wij in ons overzicht met dit jaartal te kunnen volstaan.

geweest, hetgeen in de betrokken wetten tot uiting komt. Zoo kwamen de bankwetten in Spanje, Brazilië, Columbia, Noorwegen en Tsjecho-Slowakije in de jaren na de crisis van 1920/1921, in de Vereenigde Staten, Duitschland, België, Zwitserland, Roemenië en Griekenland na den omslag van 1929/1931. Op grond hiervan is het begrijpelijk dat men concludeert dat reglementeering van het bankbedrijf een crisismaatregel is, doch een diepere blik op de geschiedenis leert ons dat een dergelijke conclusie te lichtvaardig is.

*

Thans komen wij aan de motieven van de bankwetgeving. Zooals wij hebben gezien dateert de reglementeering van het particuliere bankbedrijf van na den oorlog (behoudens enkele uitzonderingen), in verschillende landen zelfs van na de laatste crisis (Vereenigde Staten, althans een uitvoerige algemeene regeling, Duitschland, België, Zwitserland, enz.). Dit is dus veel later dan het tijdstip waarop de centrale banken aan banden werden gelegd, welke alle reeds in de vorige eeuw hun wetgeving hadden of kregen. In dien tijd dacht men eenvoudig nog niet over de wenschelijkheid het particuliere bankbedrijf te reglementeeren (behoudens de contrôle t. a. v. de State Banks in de Vereenigde Staten, waarbij echter anderzijds weer moet worden opgemerkt dat genoemde banken ook bankbiljetten mochten uitgeven), terwijl thans bijna ieder land zijn bankwetgeving heeft. Vanwaar die ommekeer?

Het hoofdmotief is waarschijnlijk gelegen in het feit dat de functie der particuliere banken, trouwens van het bankwezen in het algemeen, thans zooveel belangrijker is dan toen. Het bankwezen heeft zich zoodanig uitgebreid en het geheele economisch leven is langzamerhand zoozeer met het credietwezen vergroeid, dat iedere stagnatie in dit laatste een ernstige storing beteekent voor de geheele maatschappij. De financieele crises hebben dan ook op deze toegenomen beteekenis van het bankwezen en zijn verbondenheid met het bedrijfsleven de aandacht gevestigd. Daarbij komt dat de toegenomen besparingen een groot aantal credietinstituten in het leven hebben geroepen, die, deels als gevolg van de concurrentie en dikwijls „gebruik” makend van den

N.V.-vorm ¹⁾, niet altijd even solide waren. Daarnaast noemen wij als oorzaak het betere inzicht in het geld- en credietwezen. Wanneer men thans in de literatuur de depositobanken, wat hun geldscheppende functie betreft, gelijk stelt met de circulatiebanken en men acht wettelijke maatregelen voor de laatste noodig, dan is het consequent deze ook voor de eerste te eischen ²⁾. Immers wanneer men in het ongebreideld creëren van geld door de circulatiebank een gevaar ziet en men het noodig acht deze op de een of andere wijze te controleren, dan is het juist deze controle ook te eischen voor andere credietinstellingen die tot hetzelfde euvel in staat zijn. In enkele bankwetten is dit inzicht in de rol der particuliere banken bij de motiveering der wet uitdrukkelijk naar voren gebracht. Duidelijk vinden wij dit in het verslag aan den Koning van België, voorafgaande aan de Belgische bankwet ³⁾:

„De overwegende rol welke de obligo's op zicht, vertegenwoordigd door deposito's of door formeele promessen van voorschotten in rekening, in het meerendeel van onze credietinstellingen vervullen, geeft aan deze, feitelijk zoo niet rechtelijk, het karakter van circulatiebanken. Kredieten worden in den vorm van inschrijvingen op rekening verleend. Anderszins heeft, door middel van overschrijving en compensatie, de circulatie van deposito's op zicht een monetair karakter aangenomen, dat in alle punten met het aanvankelijk karakter van de circulatie van de toondermiddelen overeenstemt.

„De economische wetenschap heeft, sedert reeds lang, de grondige eenheid van, eenerzijds, de wettelijke muntcirculatie zooals zij in het meerendeel der moderne Staten, alleen in den vorm van biljetten en obligo's op zicht van het uitgifteinstituut bestaat, en anderzijds de giro-circulatie van deposito's en andere obligo's op zicht van de private banken, doen uitkomen.

---

¹⁾ Dit schijnt vooral in Tsjecho-Slowakije erg te zijn geweest, vandaar dat in dit land de banken met N.V.-vorm of met beperkte aansprakelijkheid aan zeer strenge regels onderworpen zijn, regels die veel strenger zijn dan die, welke gelden voor de overige banken. Hierop komen wij ter plaatse nader terug. In Polen zijn banken in N.V.-vorm geheel verboden.

²⁾ In denzelfden zin Prof. Chlepner in zijn hierboven aangehaald artikel.

³⁾ Wij hebben dit citaat overgenomen van het artikel van Prof. Dr. G. Eijksens, „Het nieuwe statuut der banken in België” in „Economie” van Augustus 1936.

„Tusschen deze twee circulaties bestaan ongetwijfeld gewichtige punten van onderscheid, doch deze houden in veel grootere mate verband met het wettelijk en juridisch uitzicht dan met de economische werkelijkheid, waaraan de Staat, ook al zou hij het verkiezen, niet vreemd kan blijven . . .

„De depositobanken hebben opgehouden inrichtingen te zijn, waarvan de rol zich enkel beperkt tot private betrekkingen tusschen den bankier en zijn deponenten eenerzijds, den bankier en zijn schuldebbende cliënten anderzijds.

„Het openen van depositorekeningen is een functie van zulk een omvang geworden, dat de overheid, die voor de goede werking van het economisch mechanisme moet zorgen, niet mag nalaten de innerlijke structuur van organen, die voor 's Lands bestaan zoo belangrijk zijn geworden, in beschouwing te nemen.

„Feitelijk wordt de noodzakelijkheid, de leiding der banken aan sommige regels te onderwerpen en een daarmede overeenstemmende controle in te richten, niet ernstig betwist.”

Ook bij het tot-stand-komen van de bankwet van Argentinië is in denzelfden geest gesproken ¹⁾.

Tenslotte moet gezegd worden dat de regeering niet alleen optrad in het belang van haar onderdanen, maar dat zij des te eerder geneigd was de banken in haar credietoperaties te remmen toen de schatkist in critieke tijden te hulp moest komen. Dit gebeurde geregeld, in de Scandinavische landen na de crisis van 1920/'21 (na enkele jaren kwamen toen de bankwetten) en na de laatste crisis o. a. in Amerika, Duitschland ²⁾ en België.

Hebben bovenstaande motieven tot het vaststellen van bankwetten geleid, toch zijn zij er niet alle (voldoende) in verwerkt, althans niet consequent.

Wanneer wij de bankwetten doorlezen, dan is de indruk dien we krijgen dat men in de wet zoodanige maatregelen wil geven dat de kans op ineenstorting van een bank zoo gering mogelijk wordt. Voor alles wil men faillieeren of vastloopen der credietinstellingen tegengaan. En wel vooral ter bescherming van de spaarders

¹⁾ Vgl. J. Baruch: „Centralisatie en coördinatie in Argentinië's Bank- en Geldwezen”, in *De Economist* 1935, blz. 203.

²⁾ Voor de afzonderlijke hulp- en garantiemaatregelen in Duitschland alsook voor cijfermateriaal, zie A. Dauphin-Meunier: „Le contrôle des Banques en Allemagne” in *Revue d'Economie Politique* van Maart-April 1935, blz. 394.

en andere depositanten. Dit is ook de conclusie waartoe Chlepner ¹⁾ besluit: „Le désir d'éviter de nouvelles catastrophes bancaires est donc le motif fondamental des lois que nous allons étudier.” Het is dus de kwalitatieve crediet-contrôle die in 't algemeen in de wetten tot uiting is gebracht.

Het spreekt vanzelf dat wij tegen dit streven als zoodanig geen enkel bezwaar hebben, wel echter tegen het feit dat men grootendeels vergeten heeft dat dit doel alleen niet voldoende is. In de eerste plaats kan men de bescherming der spaarders zoover doorvoeren dat men allerlei voorschriften geeft die wel de gelden der depositanten zeer veilig stellen, maar de banken in haar werkzaamheden zoodanig belemmeren dat het algemeen welzijn ermede geschaad is. Wij denken hier vooral aan het verbod van het gemengde bankstelsel (in Amerika en België speciaal). Men heeft dit verbod ingevoerd omdat in de laatste jaren, aan de wetten voorafgaande, de gemengde banken geweldige verliezen hebben geleden op haar industriele participaties. Het gevolg was dat de banken in moeilijkheden raakten en den depositanten niet meer konden uitbetalen. Om deze laatsten nu in het vervolg tegen dergelijke débâcles te beschermen, verbood men radicaal het bezit van aandelen door depositobanken. Inderdaad zal daardoor de zekerheid van de depositanten grooter zijn (of dit erg veel zal zijn is nog zeer de vraag), maar de industrie en het geheele economisch leven zijn er niet weinig door geschaad ²⁾. Dergelijke middelen streven het doel voorbij. Zeker, het is van groot belang om de spaarders gerust te stellen en zodoende het sparen te bevorderen, maar dit kan ook op andere wijze geschieden. Overigens is het vraagstuk van het gemengde bankstelsel thans nog niet aan de orde.

Het doel dat wij verder in de bankwetten, meer feitelijk nog in de uitvoering ervan, gemist hebben, speciaal daar, waar (mede) als motief voor de wetgeving de geldscheppende functie der particuliere banken genoemd werd, is om de

---

¹⁾ Vgl. zijn door ons aangehaalde artikel in de *Revue Econ. Int.*, blz. 36.

²⁾ Anderzijds wordt dikwijls in de bankwetten de industrie ook geholpen, bijvoorbeeld door een lage rente (vooral in Duitschland en België).

credietcontrôle te gebruiken als middel om het conjunctuurverloop te beïnvloeden. De kwantitatieve credietcontrôle dus. Wanneer men zich op het standpunt stelt dat de particuliere banken het totale geldvolume kunnen vergrooten of verkleinen en dat de geldvoorraad invloed heeft op de conjunctuur, dan zal de credietcontrôle in overeenstemming met dit principe gevoerd moeten worden. Het is dan niet voldoende dat de verleende credieten stuk voor stuk gezond zijn en dus geen ineenstorting der banken tengevolge hebben, maar is daarnaast noodig dat de bankpolitiek aangepast wordt aan de eischen van het economisch leven als geheel.

Nu wordt inderdaad in de meeste bankwetten gezegd dat de credietpolitiek gevoerd moet worden in overeenstemming met het nationaal-economisch belang. Zoo lezen wij in § 32 van de Deutsche bankwet (van 1934): „Das Aufsichtsamt hat . . . die Aufgabe, für die Beachtung allgemeinwirtschaftlicher Gesichtspunkte in den allgemeinen Kredit- und Bankpolitik . . . zu sorgen”. De Amerikaansche Banking Act (van 1935) bepaalt in § 19: „dat de Board of Governors met een meerderheid van minstens vier leden ter verhinderend van een schadelijke credietexpansie of -contractie . . .” de kaspercentages kan verhoogen of verlagen. Nog verder gaat de Italiaansche bankwet (van 1936), die in art. 1 zegt: „Het ontvangen van spaargelden van het publiek in iederen vorm en de credietverleening zijn functies van openbaar belang.” Art. 13 van dezelfde wet luidt: „De ministerraad bepaalt de richtlijnen voor het (bank-)inspectoraat. Voor de richtlijnen van algemeenen aard hoort de ministerraad het Comitato Corporativo Centrale, om ze aan de eischen van de ontwikkeling van de nationale huishouding van den staat en de vorming van spaarkapitaal alsmede aan de credietmogelijkheden van het land aan te passen.”

Ook in verschillende andere landen bestaan min of meer uitdrukkelijke bepalingen in dezen geest. Zoo spreekt bijvoorbeeld de Zwitsersche bankwet hier en daar over de „algemeen-economische belangen des lands”, waarop acht moet worden gegeven; het heeft echter geen zin al deze bepalingen te citeren.

Ons bezwaar kan dus niet de uitdrukking van het algemeen belang in de bankwetten gelden, maar wel de verdere uit-

werking daarvan. Om het belang te dienen is niet alleen noodig dat de credietverleening solide is en op voor de industrie gunstige voorwaarden geschiedt, maar ook dat zij geen aanleiding geeft tot te groote expansie. Door op het gelijke karakter van deposito-saldo's en bankbiljetten te wijzen erkent men dit feitelijk al. Merkwaardigerwijze is deze consequentie alleen bewust aanvaard door de Amerikaanse bankwet, die uitdrukkelijk middelen geeft tegen „schadelijke credietexpansie of -contractie”. Dat dit middel is gegeven met het doel om conjunctuur-nivelleerend op te treden, volgt o. m. uit de geschiedenis van het tot-stand-komen der wet en uit verklaringen van Mr. Eccles ¹⁾, governor van den Federal Reserve Board en geestelijke vader van de Banking Act van 1935. Deze laatste heeft zich meermalen in woord en geschrift overtuigd verklaard van het standpunt dat het mogelijk en wenschelijk is om door middel van credietcontrôle het conjunctuurverloop te beïnvloeden. (Voor al aan de open-markt-politiek kent hij daarbij een groote plaats toe.)

In Argentinië is aan het contrôleorgaan (hier de centrale bank) opgedragen om den geldvoorraad aan te passen aan den omvang der reële transacties. Uitbreiding of inkrimping van zaken moet gepaard gaan met uitbreiding of inkrimping van het geldvolume. Wanneer deze instructie letterlijk wordt uitgevoerd, verwachten wij daarvan ernstige moeilijkheden. Stel eens dat het economisch leven zich in het begin van een hausse bevindt, waarbij het aantal ruilhandelingen toeneemt, dan zou de centrale bank, door het geldvolume gelijkmatig te doen toenemen, deze hausse stimuleeren, wat tot een hevige crisis aanleiding zou geven. In zoo'n geval zou juist de credietverleening bemoeilijkt moeten worden. Overigens kunnen wij hierop niet verder ingaan, daar wij anders bij de conjunctuurtheorie zouden terechtkomen.

---

¹⁾ Om deze gezindheid werd hij dan ook door President Roosevelt benoemd (Nov. 1934). De secretaris van de Treasury (Morgenthau) en nog drie andere governors, die in dezen tijd benoemd werden, waren allen overtuigde aanhangers van Roosevelt's credietpolitiek. Zie voor de samenstelling van den Board in dien tijd het artikel van F. A. Bradford: „The Banking Act 1935”, in American Economic Review van Dec. 1935.

In België, waar bij het tot-stand-komen der wet zoo duidelijk op de credietscheppende functie der depositobanken en de noodzakelijkheid tot reglementeering daarvan is geweest, wordt daartegen in de practijk niets gedaan. De voorzitter der Belgische Bankcommissie, Prof. G. Janssen, heeft dit onomwonden verklaard ¹⁾):

„Ses interventions ne devront d'ailleurs pas avoir d'autre portée que celles d'avis donnés en vue du maintien d'un marché sain. Elles ne pourraient se transformer en des autorisations ou des refus qu'en faisant assumer à cette institution des responsabilités qui pourraient par la suite se révéler redoutables.”

Intusschen lijkt het ons gewenscht het terrein van ons onderzoek, vooral daar waar we in aanraking komen met het conjunctuurverschijnsel, nauwkeurig af te bakenen.

Wij stellen ons tot taak den inhoud der bankwetten van de verschillende landen systematisch te beschrijven en eventueel te critiseeren. Deze critiek strekt zich ook uit over de kwestie in hoeverre de bankwetten en de toepassing daarvan in overeenstemming zijn met de motieven die tot de voorschriften aanleiding hebben gegeven. Naar aanleiding daarvan merkten we reeds op dat wanneer als motief gegolden heeft de wensch om ook de particuliere geldscheppers aan banden te leggen, zooals dat bij eenige landen duidelijk is gebleken, dat dan een kwantitatieve credietcontrôle gevoerd moet worden. En daar de credietpolitiek tevens gevoerd moet worden in overeenstemming met de eischen van het nationaal-economisch belang, moet deze credietcontrôle een soort conjunctuurpolitiek ²⁾ zijn. De vragen in hoeverre monetaire factoren voor het ontstaan van crises aansprakelijk kunnen worden gesteld, in hoeverre het mogelijk is om door credietcontrôle tot een meer gelijkmatig conjunctuurverloop te komen en hoe de richtlijnen van een dergelijke politiek

---

¹⁾ Zie De Economist 1937, blz. 196 vv.

²⁾ Om misverstand te voorkomen merken wij op dat dit begrip hier zeer ruim wordt opgevat. Wij bedoelen ermee dat bij de credietpolitiek met den stand der conjunctuur rekening zal moeten worden gehouden. Volgens welke gedragslijn dit moet geschieden, is, behoudens in Amerika en Argentinië, uit de wet of de considerans niet af te leiden.

zouden moeten zijn, vallen echter buiten ons bestek.

Al vinden we dan in de meeste bankwetten niet de uitdrukkelijke wil om de credietcontrôle te gebruiken voor een conjunctuurpolitiek, toch zijn in de meeste bankwetten middelen voor een kwantitatieve credietcontrôle, zij het meestal in beperkte mate, aanwezig. Wij gaan daarop thans echter niet verder in, daar wij deze mogelijkheden beter kunnen bespreken na het systematisch overzicht van de verschillende bankwetten.

*

Alvorens in het volgende hoofdstuk te beginnen met de systematische bespreking van den inhoud der verschillende bankwetten, is het goed nog eenige opmerkingen van algemeen aard te maken. Het zal gemakkelijker zijn van de strekking der onderscheiden voorschriften in de verschillende landen een goed beeld te krijgen, wanneer de bankwetten dier landen vooraf in haar geheel gekarakteriseerd zijn.

De omvang van de werking der bankwetten is verschillend; soms geldt de wet uniform voor alle credietinstellingen, meestal echter zijn bepaalde groepen daaraan niet onderworpen. Bijna nergens vallen de circulatiebanken onder de gewone bankwet, alleen in Chili en Denemarken wel. In sommige andere landen zijn enkele bepalingen op de circulatiebanken van toepassing, bijvoorbeeld in Zwitserland de strafrechtelijke regels tegen het verspreiden van onware geruchten.

Dikwijls ook zijn de wetten alleen van toepassing op de depositobanken (incl. algemeene banken), terwijl dan voor spaar- en hypotheekbanken een afzonderlijke regeling geldt. We kunnen wel als regel aannemen dat de wetten in principe gelden voor de depositobanken; ook al vallen de overige credietinstellingen formeel onder de wet, dan toch geldt dit in werkelijkheid slechts voor enkele bepalingen. Zoo zegt de Deutsche bankwet van 1934 in § 1 lid 1: „Den Vorschriften dieses Gesetzes unterliegen alle Unternehmungen, die Bank- oder Sparkassengeschäfte im Inland betreiben (Kreditinstitute)”. Toch is de Deutsche wet niet van toepassing op de zg. „Zweckspaarunternehmungen”, pandcredietinstellingen (voorzoover deze beide niet het gewone bankbedrijf uit-

oefenen), Reichsbank, Deutsche Golddiskontbank en de ondernemingen van de post. Het zou ons te ver voeren hier reeds t. a. v. de bijzondere regels die voor sommige soorten van banken gelden in bijzonderheden te treden, wij zullen deze in het algemeen wel bij de betreffende hoofdstukken bespreken.

Buitenlandsche bankinstellingen of filialen zijn in den regel aan dezelfde voorschriften onderworpen als de binnenlandsche. Meestal echter wordt het buitenlandsch filiaal in het binnenland als een afzonderlijke bank beschouwd en gelden voor zoo'n filiaal de vereischten betreffende minimum-kapitaal enz., die ook voor de binnenlandsche banken gelden. Daarentegen gelden in Zwitserland voor buitenlandsche banken bijzondere bepalingen, terwijl in Turkije, Polen en Dantzig buitenlandsche banken een speciale vergunning noodig hebben.

Ook zijn er landen waar er slechts wettelijke bepalingen voor bepaalde soorten van credietinstellingen zijn, waarvan Nederland het voorbeeld is (Pandhuiswet en Geldschieterswet).

Tenslotte is de aard der wetten verschillend in dezen zin, dat de eene wet tot in détails regelt, terwijl de andere slechts hoofdlijnen aangeeft. In het laatste geval kan nadere uitwerking geschieden door uitvoerings-verordeningen, uitgaande van de regeering (in welk geval we na het tot-stand-komen dezer verordeningen toch weer een gedétailleerde regeling hebben) of door het contrôleorgaan. Als voorbeeld van deze tegenstelling kunnen we het beste noemen de wet van de Vereenigde Staten tegenover die van Duitschland. De eerste geeft een zeer gedétailleerde regeling, hoewel daarbinnen nog een behoorlijke macht aan het contrôleorgaan wordt gelaten, terwijl de Deutsche bankwet slechts hoofdlijnen aangeeft, die door de contrôleorganen nader moeten worden uitgewerkt. Dit maakt het niet gemakkelijk deze bankwet te beoordeelen, vooral daar de wet nog niet lang bestaat en dus haar werking in de practijk nog moeilijk kan worden vastgesteld. Dit laatste bezwaar geldt ook voor de meeste andere bankwetten, zoodat ook hier onze beoordeeling meestal „slechts theorie” kan zijn ¹⁾.

¹⁾ Over de nadere uitwerking der verschillende wetten en het practische resultaat zal, volgens aankondiging, een werk van Zahn verschijnen, hetwelk een vervolg zal zijn op diens: „Die Bankaufsichtsgesetze der Welt”, Berlijn 1937.

HOOFDSTUK II.

Concessie en vereischten voor de oprichting van banken.

In alle landen die een bankwetgeving hebben is de uitoefening van het bankbedrijf van bepaalde voorwaarden afhankelijk gesteld. In tegenstelling hiermede is de oprichting van banken in de landen die nog geen bankwet hebben meestal vrij, bijvoorbeeld in Nederland, Engeland en Frankrijk. Met dit „vrij” bedoelen wij dat credietinstellingen aan geen andere bepalingen onderhevig zijn dan andere (industrie- of handels-) ondernemingen van denzelfden rechtsvorm. De wetgeving op de naamlooze vennootschappen, de coöperaties, de commanditaire vennootschappen enz. achtte men voor credietinstellingen niet voldoende.

Het doel van deze bemoeijking van de oprichting is om vestiging van instituten, die later blijken geen levensvatbaarheid te hebben of van minder allooi te zijn, tegen te gaan. Tevens wil men de versnippering van het bankwezen er door tegengaan, een streven naar concentratie dus. Vooral in de jaren na den oorlog is het aantal banken in vele landen (vooral in de Vereenigde Staten en in Duitschland) geweldig toegenomen, hetgeen geen gunstige gevolgen had voor de soliditeit en liquiditeit en voor de rustige ontwikkeling van het bankwezen. Door de felle concurrentie werd de creditrente opgedreven, zoodat de banken gedwongen werden uit te zien naar belegging met een hooge rentabiliteit, waardoor de soliditeit noodzakelijkerwijze min of meer in het gedrang moest komen. Geen wonder dat men dit euvel trachtte tegen te gaan door belemmering van de vestiging (inclus opening van filialen) en door aan het contrôleorgaan de bevoegdheid te geven op de rente in bepaalde gevallen invloed uit te oefenen. In Duitschland werd voor het laatste doel een kartelleering der banken ingevoerd, waarop wij bij de bespreking van de contrôle in dat land terugkomen.

De wijze waarop men opening van credietinstellingen bemoeijkt heeft, is in de verschillende landen zeer uiteen-

lopend. Het eene land gaat hierbij veel verder dan het andere. Het minst ver gaat België, waar een opgerichte bank alleen geregistreerd behoeft te worden. De meeste landen gaan echter veel verder en stellen de uitoefening van het bankbedrijf afhankelijk van een concessie. Ook hierbij zijn weer verschillende gradaties te onderscheiden.

Samenvattend kunnen wij vier gevallen onderscheiden:

- 1°. De opening van banken is vrij, doch deze moeten geregistreerd worden. Dit is het geval in België, waar de banken moeten worden ingeschreven bij de Bankcommissie (tevens is hier storting van een cautie van frs.300.000 vereischt).

Bepalingen van ongeveer dezelfde draagwijdte heeft Turkije. Alle banken, ook die, welke een anderen rechtsvorm hebben, zijn onderworpen aan de toelatingsvereischten die het handelsrecht voor iedere N. V. stelt, terwijl ook dezelfde toestemming, op voordracht van het Ministerie van Financiën en Economische Zaken, noodig is. Verder moet binnen twee maanden na de oprichting aan dezelfde ministeries een verklaring worden ingezonden, inhoudende datum van oprichting, plaats waar de bank gevestigd is, hoogte van het kapitaal alsmede hoeveel daarop is gestort, de reserve en de aard der werkzaamheden van de bank. Buitenlandsche banken hebben in Turkije een bijzondere toestemming noodig, die verleend wordt door den ministerraad op voorstel van het Ministerie van Financiën en van Economische Zaken. De verklaring die buitenlandsche banken of filialen moeten inzenden is uitvoeriger dan die der binnenlandsche.

- 2°. Er zijn objectieve normen vastgesteld, waaraan moet worden voldaan (concessie is dan niet vereischt). Het voorbeeld hiervan is Zwitserland. Dit land stelt voor buitenlandsche banken afzonderlijke vereischten vast. Genoemde normen bestaan in Zwitserland hierin dat in de statuten en reglementen een omschrijving van de werkzaamheden der bank en van het bestuur moet staan. Nadat de Bankcommissie geoordeeld heeft dat hieraan voldaan is, mag de bank pas het bedrijf beginnen.

Hoewel dus hier toestemming (die dan steeds gegeven wordt als aan de voorwaarde van omschrijving, enz. is voldaan) vereischt is, hetgeen trouwens ook feitelijk voor het sub 1° genoemde geval geldt (pas na inschrijving mag in België het bedrijf begonnen worden, terwijl de Bankcommissie over de al of niet inschrijving beslist), spreekt men in deze gevallen meestal niet van „concessie”. Hoewel het laatste formeel volkomen juist zou zijn, ziet men in „concessie” meer het geval waarin de overheid een grootere vrijheid (willekeur) van oordeel aan den dag kan leggen. Dit hebben we in het hieronder sub 3° en vooral onder sub 4° te noemen geval.

- 3°. De overheid moet concessie verleen en alvorens het bankbedrijf mag worden uitgeoefend. Deze concessie mag echter slechts geweigerd worden op bepaalde gronden, welke in de wet zijn opgenoemd. Voorbeelden hiervan zijn Duitschland en Roemenië.

In Duitschland ¹⁾ mag de concessie (die door den Reichskommissar wordt verleend) slechts geweigerd worden:

- a. Wanneer de leiders niet eerbaar of vakkundig zijn.
- b. Wanneer de vestiging met het oog op de plaatselijke of nationale behoefte ongerechtvaardigd is.
- c. Wanneer de bank (of het filiaal) niet voldoende kapitaal tot zijn beschikking heeft.

Voor opening van filialen en voor buitenlandsche instellingen, die zich in Duitschland willen vestigen, gelden dezelfde bepalingen.

De concessie kan worden ingetrokken door den Reichskommissar wanneer het betreffende bedrijf niet binnen een jaar na de concessieverleening geopend wordt of gedurende een jaar het bedrijf niet wordt uitgeoefend.

De Reichskommissar kan verdere voortzetting van het bedrijf verbieden op de volgende gronden:

- a. Wanneer de concessie door valsche aangiften of bedriegelijke handelingen verkregen is.

---

¹⁾ Concessie is niet vereischt voor de „Zweckspaarunternehmungen”; deze moeten alleen aan de in de wet van 17 Mei 1933 gestelde normen voldoen.

- b. Wanneer gebleken is dat de leiders niet de noodige betrouwbaarheid bezitten.
- c. Wanneer de instelling geen waarborg biedt voor de haar toevertrouwde gelden of stukken of wanneer zij het algemeen belang schaadt.

Tenslotte moeten de credietinstellingen kennis geven van iedere verandering in de persoon van den leider, verandering van het kapitaal, voorgenomen fusie of kapitaaldeelname in andere banken, sluiting van het bedrijf en van filialen.

In Roemenië, waar de concessie verleend wordt door den Oppersten Bankraad, mag deze alleen geweigerd worden:

- a. Wanneer niet aan de wettelijke vereischten voldaan is. Deze vereischten houden in dat het minimum-kapitaal aanwezig is, dat de leiders niet tot bepaalde straffen zijn veroordeeld, dat zij niet failliet verklaard zijn en geen directeur of commissaris van een gefailleerde onderneming geweest zijn. Bovendien moet de Opperste Bankraad nog verdere informaties over de leiders inwinnen, waarover naar eigen inzicht geoordeeld wordt.
- b. Wanneer de oprichting niet doelmatig is.

Na het verleenen van de concessie moet de bank in het Bankregister worden ingeschreven. In dit register wordt doorlopend aantekening gehouden van belangrijke gebeurtenissen der banken, zooals accoorden, faillissementen enz.

Bovengenoemde concessie geldt slechts voor de „gewone” bankzaken; voor bepaalde werkzaamheden (het aannemen van deposito's en spaargelden en het uitgeven van obligatiën) is een speciale toestemming vereischt.

Ook Noorwegen en Zweden, die ongeveer gelijklopende bepalingen omtrent de oprichting hebben, vallen onder dit punt.

Voor uitoefening van het bankbedrijf in deze landen is toestemming van den Koning vereischt, welke geweigerd wordt indien opening niet in het algemeen belang is of de statuten niet in overeenstemming zijn met de wettelijke voorschriften. Voor het laatste is vereischt dat de

oprichters in den lande woonachtige staatsburgers zijn en minstens 10 in getal.

Na bovenstaande is het duidelijk, dat, hoewel de oprichting slechts op bepaalde, genoemde gronden kan worden geweigerd, er bij de concessieverleening vrij willekeurig te werk kan worden gegaan. Vooral het vereischte dat er behoefte aan de op te richten instelling moet zijn, kan tot veel onaangenaamheden leiden. „Behoeftē” is een zoozeer subjectief begrip dat verschillende personen hierover de meest uiteenloopende opvatting kunnen hebben. Behalve dat een dergelijke bepaling aanleiding kan zijn tot groote teleurstellingen bij het toepassen van de norm, lijkt zij ons in verband met de andere bepalingen ook overbodig. Wat is tenslotte het gevolg wanneer een bedrijf, dat niet levensvatbaar is, gevestigd wordt? Dat het eerlang weer zal worden opgedoekt of overgenomen door een andere instelling. Wenschelijk is een dergelijk verschijnsel, dat altijd met kapitaalverlies gepaard gaat, niet, doch het beoordeelen van de behoefte lijkt ons zoo moeilijk, willekeurig en gevaarlijk, dat wij van een dergelijke bepaling maar liever af zouden zien. Bovendien zijn de beoogde gevolgen meestal wel op een andere wijze bereikbaar ¹⁾.

- 4°. Voor de uitoefening van het bankbedrijf is een concessie vereischt, doch, behoudens het feit dat aan enkele vereischten (o. a. minimum-kapitaal) in ieder geval moet worden voldaan, kan de overheid deze naar eigen inzicht verleenē of weigeren. Zoo is de toestand in Italiē.

Voor groote banken ²⁾ (N.V.'s met filialen in minstens

---

¹⁾ Men denke aan minimum-kapitaal, het vaststellen van de credit-rente (zoodat nieuwe instituten zich geen cliēnten kunnen verwerven door eerst een hooge rente te betalen) en de regionale beperking der werkzaamheden. Tenslotte gaan alle bepalingen van soliditeit, publieiteit en contrōle een al te lichtvaardige vestiging tegen.

²⁾ Zahn (Die Bankaufsichtsgesetze der Welt): „öffentliche Banken”, hetgeen volgens dezen auteur beteekent: „öffentlich anerkannt”. Daar het geen overheidsinstellingen of dergelijke zijn, maar zij zich van de andere banken alleen onderscheiden door den rechtsvorm (N.V.) en de grootte, noemen wij ze eenvoudig „groote banken”.

30 provinciën en met een nationaal karakter) wordt deze concessie verleend bij koninklijk besluit op voorstel van den regeeringschef, voor de overige banken door het Inspectoraat. Banken die deposito's aannemen moeten in een register, dat wordt aangehouden door het Inspectoraat, worden ingeschreven.

Behalve dezelfde voorschriften als voor de oprichting van banken, gelden voor de opening en sluiting van filialen, fusies en verplaatsingen dikwijls nog speciale regels. Vooral de Deutsche bepalingen (neergelegd in de Durchführungsvorordnung van 9 Febr. 1935) gaan op dit punt ver. Behalve voor de opening van filialen is ook toestemming vereischt:

- a. Voor verplaatsing van een credietinstelling of filiaal, tenzij de instelling wordt gevestigd in een ander gebouw in dezelfde gemeente of (wanneer de gemeente niet meer dan 25.000 inwoners heeft) binnen hetzelfde district.
- b. Wanneer de instelling haar werkzaamheden uitbreidt met het aannemen van vreemde gelden.
- c. Wanneer een filiaal een ander karakter aanneemt (bijv. omzetting van een filiaal in een correspondentschap).
- d. Voor de uitbreiding van den werkduur van filialen (bijv. de kas is langer geopend dan voorheen).
- e. Voor overname van een credietinstelling of filiaal, wanneer het bedrijf op dezelfde plaats wordt voortgezet.
- f. Voor het openstellen van de gelegenheid om spaargelden te storten bij een andere onderneming.
- g. Voor wijziging in den rechtsvorm.
- h. Voor uitbreiding of wijziging der werkzaamheden.
- i. Voor wisseling in den persoon van een firmant bij een firma, of bij een eenmansonderneming het opnemen daarvan. De wisselingen tengevolge van erfopvolging zijn uitgezonderd.

Toestemming voor het openen van filialen is in ongeveer alle landen vereischt; het beginsel is in overeenstemming met de bemoeilijking van de oprichting van banken, vooral wanneer hierbij (mede) als criterium is gesteld de

behoefte¹⁾ die aan de op te richten bank bestaat. Toestemming voor de opening van filialen wordt dan ook door dezelfde instantie verleend die ook over de oprichting van nieuwe banken beslist. Alleen is de vrijheid van handelen met betrekking tot de filialen meestal grooter.

Genoemde toestemming heeft ook weer tot doel een te groot aantal banken tegen te gaan en te komen tot concentratie. In de versnippering van het bankwezen zag men een der oorzaken van de heftigheid van de financiële crisis in de Vereenigde Staten²⁾. In dit land bestaan dan ook bepalingen in dezen geest.

In de toekomst mogen de National Banks alleen filialen openen (indien de wet van den betreffenden staat dit voor State Banks toelaat) met toestemming van den Comptroller of the Currency, terwijl aan bepaalde vereischten (vooral minimum-kapitaal en een minimum grootte der plaats) moet worden voldaan. Voor de State Banks, die bij het Federal Reserve System zijn aangesloten, geldt hetzelfde. De niet-Member Banks, die aangesloten zijn bij de Federal Deposit Insurance Corporation, hebben voor de opening van filialen de toestemming van deze instelling noodig. Het schijnt echter dat deze bepalingen de versnippering van het Amerikaansche bankwezen nog niet voldoende hebben tegengegaan.

Intusschen lijkt het ons onjuist om door het concessiestelsel tot concentratie te komen. Wij merkten reeds op dat de moeilijkheden om op deze wijze tot het doel te geraken, zonder nog meer nadeel te brengen, te groot zijn.

Voor het sluiten van credietinstellingen (en filialen) is

---

¹⁾ Voor Zweden is dit (dat het vereischen van toestemming voor de opening van filialen een consequentie is van het concessiestelsel) uitdrukkelijk gezegd door de commissie op wier advies de bankwet in 1918 in dezen zin werd gewijzigd (daarvóór was de opening van filialen geheel vrij). Tevens merkte de commissie op dat het instellen van filialen in het algemeen gunstig is voor een efficiënte credietverleening, maar dat dit de laatste jaren overdreven was door de onderlinge concurrentie.

Vgl. : Dr. E. van de Wiel: „De betrekkingen tusschen banken en industrie in Zweden”, blz. 73.

²⁾ Zoo bijvoorbeeld Prof. Chlepner; zie blz. 39 van zijn vroeger aangehaald artikel.

meestal ook aangifte vereischt, terwijl de overheid ook de opheffing kan bevelen, zooals wij reeds voor Duitschland hebben gezien. In Italië kan tot sluiting gedwongen worden wanneer de instelling er slecht voor staat of wanneer dit met betrekking tot de territoriale verdeeling gewenscht is.

In Zweden wordt de concessie slechts verleend voor een bepaalden tijd, maximaal voor tien jaar, waarna opnieuw moet worden aangevraagd en beslist. Dit is een uitzondering, in de overige landen geldt de concessie tot wederopzeggens toe.

Ook voor fusies is meestal toestemming vereischt, bijvoorbeeld in Duitschland, België, Zweden en Denemarken. Het toezicht hierop is zeer streng. De toestemming wordt verleend door dezelfde instanties die ook over de opening beslissen. De bedoeling van deze vereischte is vooral om de vorming van een „money trust” te voorkomen. Met betrekking tot Engeland (zie hieronder) en Zweden is dit uitdrukkelijk gezegd door de commissies die deze bepalingen voorstelden. In Zweden ¹⁾ gold bovendien nog als motief de wensch om de bestaande banktypen te handhaven. Een provinciale bank, die met de plaatselijke gesteldheid nauwkeurig op de hoogte was, behoorde niet vervangen te worden door een filiaal van een groote instelling. Het schijnt echter dat de wensch der commissie, ondanks de wettelijke bepalingen in dezen, slechts gedeeltelijk vervuld is.

Opmerkelijk is het dat ook in Engeland, waar overigens nog geen bankwetgeving is ²⁾, voor fusies de toestemming noodig is van de Treasury. Deze verplichting berust echter niet op een wet, maar vloeit voort uit een overeenkomst tusschen de banken en de regeering. Geheel vrijwillig kan men deze verplichting der banken niet noemen, daar het agreement werd aangegaan om een wettelijke regeling hiervan te voorkomen. De Committee on Amalgamations (ingesteld 1918) had namelijk tot een wettelijke regeling van de contrôle bij fusies geadviseerd met het oog op het gevaar van een „money trust”, terwijl ook reeds een wetsontwerp in dezen

---

¹⁾ Vgl. Dr. E. van de Wiel op. cit. blz. 81 en 82.

²⁾ Engeland, Frankrijk en Nederland zijn vrijwel de eenige landen waar nog geen bankwetgeving (althans een algemeene) is.

geest was ingediend. Dit ontwerp werd teruggenomen toen de banken „vrijwillig” verklaarden geen verdere fusies te zullen ondernemen zonder toestemming van de Treasury.

Eenige landen geven nog voorschriften met betrekking tot de nationaliteit der leiders en aandeelhouders.

In Noorwegen en Zweden moeten de oprichters ingezetene staatsburgers zijn, terwijl in Noorwegen buitenlanders slechts aandeelen mogen bezitten tot een tiende van het aandeelenkapitaal of met verlof van den Koning tot een vierde daarvan. Bovendien moet het bezit van aandeelen door buitenlanders aan de contrôle-instantie worden opgegeven. In Italië moeten alle aandeelen van de groote (öffentliche) banken eigendom zijn en op naam staan van Italiaansche staatsburgers.

In Roemenië, Noorwegen, Denemarken en Finland moet de Raad van Beheer voor minstens de helft uit eigen staatsburgers bestaan, in Finland, Noorwegen en Denemarken bovendien de leden der directie en de leiders van filialen.

Ten aanzien van den rechtsvorm vinden we de meest tegenstrijdige bepalingen. Zoo is in Polen een bank in den vorm eener N.V. verboden, terwijl in Zweden, Denemarken en Griekenland alleen N.V.'s het bankbedrijf mogen uitoefenen.

In België zijn credietcoöperaties en credietverenigingen verboden, in Zwitserland coöperaties (voor de toekomst), terwijl in Roemenië private personen niet als bankier mogen optreden ¹⁾.

In Turkije mag het bankbedrijf alleen worden uitgeoefend door N.V.'s, vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid of commanditaire vennootschappen op aandeelen.

---

¹⁾ Dit verbod schijnt verband te houden met bepalingen van het Roemeensche handelsrecht omtrent de preferenties van particuliere schulden boven commercieele. Zie Econ.-Stat. Ber. van 13 Febr. 1935. In Zweden is de argumentatie voor het verbod van den particulieren bankier dat deze den deposant te weinig zekerheid verschafte in verband met het meer speculatieve karakter van zijn bedrijf. In de oorlogsjaren schijnt het aantal private bankiers in Zweden sterk gegroeid te zijn, terwijl zij door een hooge rente te betalen veel cliënten naar zich toe haalden, echter zonder deze laatsten voldoende zekerheid te waarborgen. Zie Dr. E. van de Wiel, op. cit., blz. 82 en 83.

In Tsjecho-Slowakije zijn alleen spaarkassen, voorschotkassen, overheidscredietinstellingen en coöperaties (als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen, hoofdzakelijk neerkomend op een minimum-aantal leden en een minimumkapitaal) gerechtigd tot het afgeven van „deposito-boekjes” (Einlagebücher, Einlageblätter), dus tot het aannemen van deposito's. Commanditaire en naamlooze vennootschappen zijn hiertoe alleen bevoegd met toestemming van het Ministerie van Financiën onder goedkeuring van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken. Deze toestemming wordt alleen verleend wanneer aan de volgende voorwaarden voldaan is:

- a. Dat de hoofdzetel in het binnenland is.
- b. Dat de bank minstens 3 jaar bestaat.
- c. Dat volgend de laatste (goedgekeurde) balans een eigen kapitaal aanwezig is van minstens 10 millioen Kč en een reserve ten bedrage van minstens 15% van het kapitaal.
- d. Dat door de contrôle-instanties wordt verklaard dat de bank het credietbedrijf onafgebroken met goed gevolg heeft uitgeoefend.

De bevoegdheid kan wederom door hetzelfde ministerie (van Financiën) worden ingetrokken op gronden, die neerkomen op het geval dat aan de opgelegde vereischten niet meer voldaan is.

Uit de tegenstrijdigheid der bepalingen leert men reeds dat men op dit punt nog weinig zeker is. Wij kunnen ons begrijpen dat men in den N.V.-vorm gevaren ziet; deze zijn er ook, maar om daarom banken in dezen vorm te verbieden lijkt ons onjuist. In de practijk kunnen wij den N.V.-vorm niet missen, noch in de industrie, noch bij de banken. Tegen zwendelpractijken, die trouwens even vaak bij „banken” in anderen vorm voorkomen, moet men andere maatregelen nemen: verplichte reservevorming, publiciteit, contrôle. Om anderzijds de N.V.'s te bevoordeelen boven andere ondernemingsvormen lijkt ons theoretisch nog foutiever (practisch heeft een dergelijke maatregel niet zoo'n groote draagwijdte). Natuurlijk, men wil het vestigen van „pruts”-onderneminkjes voorkomen, goed, maar daartegen prefereeren wij het recept dat wij hierboven gaven

tegen de N. V.'s. Vele particuliere bankiers hebben de grondslag gelegd voor solide banken; men moet ook hier het particuliere initiatief zooveel mogelijk vrij laten. Kleine ondernemingen, vooral particuliere bankiers, hebben het voordeel dat zij meestal van de plaatselijke toestanden en van de credietwaardigheid hunner cliënten beter op de hoogte zijn dan mogelijk is bij een grootbedrijf ¹⁾). In Zwitserland bijvoorbeeld blijken deze zich dan ook uitstekend gehandhaafd te hebben ²⁾).

De reden waarom men in België (en Zwitserland) de credietverenigingen en credietcoöperaties verboden heeft, hebben wij nergens gevonden. Bepaalde misstanden zullen misschien de aanleiding zijn geweest. Overigens achten wij deze reden van minder belang daar men toch in het algemeen tegen dezen vorm van credietverleening wel geen bezwaar zal hebben.

Tenslotte is de benaming bank en de samenstellingen daarvan in vele landen wettelijk beschermd: Duitschland, Zwitserland, België, Italië, Dantzig, Roemenië, Turkije, Argentinië. In Duitschland bovendien de benaming spaarkas, in Italië bovendien de woorden crediet en spaargeld, in Zwitserland de uitdrukking sparen.

Dit is volkomen in overeenstemming met de overige bepalingen in de betreffende landen. Wanneer men voor de uitoefening van het bankbedrijf speciale eischen stelt, is het juist aan andere instellingen de naam „bank” te verbieden.

---

¹⁾ Hiermede willen wij niet zeggen, dat wij concentratie in het bankwezen ongewenscht achten, integendeel, wij zijn er van overtuigd dat deze (tot op zekere hoogte doorgevoerd) zeer gunstig kan zijn voor een snelle en efficiënte credietverleening. Wij vinden het echter onnoodig en ongewenscht kleine ondernemingen, die zich kunnen handhaven en gezond zijn (hiervoor kan contrôle door overheid of circulatiebank waarborgen bieden) tegen te gaan door voor banken een bepaalden rechtsvorm of een (te hoog) minimum-kapitaal te eischen. Op het wezen van de concentratie zelve en op de voor- en nadeelen daarvan kunnen wij hier niet ingaan; men zie daarvoor: Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart, Bankpolitiek, 3e druk, blz. 208 vv. en Mr. Dr. W. M. Westerman, De Concentratie in het Bankwezen.

²⁾ Vgl. Dr. J. C. M. van Rhee: „De betrekkingen tusschen banken en industrie in Zwitserland”.

Maar ook wanneer men voor de oprichting geen concessie of het voldoen aan bepaalde normen eischt, lijkt ons een dergelijke bepaling nuttig. Het publiek weet op die manier waarmee het te doen heeft. Men zou eenvoudig kunnen bepalen dat ondernemingen die in het handelsregister niet als „bank” staan ingeschreven dezen naam ook niet mogen voeren. Dit is temeer van belang omdat het publiek weet dat banken aan een speciale contrôle onderworpen zijn. Heeft men dan te maken met een bank, dan weet men dat deze gecontroleerd wordt en dat de toestand ervan uit de balansen op de juiste wijze blijkt. Verder dan de naam „bank” (eventueel ook „spaarbank”) behoeft deze bescherming o. i. niet te gaan, daar woorden als „sparen” en „crediet” in vele andere samenstellingen op de juiste wijze gebruikt kunnen worden (bijv. „credietzaken” = afbetalingszaken).

Wij zouden in dit hoofdstuk ook nog het minimumkapitaal als vereischte voor de oprichting van een bankinstelling kunnen bespreken, maar wij houden ons aan de verschillende wetten en andere schrijvers en bespreken dit onderwerp in het volgende hoofdstuk onder „Solvabiliteit”.

HOOFDSTUK III.

Solvabiliteit en liquiditeit.

Wij deelen de voorschriften omtrent de solvabiliteit (soliditeit) en liquiditeit in, in een aantal paragrafen. Wij beginnen met de voorschriften die vooral de soliditeit betreffen, terwijl aan het einde de bepalingen die meer in het bijzonder betrekking hebben op de liquiditeit volgen. Een absolute scheiding is niet mogelijk daar verschillende bepalingen zoowel van belang zijn voor de liquiditeit als voor de solvabiliteit; men denke bijvoorbeeld aan het verbod van de gemengde bank en aan voorschriften omtrent de belegging van spaargelden.

§ 1. Minimum-kapitaal.

Reeds van 1864 af is in de Vereenigde Staten voor de National Banks een minimum-kapitaal vereischt, welk minimum thans ook voor andere banken noodig is. De Federal Reserve Banks moeten een veel grooter kapitaal hebben (minstens \$ 4 millioen). In de tegenwoordige bankwetten is bijna overal (niet bijv. in Duitschland en Zwitserland) de eisch van een minimum-kapitaal gesteld; dikwijls is deze gekoppeld aan voorschriften over de reservevorming. Vanzelfsprekend treden ook hier van land tot land verschillen aan den dag. Soms geldt een uniform minimum voor het geheele land (Ver. Staten). Soms ook is een kleiner kapitaal vereischt voor banken op het platteland dan voor banken in de steden (bijvoorbeeld Roemenië en Polen). Verplichte toestemming tot het verplaatsen van den zetel der bank waakt er in deze gevallen voor dat een bank wordt opgericht op het platteland of in een kleine stad (waar een gering minimum-kapitaal vereischt is) en later wordt verplaatst. Ook zou men in bepaalde gevallen den eisch kunnen ontduiken door den hoofdzetel op het platteland te vestigen en in de stad een filiaal te openen (voor het laatste is meestal geen minimum-kapitaal vereischt), maar ook daartegen kan worden opge-

treden. In Italië wordt het vaststellen van een minimum aan het Inspectoraat overgelaten.

Meestal is het bedrag niet voor alle banken hetzelfde en heeft een splitsing plaats naar de soort, zoodat voor een spaarbank of hypotheekbank een ander minimum geldt dan voor een deposito- of gemengde bank. Ook naar den rechtsvorm heeft een differentiatie plaats. Voor N.V.'s is doorlopend een hooger kapitaal vereischt dan voor banken met een anderen rechtsvorm (Polen, België). Soms ook zijn particuliere bankiers van dezen eisch vrijgesteld (Tsjecho-Slowakije).

Daar het vaststellen van een minimum-kapitaal op zichzelf nog weinig zegt, vooral in verband met onvolstorte aandelen, zijn nadere bepalingen noodig. In België, Griekenland en Polen eischt men daarom dat het kapitaal volledig gestort is. In Noorwegen, Denemarken en Finland moet 50 % gestort zijn (de rest binnen 1 à 2 jaar). In Noorwegen worden ook de door de bank (met toestemming van den Koning) uitgegeven obligatiën bij het kapitaal gerekend.

Om te voorkomen dat de oprichters hun naam alleen „leenen” voor de zaak is soms bepaald dat de aandelen op naam moeten zijn en dat de oprichters ze niet binnen een bepaalden tijd kunnen verkoopen. Zoo bepaalt de Roemeensche wet dat ieder van de oprichters gedurende 5 jaar aandelen tot 30 % van het door hem gestorte kapitaal in zijn bezit moet houden. Om dit te controleeren moeten de aandelen op naam luiden en op een soort van geblokkeerde rekening bij de bank worden geplaatst.

Tenslotte noemen wij nog enkele bedragen. In België is het minimum-kapitaal voor N. V.'s frs. 10 millioen (volledig gestort), voor de overige banken frs. 2 millioen; in Zweden is het minimum Kr. 1 millioen; in Roemenië wisselt het van 2 tot 20 millioen lei (naarmate de bank in groote of in kleine plaatsen gevestigd is) wanneer de rechtsvorm geen N. V. is, terwijl voor N. V.'s het dubbele geldt. In Denemarken en Noorwegen zijn de bedragen resp. 300.000 en 400.000 Kronen (voor 50 % gestort).

Wat wij in het vorige hoofdstuk opmerkten met betrekking tot den rechtsvorm omtrent kleine ondernemingen geldt uiteraard ook voor het eischen van een minimum-kapitaal.

Het eigen kapitaal zegt tenslotte zeer weinig omtrent de soliditeit van een onderneming. In de eerste plaats moet men het eigen kapitaal zien in verhouding tot den totalen omvang der transacties, zoodat het vaststellen van een absoluut minimum-kapitaal onvoldoende is. Maar ook al zou deze maatregel aangevuld zijn met een limiteering van de transacties tot een bepaald veelvoud van het eigen kapitaal ¹⁾, zooals in de meeste landen is geschied, dan nog kunnen wij het nut er niet van inzien. Zwendelpraktijken kunnen even goed voorkomen en komen even goed voor bij groote als bij kleine ondernemingen. Wel is het natuurlijk mogelijk dat in een bepaald geval de verhouding tusschen eigen en vreemde middelen minder juist is.

In dit verband wijzen wij op de politiek die De Nederlandsche Bank bij de toelating tot de herdisconteering volgt, waarbij o. m. gelet wordt op het eigen kapitaal der bank, de verhouding tusschen de eigen middelen en den omvang der transacties en den aard der credieten, evenwel ieder geval op zichzelf beschouwend ²⁾. Hoewel dus wel de grootte van het eigen kapitaal in aanmerking komt, zal daarvoor toch geen algemeene maatstaf worden aangelegd, maar zal worden nagegaan of het kapitaal in de gegeven omstandigheden voldoende geacht moet worden. Dit lijkt ons de juiste manier. Wij zouden dan ook van het vaststellen van een minimum-kapitaal in de wet willen afzien, doch liever het contrôle-orgaan het recht verleen en aanwijzingen (met sanctie bij niet-opvolging) dienaangaande te geven. Dit laatste vooral ook in verband met de verhouding tusschen de eigen middelen en het totaal der verplichtingen.

Inmiddels zijn wij reeds bij het volgende punt gekomen.

---

¹⁾ Dat wij ook aan een dergelijke bepaling op zich zelf beschouwd geen waarde hechten, leze men hieronder in § 2.

²⁾ Wanneer wij dit althans mogen afleiden uit een circulaire uitgegeven door het bestuur van den Bond voor den Geld- en Effectenhandel in de Provincie, naar aanleiding van een onderhoud tusschen de directie der Nederlandsche Bank en een afgevaardigde van het bestuur van genoemden Bond. Zie voor de circulaire N. Rott. Crt. van 20 Sept. 1932 Ochtendblad B.

§ 2. Maximum van den totalen omvang der transacties.

Zooals reeds werd opgemerkt is het doel van deze bepalingen te groote transacties, waarin men een gevaar voor de solvabiliteit ziet, tegen te gaan. Meestal wordt bepaald dat de gezamenlijke verplichtingen van een bank niet een bepaald veelvoud van de eigen middelen mogen overtreffen. Zoowel de inhoud van het begrip „gezamenlijke verplichtingen” als het begrip „eigen middelen” is verschillend. Dikwijls worden genoemde begrippen in 't geheel niet omschreven, soms ook is de omschrijving niet nauwkeurig. In de landen waar over de totale verbintenissen der bank gesproken wordt, wordt met name de vraag of borgtochten en garanties daaronder zijn begrepen meestal niet afdoende beantwoord. Wel in Denemarken, waar borgtochten er uitdrukkelijk onder gerangschikt zijn en in Noorwegen, waar garanties er niet onder gerekend worden.

In Duitschland en in Zwitserland vindt men overigens (afgezien van de garanties) een vrij nauwkeurige omschrijving van de gezamenlijke verbintenissen en van de eigen middelen. Als totale verplichtingen gelden in Zwitserland alle verplichtingen die op de balans voorkomen. Het is echter van weinig belang deze omschrijvingen precies weer te geven, voor het principe der zaak hebben zij weinig beteekenis en degene die de omschrijving van een bepaald land wil hebben, kan deze gemakkelijk in den wetstext vinden.

Met betrekking tot het begrip eigen middelen, kan men zeggen dat daaronder meestal wordt verstaan het eigen (gestorte) kapitaal plus de reserve. Soms mag het niet gestorte kapitaal voor een gedeelte worden bijgeteld (bijvoorbeeld in Zwitserland en wel voor 50 %). Verder mogen in Zwitserland nog bij de eigen middelen worden gerekend: het bedrag waarvoor een gemeente zich ten behoeve van de bank garant heeft gesteld, het (onbezwaarde) aandelen-depot (Garantiedepot) van onbeperkt aansprakelijke bankiers bij hun eigen banken gestort en het voorgestelde winstsaldo (dat niet wordt uitgekeerd). Bij het vorige punt vermeldden wij reeds dat in Noorwegen ook door de bank uitgegeven obligatiën bij de eigen middelen mogen worden gerekend.

Het getal dat het maximum-veelvoud aangeeft dat de

totale verplichtingen mogen zijn van de eigen middelen wisselt van 20 (Italië en Zwitserland, voor bepaalde gevallen) tot 5 (Zweden, voor kleine banken). Voor groote banken is de verhouding in Zweden 1 : 8. Het getal 10 komt veel voor: Roemenië (voor inlagen: 7), Denemarken, Noorwegen, Polen, Chili, Portugal, Tsjecho-Slowakije, Vereenigde Staten (voor de National Banks).

Wanneer de credieten gedekt zijn door bijzondere zekerheden is het verhoudingsgetal dikwijls hooger. Zoo bijvoorbeeld in Zwitserland, waar in het algemeen een verhouding van 1 : 10 geldt en wanneer de vorderingen gedekt zijn door hypotheek, bondsobligatiën, spoorwegobligatiën (van de Bondsspoorwegen) of obligatiën uitgegeven of gegarandeerd door de kantons of gemeenten een verhouding van 1 : 20. Dergelijke bepalingen gelden ook voor de National Banks in de Vereenigde Staten.

Dat wij aan het vaststellen van een dergelijke verhouding weinig waarde hechten hebben wij reeds gezegd. Bovendien, wanneer men het veelvoud der verplichtingen van de eigen middelen zou willen fixeeren is het onjuist een uniforme verhouding vast te stellen voor groote en kleine banken. In Zweden is de verhouding voor groote banken dan ook ruimer gesteld dan voor kleine. Principieel is hier wat voor te zeggen en de geschiedenis bevestigt dit voor vele landen.

Toegenomen concentratie is veelal (vooral in Engeland) samengegaan met een vergrooting der totale verplichtingen in verhouding tot de eigen middelen. Bedroegen in 1890 de eigen middelen in Engeland gemiddeld nog ongeveer 17,9 % van de totale verbintenissen, in 1934 was dit percentage geleidelijk gedaald tot 6,7 % ¹⁾). Ook in andere landen treft men dergelijke tendenzen aan. In de allerlaatste jaren is deze ontwikkeling eenigszins tot staan gekomen en is er soms een teruggang te bespeuren, welke echter aan den stand van de conjunctuur zal moeten worden toegeschreven. In ons land is het percentage hetwelk de eigen middelen van de totale verbintenissen uitmaken opmerkelijk groot. Voor eenige grootbanken bedraagt het wel 25 à 30 %, hetgeen dus neer-

---

¹⁾ Vgl. Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart: Bankpolitiek, 3e druk, blz. 225.

komt op een verhouding 1 : 3 à 4 ¹⁾, soms is het percentage nog hooger. In vergelijking met Engeland zijn deze percentages dus zeer hoog. Toch zal wel niemand beweren dat de banken in Engeland daarom minder solvabel zijn. Het komt er tenslotte niet op aan hoeveel verplichtingen een bank heeft, maar op welke wijze de gelden belegd zijn.

Ten aanzien van Duitschland merken wij nog op dat de wet daar geen verhouding vaststelt, doch dit overlaat aan het Aufsichtsamt, evenwel met de beperking dat hoogstens een verhouding 1 : 5 geëischt mag worden. De banken zullen dus in elk geval haar verplichtingen tot het vijfvoudige van de eigen middelen kunnen uitbreiden. Tot deze limiet zal het Amt echter wel niet gaan, daar dit een belangrijke beperking der transacties zou beteekenen. Verder zal het Amt de verhouding voor elke soort van credietinstelling anders kunnen vaststellen, wat dus eenige soepelheid in de toepassing der bepaling mogelijk maakt.

Ook in België wordt het vaststellen van een verhouding overgelaten aan het contrôleorgaan (Bankcommissie), welke verhouding uniform is voor alle banken, doch waarvan in speciale gevallen afwijking kan worden verleend.

§ 3. Verplichte reservevorming.

Dit lijkt ons een voorschrift dat inderdaad aan de solvabiliteit van een bankinstelling belangrijk ten goede kan komen. Hiermede kan worden voorkomen dat een solide basis wordt prijsgegeven voor de zucht om maar een hoog dividend te kunnen uitkeeren. Dividend-uitkeering wordt in het algemeen verboden wanneer er niet voldoende gereserveerd is. In Duitschland kan de Reichskommissar dividenduitkeering ook verbieden wanneer niet aan de door hem vastgestelde verhouding tusschen eigen middelen en het totaal der verplichtingen voldaan is en nog op enkele andere, soortgelijke, gronden. In Tsjecho-Slowakije kunnen zelfs in bepaalde omstandigheden (wanneer de reserve en 20% van het kapitaal verloren is) het salaris en de vergoedingen van directie en

---

¹⁾ Nauwkeurige cijfers hierover vindt men bij Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart: Bankpolitiek, 3e druk, blz. 142 en 143.

hooge beambten verlaagd worden ten behoeve van de soliditeit. In dit land mag niet tot uitkeering van dividend of tantièmes worden overgegaan voordat de reserve 10% van het kapitaal is.

Als bedrag dat moet worden gereserveerd wordt meestal voorgeschreven een bepaald percentage (heel vaak 10% of 15%) van de netto-winst. Deze reserveering moet dan doorgaan tot de reserve een bepaald percentage (dikwijls 50%) van het kapitaal heeft bereikt. Behalve de verhouding van de reserve tot het kapitaal (meestal voorzoover gestort), is soms ook nog een verband tusschen de reserve en de inlagen gelegd. In Argentinië bijvoorbeeld moeten kapitaal plus reserve op den duur (zoolang moet gereserveerd worden) minstens 30% van de spaarinlagen bedragen.

Een verplichte reserveering van 5% van de netto-winst geldt voor Turkije (tot reserve gelijk is aan het gestorte kapitaal) en Zwitserland (tot reserve 20% is van het eigen kapitaal of bij banken zonder eigen kapitaal 5% van de vreemde middelen). In Zwitserland geldt deze bepaling alleen voor banken die deposito's ontvangen.

Een percentage van 10 si vastgesteld voor Argentinië (tot reserve minstens 50% van het gestorte kapitaal is en tot kapitaal plus reserve minstens 30% van de spaarinlagen zijn), Roemenië (tot reserve gelijk is aan het kapitaal, daarna 5% tot de reserve het dubbele is van het kapitaal) en de Vereenigde Staten (Federal Reserve Banks). Door laatstgenoemde banken mag niet meer dan 6% cumulatief dividend worden uitgekeerd, de rest van de winst moet naar de reserve totdat deze 20% van het eigen kapitaal is.

Voor Zweden, Denemarken en Finland is het percentage van de reserveering 15, voor Noorwegen 20.

In Denemarken is nog bepaald dat in de eerste drie jaar niet meer dan 6% dividend en 2% tantièmes mag worden uitgekeerd. In Tsjecho-Slowakije ¹⁾ mag in het

---

¹⁾ In dit land moet verder uit de winst nog een bijdrage betaald worden voor een fonds (in 1924 gesticht en in 1932 gewijzigd) dat dient om credietinstituten die door den algemeen economischen toestand van de na-oorlogsche jaren zware verliezen hebben geleden, te helpen. Het fonds staat onder beheer van de regeering. Voor verdere bijzonderheden zie Prof. S. Borodaevsky: „La nouvelle loi bancaire en Tchecoslovaquie” in Journal des Economists van Juni 1932.

algemeen niet meer dan 4% dividend worden uitgekeerd.

Voor de belegging van het reservefonds bestaan ook dikwijls voorschriften, teneinde deze solide te doen zijn. Meestal moet de belegging geschieden in staatsfondsen of door den staat of de centrale bank gegarandeerde papieren (België, Roemenië). Hoewel het vaststellen van een minimum-eigen kapitaal en reserve op zichzelf al een maatregel van soliditeit is, kan een voorschrift over de wijze van belegging daarvan deze nog vergrooten. Dit kan nuttig zijn wanneer het gemengde bankstelsel onbeperkt is toegelaten en wanneer de voorgeschreven eigen middelen niet erg groot zijn. Zou in zoo'n geval een bank en de vreemde en de eigen middelen voor een zeer groot deel beleggen in aandelen, dan is het niet denkbeeldig dat bij een ernstigen conjuncturomslag het geheele kapitaal en de reserve verloren zouden gaan. Belegging van de eigen middelen in minder conjunctuurgevoelige waarden, zooals staatsobligatiën, zou dit gevaar althans verminderen. Behalve voor de soliditeit heeft de wijze van belegging der eigen middelen ook beteekenis voor de liquiditeit en wel in gunstigen zin. Zijn echter de eigen middelen belangrijk in verhouding tot de totale verplichtingen, dan zijn voorschriften omtrent de belegging daarvan minder noodzakelijk. Ook moet in dit verband op de mentaliteit der banken worden gelet. Voor ons land bijvoorbeeld lijken ons dergelijke voorschriften overbodig.

Wat tenslotte het bedrag der reserve betreft, gelooven wij dat men dit niet voor alle soorten van credietinstellingen uniform moet vaststellen. Eenige differentieering in verband met den aard (risico) van de werkzaamheden lijkt ons gewenscht.

§ 4. Preferentie van spaardeposito's en depositoverzekering.

Aan het einde van het vorige hoofdstuk merkten wij reeds op dat voor spaargelden meestal afzonderlijke regels gelden, welke soms in een speciale wet voor spaarbanken, soms ook in de gewone bankwet zijn neergelegd. De bedoeling is om den spaarders een maximale zekerheid te geven teneinde het sparen te bevorderen. ¹⁾ Voor het aannemen van spaargelden

¹⁾ Bij de geweldige propaganda die in Duitschland voor het sparen gevoerd wordt, worden deze veiligheidsmaatregelen uitvoerig bekend gemaakt.

(of van deposito's in het algemeen) is soms een speciale toestemming vereischt (Roemenië, Tsjecho-Slowakije voor instellingen met beperkte aansprakelijkheid), terwijl in Zwitserland spaargelden alleen mogen worden aangenomen door banken die haar balansen en rekeningen publiceeren (van de verplichting tot publiceeren zijn in het algemeen de particuliere bankiers vrijgesteld).

Wanneer men speciaal de spaarinlagen wil beschermen, is het rationeel het spaarbankbedrijf van het gewone bankbedrijf gescheiden te houden, wat overigens wel kan gebeuren binnen dezelfde onderneming. Dit is geschied in Duitschland, waar de spaargelden geheel apart moeten worden belegd en waarvoor een afzonderlijke boekhouding vereischt is ¹⁾. Ook de moeilijkheid om uit te maken welke inlagen (deposito's) bij een bank als spaargelden moeten worden beschouwd (in enkele wetten staat alleen dat spaardeposito's preferent zijn, zonder aan te geven welke deposito's als zoodanig moeten worden beschouwd, bijv. Argentinië) is hier onder het oog gezien. Als spaargelden worden beschouwd die deposito's die niet bedoeld zijn om betalingen mee te doen, maar uiteindelijk dienen voor belegging. Credietinstellingen mogen dan ook niet als „spaargelden” storten hetgeen zij bestemd hebben om uit te leenen aan hun cliënten. Voor spaargelden is een spaarbankboekje vereischt, waardoor inlagen officieel tot spaargelden worden gestempeld. Alleen op deze boekjes kunnen gelden worden teruggekregen. Uitdrukkelijk wordt verboden dat er door middel van chèques of overwijzingen over kan worden beschikt. Zonder voorafgaande opzegging mag in het algemeen niet meer dan R.M. 300,— per maand en per boekje worden terugbetaald. Het Aufsichtsamt moet een opzegtermijn voor spaargelden vaststellen. De rente voor spaargelden is hooger dan voor de overige deposito's en wordt ook op een andere wijze berekend. Deze begint pas te loopen op den ten van de maand volgende op de storting wanneer de inlage is geschied voor den 15en

---

¹⁾ Men wilde in Duitschland een strenge scheiding maken voor het crediet op korten en op langen termijn; de enquête-commissie heeft zelfs overwogen de werkzaamheden der spaarkassen geheel te beperken tot transacties op langen termijn en van de overige banken tot die op korten termijn.

en op den 15en der volgende maand wanneer de inlage is geschiedt na den 15en der vorige maand. De gelden moeten op een speciale, door het contrôle-orgaan vast te stellen, wijze worden belegd.

De Deutsche wet verbiedt het in-stand-houden van spaarkassen door ondernemingen ten behoeve van hun personeel ¹⁾. Dergelijke spaarkassen hadden oorspronkelijk de bedoeling het personeel het sparen te vergemakkelijken, doch de ontwikkeling is geweest dat de ondernemers de gelden voor de financiering van hun bedrijf gebruikten, hetgeen niet zonder gevaar was.

Moeilijker is de onderscheiding van spaargelden en deposito's in andere landen, vooral in Argentinië en Turkije. In Turkije kunnen onder spaardeposito's practisch alle deposito's gerekend worden welke niet van publiekrechtelijke instellingen of handelondernemingen afkomstig zijn. In Argentinië is alleen bepaald dat spaargelden niet eerder dan na 30 dagen opvraagbaar zijn (de banken zijn wel bevoegd eerder terug te betalen). In Zwitserland wordt gezegd dat inlagen die op de een of andere wijze gekenmerkt zijn door het woord „sparen”, preferent zijn tot 5.000 frs. in de 3e klasse ²⁾. Bij dergelijke vage omschrijvingen is het maar beter alle deposito's te beschermen tot een bepaald bedrag, of men moet de scheiding duidelijker maken, zooals in Duitsland bijvoorbeeld. In de Vereenigde Staten en in Tsjecho-Slowakije betreft de bescherming (verzekering) eenvoudig alle deposito's (tot een bepaald bedrag).

Thans zullen we voor enkele landen meer in bijzonderheden afdalen.

In Turkije mogen spaardeposito's een bepaald veelvoud van de eigen middelen (kapitaal plus reserve) niet overschrijden. Dit veelvoud, dat varieert van het 3- tot 7-voud, is grooter naarmate het kapitaal der bank grooter is. De depo-

---

¹⁾ Voorzoover ze in 1934 bestonden, moeten ze voor 31 Dec. 1940 opgeheven zijn.

²⁾ In Zwitserland zijn de bevoorrechte schulden ingedeeld in 5 klassen. Behalve spaarinlagen vallen in de derde klasse de kosten der laatste ziekte. Deze klasse vertoont dus overeenkomst met art. 1195 ^{3°} van ons B. W. (Echter vallen de loonvorderingen, die bij ons daarna komen, in Zwitserland in klasse 1.)

santen mogen ten allen tijde over hun inlagen beschikken, het stellen van een opvraagtermijn is uitdrukkelijk verboden. (Dus juist het tegenovergestelde beginsel als in Duitschland en Argentinië, waar de wet bepaalt dat deze slechts na een bepaalden tijd opvraagbaar zijn.) De spaarders hebben tot 40% van hun inlagen preferente vorderingen op de bank. Spaarinlagen moeten voor minstens 15% door speciale zekerheden (staatsobligatiën of andere solide, gemakkelijk realiseerbare vorderingen) gedekt zijn, welke zekerheden geheel apart moeten worden gehouden. Ook is hier voor de spaargelden een afzonderlijke boekhouding vereischt.

In Argentinië gelden behalve de reeds terloops genoemde bepalingen nog de volgende.

Spaarinlagen boven 20.000 peso's (voor vereenigingen boven 50.000) dragen geen rente. Spaarinlagen hebben tot een bedrag van 5.000 peso's (vereenigingen 10.000) preferentie bij liquidatie.

In Zwitserland zijn vorderingen wegens spaarinlagen in het algemeen preferent tot 5.000 frs. per inlage in de derde klasse. De kantons kunnen in afwijking van de algemeene wettelijke regeling zelf een pandrecht tot hetzelfde bedrag vaststellen. Banken die behalve spaargelden ook andere gelden aannemen, moeten voor de eerste de rente bij het loket afzonderlijk aangeven.

In België is voor de spaarbanken een geheel afzonderlijke regeling vastgesteld, bij Kon. Besluit van 15 December 1934. Daarbij is ook een afzonderlijk contrôleorgaan voor spaarondernemingen geschapen (Office central de la petite Epargne). Een geheel volgestort minimum-kapitaal van 5 millioen frs. is vereischt. Ook hier moet de belegging der gelden weer op een speciale wijze geschieden. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tusschen I „bedrijfsfonds en voorloopige beleggingen” en II „definitieve beleggingen”. De sub I genoemde gelden mogen worden gebruikt voor het disconteeren van wissels, het geven van voorschotten op effecten, ceelen, staatsobligatiën (of daarmee gelijkstaande) en deposito's bij de Nationale Bank of de Caisse générale d'Epargne et de Retraite. De vaste beleggingen (II) moeten geschieden in Belgische staatsfondsen, hypothecaire leeningen

en deposito's bij de Nationale Bank of de bovengenoemde Caisse. Beleggingen in industriele, handel- en landbouwmaatschappijen zijn verboden, behalve voor een bedrag dat niet grooter is dan 10 % van de totale inlagen.

Over twee landen zullen wij thans nog iets zeggen: Tsjecho-Slowakije en Amerika. In beide landen worden de deposito's gedekt door een onderlinge verzekering.

In Tsjecho-Slowakije zijn deposito's (en nog enkele vorderingen op de bank) preferent tot 80 %, welk bedrag bij liquidatie geheel betaald wordt door een fonds, wanneer de bank daartoe niet in staat is. Dit fonds, dat onder regeerings-toezicht staat, wordt gevormd door contributies van de aangesloten banken. Daar wij over de depositoverzekering in Amerika meer uitvoerig zullen zijn, moeten wij van verdere bijzonderheden in Tsjecho-Slowakije afzien ¹⁾.

De depositoverzekering in Amerika werd ingevoerd bij de Banking Act van 1933, waarbij de Federal Deposit Insurance Corporation (Fedico) in het leven werd geroepen ²⁾. De bedoeling was vooral om den deposanten vertrouwen in te boezemen, zoodat de kans op een bankrun in de toekomst geringer zou worden.

Het kapitaal der Fedico werd bijeengebracht door de Treasury en de Member Banks van het Federal Reserve System, welke laatste verplicht werden aandeelen tot een bedrag van \$ 2.500 in de Corporation te nemen. De niet-Member Banks konden ook aandeelen nemen en zodoende dus aan de depositoverzekering meedoen, mits ze tegelijkertijd toetraden tot het Fed. Reserve System. Een jaarlijksche contributie werd niet geëischt. Practisch werden de banken hierbij wel verplicht toe te treden daar het publiek anders den Member Banks, waar hun deposito's wel verzekerd waren, de voorkeur zouden geven. Een en ander zou dus

---

¹⁾ Behalve den wetstext zie men hierover het reeds aangehaald artikel van Prof. S. Borodeavsky in Journal des Econ. van Juni 1932.

²⁾ Vermeldenswaardig is dat Taussig reeds in den tweeden druk (1915) van zijn „Principles of Economics" (dl. I, blz. 387) een lans breekt voor depositoverzekering. Bezwaren daartegen ziet hij ook reeds onder het oog, doch hij acht deze niet zeer groot. Zie in tegenstelling hiermede de meening van Prof. Vogel hieronder.

weer tot gevolg hebben dat de macht van de Federal Reserve Banks werd uitgebreid en de centralisatie werd vergroot. Deposito's tot \$ 10.000 waren voor 100 % verzekerd, bedragen boven \$ 10.000 tot \$ 50.000 voor 75 % en bedragen boven \$ 50.000 voor 50 %.

Bij de wet van 1935 is hierin eenige wijziging gebracht. Het verzekerde bedrag werd tot \$ 5.000 per deposito teruggebracht, terwijl voor verzekering geen kapitaaldeelname der betreffende bank meer noodig was, maar een jaarlijksche contributie moest worden betaald van $1/12$ % van de totale deposito's der bank. Het kapitaal werd in het vervolg verkregen door verkoop van obligatiën aan de Secretary of the Treasury, welke laatste tot aan- en verkoop daarvan gemachtigd werd.

Eerstgenoemde verandering, het terugbrengen van het verzekerde bedrag tot \$ 5.000 per deposito, lijkt ons van weinig beteekenis, daar het aantal deposito's boven dat bedrag zeer gering is ¹⁾. De tweede wijziging heeft veel critiek ²⁾ verwekt en niet ten onrechte. Het beginsel dat iedere verzekerde moet betalen naar evenredigheid van zijn risico is hier losgelaten. Grootte banken met veel groote deposito's moeten naar verhouding meer betalen dan kleinere banken met deposito's tot \$ 5.000 en lager. Het ware juist iedere bank te laten betalen naar verhouding van het totaal verzekerde bedrag. Prof. Vogel meent (zie het geciteerde artikel van zijn hand) dat hierdoor de kleine banken tot speculatie worden aangemoedigd ³⁾. Dit lijkt ons overdreven, hoewel een premiebijdrage naar verhouding van de grootte van het risico ook ons beter voorkomt. De moeilijkheid is echter om een goede norm te vinden waarnaar de mate van het

---

¹⁾ Vgl. J. H. Taggart en L. D. Jennings: „The Insurance of Bank Deposits”, *Journal of Pol. Econ.* Aug. 1934.

²⁾ Vgl. Prof. Dr. E. H. Vogel: „Neue Sicherungswege der Buchgeldzirkulation in den Vereinigten Staaten und in Deutschland”, *Weltwirtschaftliches Archiv* Sept. 1936.

³⁾ Vgl. ook F. A. Bradford: „The Banking Act of 1935” in *American Economic Review* van Dec. 1935.

Om genoemde reden hebben de groote Deutsche banken zich tegen een depositoverzekering verzet, met het gevolg dat deze in de Deutsche bankwet niet is opgenomen.

risico moet worden afgemeten. Misschien zou het aanbevelenswaardig zijn de premie van een bank die op haar verzekering reeds een beroep deed te verhoogen.

Een andere wijziging die de wet van 1935 bracht is, dat de mogelijkheid van de banken tot deelneming aan de onderlinge verzekering pas vanaf 1 Juni 1942 afhankelijk werd gesteld van het toetreden tot het Fed. Reserve System. De eisch tot toetreden geldt echter alleen voor State Banks wier deposito's gemiddeld meer dan \$ 1 miljoen bedragen. State Banks met geringere deposito's en spaarbanken kunnen dus de voordeelen der verzekering deelachtig worden zonder dat ze tot het System toetreden. Van beteekenis is nog dat de Fedico belangrijke contrôlebevoegdheden kreeg over de verzekerde banken. Men zie hiervoor verder onder het hoofdstuk „Publiciteit en contrôle”.

Wanneer wij preferentie van spaargelden of deposito's vergelijken met verzekering, dan lijkt ons het laatste systeem beter. Immers bij preferentie van spaarders wordt de zekerheid voor de overige crediteuren der bank verminderd op kosten van de eersten. Wie zal tenslotte uitmaken of bepaalde tegoeden, andere dan spaardeposito's, niet veel belangrijker zijn dan spaarinlagen? Verzekering beteekent een extra zekerheid, zonder dat deze geschiedt op kosten van anderen. Bovendien is het beter alle deposito's (practisch komt het daar in vele landen reeds op neer) tot elk bedrag daaronder te rekenen. Wanneer men weet dat (in Amerika) zijn deposito tot \$ 5.000 beschermd is, dan zal men in het vervolg geen deposito van \$ 10.000 meer aanhouden, maar twee van \$ 5.000, desnoods bij verschillende banken. En wanneer dan practisch alle vreemde gelden onder een speciale bescherming vallen, is deze zinloos geworden, wanneer het althans preferentie betreft. Het principe van de onderlinge verzekering heeft echter ook zijn bezwaren, al is dit beginsel veel beter te achten dan preferentie, want in tijden van crisis zou het fonds wel eens niet toereikend kunnen zijn en daardoor de onrust nog grooter maken. In rustige tijden zou een dergelijke verzekering echter met betrekking tot een enkele in moeilijkheden geraakte bank gunstig kunnen zijn. Echter wordt zoo'n bank ook zonder verzekering wel geholpen,

wanneer zij dat verdient. Bij een behoorlijke bankpolitiek moeten dergelijke extra-garanties, waarin we toch altijd een zekere mate van zwakheid voelen, overbodig zijn. De contrôle moet zoodanig ingericht zijn dat een verkeerde bankpolitiek kan worden tegengegaan.

§ 5. Maximum-voorschot aan één debiteur.

Groote beleggingen in één richting vergrooten het risico, verschillende plaatsingen verdeelen het. Vooral in Duitschland heeft men, gedachtig aan het lot van de Dresdener Bank, de Schroeder Bank en de Danatbank (Nordwolle), dit principe ter harte genomen. Volgens de nieuwe wet moet voor ieder crediet boven 1 millioen R.M. toestemming gevraagd worden aan den Reichskommissar ¹⁾. Bovendien mogen de credieten aan één debiteur een door het Aufsichtsamt te bepalen percentage van de eigen middelen niet overtreffen. Onder één debiteur wordt ook verstaan meerdere debiteuren, die onderling afhankelijk zijn. Om te voorkomen dat een debiteur bij meerdere banken groote bedragen opneemt heeft de enquête-commissie instelling van een „Evidenzcentrale”, waar alle groote credieten worden ingeschreven, overwogen. Daartoe is het echter nog niet gekomen, behalve dan dat de Reichskommissar, wanneer hij verneemt of vermoedt dat een debiteur bij verschillende banken gelden opneemt, de betreffende instituten kan waarschuwen.

Behalve in Duitschland bestaan dergelijke bepalingen nog in vele andere landen, vooral daar, waar het gemengde bankstelsel onbeperkt is toegelaten. Meestal is geen bedrag gefixeerd, maar is het maximum een bepaald percentage van de eigen middelen. In de Vereenigde Staten (in principe; in 1864 werd dit reeds voor de National Banks vastgesteld) en

---

¹⁾ Behalve verdeling van het risico heeft deze bepaling ook nog de bedoeling dat de banken de kleine industriële ondernemingen niet zullen verwaarloozen. In de jaren voor 1934 werd veel crediet door de banken aan de industrie verleend, doch overwegend aan de grootindustrie en wel meestal zeer groote bedragen aan eenzelfde onderneming, welke laatste dikwijls geheel door een bepaalde bank gefinancierd werd. Na de wet neemt het percentage van credieten aan de kleine industriële ondernemingen aanmerkelijk toe.

Tsjecho-Slowakije is het percentage 10, in Italië, Bolivië en Griekenland 20, in Noorwegen 25, in Denemarken 35.

In de Vereenigde Staten is een vrij ingewikkelde regeling. De Comptroller of the Currency heeft daarvoor een uitvoerige tabel gepubliceerd met de verschillende maxima en de vereischte garanties.

De limieten gelden meestal niet voor leeningen aan den staat, terwijl zij ook, wanneer er bijzondere zekerheden zijn, overschreden mogen worden. Zoo wordt in Turkije de limiet 60 % wanneer het onderpand goud of staatsleeningen is, bovendien geldt de limiet hier niet wanneer geleend wordt aan een onderneming waarvan de bank 51 % van het kapitaal bezit. Zeer ver gaat Noorwegen, waar de limiet (25 %) in zeer veel gevallen (waarvoor de zekerheden zijn opgenoemd) overschreden kan worden.

§ 6. Leeningen aan directie en personeel.

In den regel strekken de volgende bepalingen zich ook uit over de leden van den Raad van Toezicht. Soms zijn deze credieten geheel verboden, soms ook is er speciale toestemming voor vereischt.

Verboden is elke leening aan directie en leden van den Raad van Toezicht in Turkije, Roemenië (behoudens uitzonderingen, in welke gevallen toestemming van de geheele directie en van den Raad van Toezicht vereischt is) en Tsjecho-Slowakije (inclus leeningen aan het personeel) en Amerika (behoudens uitzonderingen).

Toestemming van den Raad van Toezicht is vereischt in Italië en Polen. In Griekenland geschiedt de goedkeuring door de Vergadering van Aandeelhouders. In Duitschland is unanieme goedkeuring vereischt van de directeuren en toestemming van den Raad van Commissarissen. De bepaling strekt zich in dit land ook uit over leiders en personeel van ondernemingen die door de bank gecontroleerd worden.

Het principe, waardoor vele gevaren voorkomen kunnen worden, achten wij juist. Inmiddels gelooven wij dat een behoorlijke contrôle dergelijke voorschriften voor een groot deel overbodig kan maken.

§ 7. Bezit en beleening van effecten (verbod van het gemengde bankstelsel).

Het zal geen verwondering wekken wanneer wij de Vereenigde Staten hier het eerst noemen. In dit land toch zijn de bepalingen daaromtrent het meest ingrijpend. Bij de Banking Act van 1933 werd aan de Member Banks verboden om aandelen van industrie- of handelondernemingen te bezitten (of te verhandelen). Het bezit van obligatiën werd slechts toegelaten tot 10 % van de emissie, terwijl het bedrag dat een bank mag bezitten aan obligatiën van eenzelfde maatschappij gelimiteerd is tot 15 % van het eigen kapitaal en 25 % van de reserve. In 1935 is dit verbod van het gemengde bankstelsel gehandhaafd. Ook de beleening van effecten is beperkt, de Board of Governors is bevoegd om vast te stellen tot welk percentage van het eigen kapitaal de Member Banks maximaal voorschotten op effecten mogen geven en tevens de koers tot welke beleend mag worden. In geen geval mogen de voorschotten op effecten aan één cliënt 10 % van de eigen middelen der bank overtreffen. Tenslotte kan de Board iedere aangesloten bank voorschrijven dat zij haar beleening op effecten niet verder mag uitbreiden, op straffe anders haar herdisconteeringsrecht bij de Federal Reserve Banks te verliezen. Voor credieten op onderpand van effecten die dienen voor beurstransacties (speculaties) gelden afzonderlijke regels (Securities Exchange Act), waarop wij bij de „Contrôle” terugkomen. Onder het verbod om effecten te bezitten, valt ook de handel in deze stukken.

Eigenlijk is het verbod van het gemengde bankstelsel in de Vereenigde Staten niet nieuw. Voor de National Banks gold reeds veel vroeger het verbod om aandelen van industriele ondernemingen te bezitten; iedere emissie was aan deze banken verboden. Tot 1921 was er dan ook een behoorlijke scheiding tusschen depositobanken en financieringsinstituten. Na dien tijd werd dit verbod meer en meer omzeild doordat de banken zich verbonden met financieringsmaatschappijen („Securities Affiliates”). In de depressie hebben de banken op deze dochterinstellingen geweldige verliezen geleden. Zoo erg, dat men in 1933 aan deze handel-

wijze acuut een einde maakte: iedere verbinding met een financieringmaatschappij of het verlenen van credieten daaraan werd streng verboden. Ook tegen het indringen van personeel der bank in deze maatschappijen werden maatregelen genomen.

Dezelfde tendenzen, hoewel niet zoo consequent doorgevoerd, vinden we in België. Ook daar is bij de bankwet het gemengde bankstelsel verboden. Banken die deposito's aannemen mogen geen aandeelen of obligatiën bezitten (obligatiën van staat, gemeente enz. zijn — ook in andere landen — steeds uitgezonderd). Alleen bezit van aandeelen van andere banken tot een bedrag van maximum 25 % der eigen middelen is toegelaten. Banken mogen wel aandeelen of obligatiën van de industrie bezitten, wanneer deze dienen tot dekking van dubieuze vorderingen. Deze stukken worden dan in de balans opgenomen onder de rubriek „Consortiale deelnemingen en te realiseeren waarden”. Ze moeten binnen 2 jaar verkocht zijn. De banken mogen echter wel inschrijven op nieuwe emissies, doch deze stukken moeten binnen zes maanden weer verkocht zijn. Men begrijpt dat deze laatste bepaling niet alleen het beoogde verbod van het gemengde bankstelsel ondermijnt, maar bovendien tot ernstige moeilijkheden aanleiding kan geven, zoowel voor de bank als voor de beurs. Het gevaar van het gemengde bankstelsel zit niet zoozeer in de duurzame kapitaaldeelname in industrieele ondernemingen, als wel in het feit, dat de aankoop van deze aandeelen geschiedt met zicht-deposito's. Juister is daarom de wet in Polen, Roemenië en Denemarken, waar het bezit van aandeelen tot een bepaald percentage van de eigen middelen is toegelaten.

Wij merkten reeds op dat in België niet verboden of gelimiteerd is de beleening van effecten en dat dit de voorgaande bepalingen voor een goed deel waardeloos maakt.

Een volledig verbod van het gemengde bankstelsel geldt verder nog in Zweden.

Hoewel in Zweden de band tusschen banken en industrie van oudsher hecht is geweest, is het gemengde bankstelsel daar niet tot ontwikkeling gekomen. In de eerste plaats vindt dit zijn oorzaak in het feit dat het besparende publiek een voorliefde vertoonde voor de belegging van zijn gelden

in bankdeposito's boven die in aandelen ¹⁾ en verder in de houding van den wetgever die het gemengde bankstelsel slecht gezind was. Het verbod van de banken om aandeeleu te bezitten dateert (voor een groep van banken) al van 1874. In 1909 werd hierop eenigszins teruggekomen: banken mochten aandeeleu hebben in emissiebanken tot een bedrag, waarmede de reserve 50 % van het stamkapitaal overschreed (dit was de onverplichte reserve). In 1911 werd dit ook toegeleat voor andere aandeeleu, echter tot de helft van het voor de aandeeleu in emissiebanken toegestane bedrag (indien laatstgenoemde aandeeleu niet waren gekocht) en mits het kapitaal der bank minstens Kr. 6 millioen bedroeg. De oprichting van genoemde emissiebanken heeft niet plaats gehad, doch van de in 1911 verkregen bevoegdheid werd door de banken gebruik gemaakt om dochtermaatschappijen te stichten, die zich bezig hielden met de handel in en het (duurzaam) bezit van aandeeleu. Trouwens ook voordat de (bepaalde) bevoegdheid om aandeeleu te bezitten aan de banken was gegeven werden dergelijke instellingen al opgericht, formeel weliswaar onafhankelijk van de bank. De leiders der bank richtten dan een nieuwe N. V. op met klein kapitaal, terwijl het grootste deel der middelen werd verkregen door de in het bezit der (dochter-)maatschappij zijnde aandeeleu (tegen hooge koersen) te beleenen bij de bank. Dit laatste werd onmogelijk gemaakt door wijzigingen van de bankwet in 1921 en 1934, waarbij resp. werd bepaald dat de banken geen aandeeleu mogen bezitten van ondernemingen die tot doel hebben de handel in aandeeleu en dat bankdirecteuren geen lid mogen zijn van het bestuur van dergelijke instellingen. In 1934 werd tevens bepaald dat bankleiders alleen lid mogen zijn van andere ondernemingen met toestemming van $\frac{2}{3}$ van het bestuur der bank. Tenslotte werd in 1934 het bezit van aandeeleu door banken geheel verboden. Enkele noodzakelijke uitzonderingen zijn — evenals in andere landen met het verbod van het gemengde bankstelsel — toegeleat. Aandeeleu mogen steeds verworven worden tot betaling of tot bescherming van vorderingen, indien anders verlies zou ontstaan (deze stukken

---

¹⁾ Zie Dr. E. van de Wiel, op. cit. blz. 84 vv.

moeten zoo spoedig als dit zonder verlies mogelijk is, weer verkocht worden). Zelfs mag de bank in dergelijke gevallen meer aandelen in dezelfde onderneming koopen, wanneer dit noodig is om verliezen te voorkomen. Alleen met goedkeuring van de regeering mogen aandelen van andere banken worden verworven.

Ook hier wordt weer als hoofdargument voor het verbod om aandelen te bezitten opgegeven, dat aandelen voor de banken een te riskant bezit zijn, blijkende uit de geweldige verliezen door de banken (via hun dochtermaatschappijen) daarop geleden.

Emissies van aandelen zullen de banken thans niet meer kunnen ondernemen (in de emissie van industriële obligatiën hebben zij nog steeds een groot aandeel); de banken treden hierbij thans op als commissionairs.

Bij de bespreking van dit onderwerp met betrekking tot de Belgische bankwet, merkten wij reeds op dat een consequente toepassing van het verbod van het gemengde bankstelsel vereischt, ook de beleening van aandelen te verbieden, althans streng te beperken. In Zweden is dit laatste in de wet alleen in zooverre geregeld dat een behoorlijke marge geëischt wordt tusschen de marktwaarde van het aandeel en het te verstrekken crediet. Eventueele vaststelling van deze marge is aan de Bankinspectie overgelaten. Consequent is deze liberale houding niet. Toch kunnen wij haar niet anders dan toejuichen, omdat het althans het verbod van het gemengde bankstelsel verzwakt. Begrijpelijk in verband met het bovenstaande is het verbod van beleening van aandelen van emissie-maatschappijen.

Wij schreven reeds dat de band tusschen de Zweedsche banken en de industrie nauw was, vooral door het korte crediet, en het is niet de bedoeling dezen band te verzwakken¹⁾, voorzover handhaving daarvan althans mogelijk is met inachtneming van de wettelijke voorschriften. Volgens de statuten der banken (welke statuten door de overheid moeten worden goedgekeurd) mogen deze geen credieten verstrekken voor langer dan een jaar. Vroeger werd dit omzeild door de gegeven

---

¹⁾ De Bankcommissie van 1924 zegt dit uitdrukkelijk in haar in 1927 verschenen rapport.

credieten steeds te continueeren („verlengingscredieten”), doch het toezicht van de Bankinspectie is daarop zoo streng geworden, dat dit niet wel meer mogelijk is. Er ontstond zodoende behoefte aan een instelling voor het verleen van lang en middellang crediet. Een dergelijk instituut, A.B. Industrikredit genaamd, is in 1934 opgericht door den staat in samenwerking met enkele banken. De benoodigde middelen worden verkregen door de uitgifte van obligatiën. Volgens Dr. van de Wiel¹⁾ heeft een dergelijke emissie nog niet plaats gehad; genoemde auteur verwacht van deze instelling geen grooten groei. Genoemde instelling vertoont dus overeenkomst met de Belgische Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid (Société Nationale de Crédit à l'Industrie), die werkt met garantie van den staat en met hulp van de centrale bank²⁾. Deze maatschappij, die reeds in 1919 werd opgericht, heeft vooral in de jaren na de laatste financieele crisis belangrijk werk verricht. Banken die in moeilijkheden waren geraakt konden haar bevroren (mits gezonde) credieten aan haar overdoen, in ruil voor obligatiën ten laste van laatstgenoemde. Door te bepalen dat de door de Maatschappij overgenomen vorderingen slechts een rente mogen dragen van $4\frac{1}{2}\%$, is de schuldenlast van het bedrijfsleven belangrijk verminderd. De gelden, waarmee de Maatschappij lang en middellang crediet verleent, worden verkregen door uitgifte van obligatiën en door het aannemen van tijd-deposito's.

Denemarken gaat wat minder ver en bepaalt dat banken niet meer aandeelen van een bepaalde onderneming mogen bezitten of beleenen dan tot een bedrag van 15% van het eigen kapitaal, terwijl voor aandeelen van meerdere ondernemingen het maximum is bepaald op 50% van het eigen kapitaal. Hetzelfde (50%) geldt in Polen, terwijl in Roemenië het percentage op 25 is gesteld (eigendom en beleeningen samen).

In Argentinië mogen de banken verworven aandeelen maximaal 2 jaar houden. Voor obligatiën geldt hetzelfde

---

¹⁾ Zie zijn meermalen aangehaalde werk blz. 206.

²⁾ Een beschrijving van deze instelling geeft Dr. Leo Charels in Tijdschrift voor Economie en Sociologie, 2e Jaargang, blz. 449 vv.

voorzoover deze een bedrag van 20% van het kapitaal der betrokken maatschappij of 10% van het eigen kapitaal en 25% van de reserve der bank te boven gaan. Ook is verboden het beleenen van aandelen van andere banken.

De Turksche bankwet kent den banken uitdrukkelijk het recht toe om zich (ook direct) met de industrie bezig te houden, maar slechts tot het bedrag der eigen (gestorte) middelen.

In Italië geeft de wet op dit punt geen positieve bepalingen, maar onder auspiciën van de regeering is er een scheiding tot stand gebracht tusschen commercieele banken en financieringsinstituten. De ministerraad heeft hier zeer groote bevoegdheden. Deze kan belegging in een bepaalden bedrijfstak voorschrijven of verbieden.

In Noorwegen mogen de banken aandelen van andere ondernemingen bezitten tot een bedrag van 20% der eigen middelen, terwijl de handel in aandelen voor eigen rekening verboden is.

In Duitschland, waar overigens het gemengde bankstelsel bewust is gehandhaafd, kan het Aufsichtsamt voor credietinstellingen de verhouding vaststellen tusschen het bezit aan aandelen (duurzame participaties uitgezonderd) en aan obligatiën, die niet op de Deutsche beurs verhandeld worden, en de verplichtingen (waarbij niet de spaargelden gerekend worden). De verhouding, die voor verschillende banken kan wisselen, mag niet lager zijn dan 1 : 20. Zooals dus is gezegd heeft men in Duitschland de gemengde banken met opzet gehandhaafd. De enquête-commissie onder leiding van Dr. Schacht, ingesteld voor de Deutsche bankwet van 1934, kwam tot de conclusie dat de structuur van het Deutsche bankwezen geen wezenlijke fouten vertoonde; de ingetreden moeilijkheden werden aan de individueele leiders toegeschreven. Inderdaad zijn de moeilijkheden van de laatste financieele crisis in Duitschland in het algemeen niet zoozeer veroorzaakt door te groote of onjuiste belegging in aandelen, als wel door de (gedwongen) politiek om buitenlandsch kort crediet (Betriebskredit) duurzaam te investeren (Anlagekredit), een en ander in verband met den toenmaligen politieken en economischen toestand.

In Amerika zijn de moeilijkheden vooral ontstaan door de politiek der banken om met deposito-gelden aandelen te

koopen, in de hoop deze bij koersstijging spoedig weer van de hand te doen ¹⁾). In de jaren van opgaande conjunctuur ging dat goed, de stukken waren steeds vlot weer te verkoopen en meestal bij geweldige koersen. De bevolking was aangetast door een grenzelooze speculatiezucht en er waren altijd weer dwazen die een nog hooger koers boden, geloovende in de „endless prosperity”. Toen de depressie haar intrede deed, bleken de stukken onverkoopbaar, althans tegen een eenigszins redelijken koers. De banken liepen vast en failleerden.

Gezien de feiten meenen wij dat niet het gemengde bankstelsel als zoodanig de schuld van de moeilijkheden draagt, maar de verkeerde en onvoorzichtige toepassing ervan. De diepere oorzaak van een en ander is echter het wisselend conjunctuurverloop. In hoeverre dit wisselende conjunctuurverloop op zichzelf weer een gevolg van de bankpolitiek kan zijn, bespreken wij in het laatste hoofdstuk.

Hoewel dan in Duitschland en de Vereenigde Staten bij de toepassing van het gemengde bankstelsel ernstige fouten zijn gemaakt, is het niet aan te nemen dat de moeilijkheden waren uitgebleven bij een voorzichtiger politiek. Tegen ernstige schommelingen in de conjunctuur is het gemengde bankstelsel niet bestand. In zekeren zin geldt dit wel voor iedere bank (vooral voor die, welke credieten aan handel of industrie verleen), maar toch in het bijzonder voor de gemengde. Het duidelijkst komt deze kwetsbaarheid tot uiting wanneer we het geval stellen dat aandeelen worden gekocht met deposito-gelden. Dan toch staan tegenover elkaar nominale bedragen (deposito-saldo's), die onveranderlijk zijn, en de waarde van de effecten, die onder den invloed van de conjunctuur sterk kan wisselen. Daalt de waarde van de effecten belangrijk dan loopt de bank groot gevaar te failleeren. Intusschen is de situatie in de werkelijkheid meestal anders, daar in den regel niet tot een grooter bedrag dan dat der eigen middelen in aandeelen wordt belegd ²⁾). Echter kan de gemengde bank ook in dit geval door een crisis in ernstige moeilijkheden komen. De daling

---

¹⁾ Zie Econ.-Stat. Berichten van 12 Juni 1935.

²⁾ Zie voor cijfers Bankpolitiek, 3e druk, door Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart.

van de aandelen kan bij het publiek zoodanige onrust opwekken dat de deposanten, meenende dat hun gelden bij de bank niet meer voldoende veilig zijn, hun saldo's opvragen. Een dergelijke massale aftocht van gelden moet natuurlijk de bank doen vastloopen. In meer evenwichtige tijden behoeven deze bezwaren niet te bestaan ¹⁾). Grootte schokken zullen de koersen dan niet vertoonen, terwijl ook de verhandelbaarheid der stukken geen bezwaren zal opleveren. Vooral met betrekking tot de gemengde banken zal daarom een meer gelijkmatig conjunctuurverloop voor een behoorlijk functionneeren der banken een eerste eisch zijn.

Lijkt ons dan een algeheel verbod van dit bankstelsel zinloos en nadeelig, enkele beperkingen aan de banken opgelegd zouden geen kwaad kunnen ²⁾), bijvoorbeeld een verbod of maximum van niet ter beurze verhandelde effecten. Zoodanige bepalingen zullen echter de noodige soepelheid moeten hebben, daar het anders voor de industriele ondernemingen wel eens moeilijk zou kunnen worden aan lang crediet te komen ³⁾). Het contrôleorgaan, waarvoor de circulatiebank waarschijnlijk het meest geschikt is, zou de grenzen in verband met de soliditeit der stukken en den algemeenen toestand der banken kunnen vaststellen.

Contrôle op nieuwe emissies, zooals deze in de Vereenigde Staten, Italië en in beperkte mate ook in België bestaat en toezicht op open-markt-transacties (Ver. Staten: Securities Exchange Act) kunnen ook helpen om onjuiste handelingen met effecten tegen te gaan. Bij de „contrôle” geven we hierover meer bijzonderheden.

Ideeën die alleszins de moeite van het overdenken waard zijn geeft Prof. Vogel ⁴⁾ met betrekking tot de „banque

---

¹⁾ Wij kunnen hier niet alle voor- en nadeelen van het gemengde bankstelsel behandelen. Men zie daarvoor Dr. G. M. Verrijn Stuart: Bankpolitiek, 3e druk, blz. 187 vv., waar literatuur is aangehaald.

²⁾ In denzelfden zin Prof. Chlepner.

³⁾ De vrees dat door een verbod van het gemengde bankstelsel de depositobanken alle gelden aan zich zullen trekken en dat zoodoende de industrie moeilijk aan (lange) credieten zal komen, leeft sterk bij de Duitsche schrijvers.

⁴⁾ Prof. Dr. E. H. Vogel (Weenen), „Neue Sicherungswege der Buchgeldzirkulation in den Vereinigten Staaten und in Deutschland”. Weltwirtschaftliches Archiv Sept. 1936.

mixte". Ook Prof. Vogel acht een volkomen verbod van dit stelsel te ver gaan. Wel echter acht hij een strenge scheiding tusschen direct opvraagbare deposito's en tijd-deposito's gunstig. De eerste (waarvoor hij geen rente wil vergoeden) zouden alleen als kort crediet mogen worden uitgeleend, terwijl de laatste voor middelmatig lange credieten gebruikt zouden moeten worden. Voor nog langere credieten beveelt hij het uitgeven van obligatiën met korten looptijd aan. Het laatste idee is dus hetzelfde wat in Zwitserland wordt toegepast, waar 3 tot 5-jarige obligatiën worden uitgegeven ter financiering van credieten op langen termijn, en hetgeen in Zweden wordt beoogd (zie hierboven).

Dat men in België tot het verbod van het gemengde bankstelsel is overgegaan onder invloed van de laatste gebeurtenissen en het stelsel als zoodanig eigenlijk niet critiseert, volgt o. m. uit een passage in het Bulletin d'Information et de Documentation de la Banque Nationale de Belgique ¹⁾:

„Il est bon de dire que le mixed-banking a été fort utile à l'économie Belge et que, pendant un siècle, il a bien fonctionné. Mais depuis 3 ou 4 ans, les banques elles-mêmes en sentaient l'inadéquation croissante à l'évolution de crédit et à la transformation organique des entreprises.”

De meening, dat de huidige ontwikkeling het gemengde bankstelsel onmogelijk heeft gemaakt, kunnen wij niet onderschrijven. Waarschijnlijk zijn deze woorden ingegeven onder den indruk van de eerste jaren na de crisis.

De scheiding in België is trouwens, zooals ook bij het tot-stand-komen daarvan (22 Aug. 1934) door den minister werd opgemerkt, slechts een formeele; de betrekkingen tusschen depositobanken en industrie zouden nauw blijven, vooral in het begin, maar juridiek en financieel zouden ze onafhankelijk worden. En dit is inderdaad gebleken. Bij de „debiteuren in rekening-courant” is de industrie verreweg de belangrijkste ²⁾. Als we verder nog denken aan de mogelijkheid om effecten te bezitten tot dekking van dubieuze vorderingen en het beleenen van effecten, dan lijkt het er veel op dat men het spook de voordeur uitjaagt om het door

---

¹⁾ Nummer van Juli-December 1934, blz. 91.

²⁾ Vgl. Prof. Dr. G. Eijksens (Leuven), „Het nieuwe Statuut der banken in België”. Tijdschr. Economie van Aug. 1936.

de achterdeur weer binnen te halen ¹⁾. Hetzelfde, hoewel in zwakkere mate, geldt ook voor Zweden.

§ 8. Minimum-kas- en dekkingspercentages.

Dit is een der belangrijkste onderwerpen der nieuwe bankwetten. In bijna alle landen bestaan voorschriften omtrent een minimum-kasvoorraad die moet worden aangehouden. Bijna steeds wordt onderscheid gemaakt tusschen een dekking van direct opvraagbare schulden en de termijn-schulden. Voor de eerste (waaronder meestal wordt verstaan schulden binnen 30 dagen opvraagbaar) is een zekere kasvoorraad in geld (waaronder ook saldo's bij de giro en de centrale bank worden gerekend; in de Vereenigde Staten uitsluitend saldo's bij de Federal Reserve Banks) vereischt, voor de overige verbintenissen (soms wordt alleen gesproken van tijd-deposito's) is soms een dekking in kasgeld voorgeschreven, soms ook een bepaald bedrag aan gemakkelijk realiseerbaar actief. De variaties zijn echter zoo groot dat het moeilijk is algemeene regels te geven; wij zullen daarom de kasvoorschriften van eenige landen afzonderlijk bezien.

Wij beginnen met de Vereenigde Staten.

Voor de banken aangesloten bij het Federal Reserve System (Member Banks) is een minimum-verhouding voorgeschreven voor de direct opeischbare schulden (waaronder hier verstaan wordt schulden binnen 30 dagen opvraagbaar) en den kasvoorraad. Deze laatste moet bestaan in een saldo bij de Federal Reserve Bank van het district waartoe de bank behoort. Het dekkingspercentage is hooger naarmate de bank in een grooter financieel centrum ligt. Het percentage bedraagt sinds Mei 1937:

26 % wanneer de bank in de groote centra is gelegen (Central Reserve City Banks),

20 % wanneer de bank in een middelmatig centrum is gelegen (Reserve City Banks) en

14 % wanneer de bank op het platteland gelegen is (Country Banks).

---

¹⁾ Ook volgens het eerste verslag van de Belgische bankcommissie is de scheiding van banken in depositobanken en emissiebanken in hoofdzaak fictief gebleken. Zie M. Ansiaux over dit verslag, in *Revue d'Econ. Pol.* van Maart-April 1937.

Wanneer de banken der eerste of tweede groep in een buitendistrict van het betreffende gebied gelegen zijn, kan de Board bepalen dat zij slechts de dekkingspercentages vereischt voor de derde groep behoeven aan te houden. Zeer belangrijk is verder de bevoegdheid van den Board om (met een meerderheid van 4 stemmen) de genoemde dekkingspercentages te verhoogen of te verlagen ¹⁾ in verband met gewenschte credietcontractie of -expansie. Verhooging is mogelijk tot het dubbele van het bij het in werking treden der Banking Act van 1935 wettelijk vereischte percentage, terwijl verlaging beneden de toen vastgestelde minimum-percentages niet is toegelaten ²⁾. Sinds 1933 mag voor deze direct opvorderbare schulden geen rente worden vergoed, zoodat de prikkel voor de banken om deze gelden rendabel te beleggen met alle gevaren van dien, geringer is geworden.

Voor deposito's, niet binnen 30 dagen opvraagbaar, is een dekkingspercentage voorgeschreven van 6 % (sinds Mei 1937).

Het vaststellen van een minimum-kaspercentage voor „call“-gelden dateert in de Vereenigde Staten al uit de laatste helft van de vorige eeuw. Voor de National Banks waren nl. reeds dekkingspercentages voorgeschreven van 15-25 %, terwijl ook reeds van toen de indeeling in 3 groepen dateert. De kasvoorraden konden voor een groot deel worden aangehouden in saldo's bij andere banken. In feite hielden de Country Banks een groot deel van haar saldo aan bij de Reserve City Banks en deze op haar beurt bij de Central Reserve City Banks. De laatsten moesten de kas volledig in baar geld aanhouden. Er was dus reeds een zekere mate van centralisatie. Bij het instellen der Federal Reserve Banks in 1913 werd dit stelsel in principe overgenomen voor de Member Banks, alleen de dekkingspercentages werden verlaagd, terwijl de kas gedeeltelijk moest worden aange-

---

¹⁾ Van „abnormale omstandigheden“, waarin deze afwijkingsbevoegdheid bij de Wet van 12 Mei 1933 aan den Board was gegeven, wordt in de Wet van 1935 niet meer gesproken. Dit is dan ook normaal wanneer men weet dat de bedoeling der bepaling is om den Board een middel te geven teneinde de conjunctuur te beïnvloeden.

²⁾ In 1935 waren de wettelijke percentages voor direct opvraagbare schulden resp. 13 %, 10 % en 7 % en voor tijd-deposito's 3 %.

houden in een tegoed bij de Federal Reserve Banks. In 1917 werden de percentages wederom verlaagd terwijl nu de geheele kas in saldo's bij de Reserve Banks moest bestaan. Zoo is de toestand tot voor kort gebleven, in Augustus 1936 en Mei 1937 zijn de percentages namelijk weer verhoogd.

De Federal Reserve Banks moeten zelf een kas aanhouden van minstens 35 % der deposito's en wel in baar geld, sinds 1935 in „lawful money”, anders dan Federal Reserve Notes en Federal Reserve Bank Notes. Hoewel het totaal van den kasvoorraad dat onder het Federal Reserve System wordt aangehouden veel geringer is dan daarvoor is de liquiditeit wegens de toegenomen centralisatie veel grooter. Op deze wijze is het immers mogelijk dat een bank die plotseling veel liquide middelen nodig heeft, door herdisconto bij de Fed. Res. Bank, ook gebruik maakt van den kasvoorraad van andere banken, die op dat oogenblik hun saldo bij de Fed. Res. Bank niet nodig hebben ¹⁾.

In Zwitserland is bij de Vollziehungsverordnung (van 26 Febr. 1935) een vrij ingewikkelde regeling tot stand gekomen. Er wordt een bepaalde dekking der verplichtingen op korten termijn (zie hieronder) voorgeschreven, deels bestaande in kasvoorraad en deels in gemakkelijk realiseerbaar actief, welke dekking grooter moet zijn, naarmate de verplichtingen op korten termijn een grooter percentage vormen van alle verbintenissen. Allereerst de definities der begrippen.

Onder verplichtingen op korten termijn worden verstaan: direct of binnen een maand opvraagbare deposito's, crediteuren op zicht of binnen een maand betaalbaar, opgevraagde spaargelden (die binnen een maand uitbetaald moeten worden), 15 % der niet opgevraagde spaargelden, 15 % der niet opgevraagde tijd-deposito's en binnen een maand betaalbare wissels en accepten (dit zijn de voornaamste posten, er zijn nog enkele andere).

Onder kasvoorraad worden behalve baar geld ook begrepen tegoeden bij de Nationale Bank en bij de postgiro.

Onder gemakkelijk realiseerbaar actief worden gerekend (wij geven weer de voornaamste posten): de bij de Nationale

---

¹⁾ Vgl. Taussig, Principles, ch. 27.

Bank herdisconteerbare of als onderpand aangenomen wissels, schatkistbiljetten en obligatiën, direct of binnen een maand opvraagbare vorderingen bij banken, binnen een maand opvraagbare gedekte vorderingen en binnen een maand vervallende coupons. In pand gegeven activa moeten hiervan worden afgetrokken tot het bedrag der gedekte vordering.

Thans laten wij het schema waarin de dekkingspercentages zijn aangegeven volgen:

Vereichte minima in kasvoorraad	in realiseerbaar actief (kasvoor- raad inbegrepen)	
2,5 %	25 %	van de verplichtingen op korten termijn, waarvan het totaal niet meer is dan 15 % van alle verplichtingen;
3 %	30 %	van de verplichtingen op korten termijn, waarvan het totaal 15-20 % van alle verplichtingen is;
4 %	40 %	van de verplichtingen op korten termijn, waarvan het totaal 20-25 % van alle verplichtingen is;
5 %	50 %	van de verplichtingen op korten termijn, waarvan het totaal meer dan 25 % van alle verplichtingen is.

Deze kasvoorschriften gelden niet voor individueele bankiers.

In Denemarken wordt een kasvoorraad geëischt van 1%, 2% of 3% (naar gelang de grootte van het kapitaal der bank) van alle verplichtingen. Onder kasvoorraad worden ook weer gerekend tegoeden bij banken (ook buitenlandsche) en bij de postgiro. Bovendien is een gemakkelijk realiseerbaar actief vereischt van 15% van alle direct opeischbare (binnen 30 dagen opvorderbare) schulden en 10% van alle andere schulden (waaronder ook borgtochten). Met „gemakkelijk realiseerbaar actief” wordt bedoeld kasvoorraad en gemakkelijk verhandelbare, onbeleende waardepapieren.

In Noorwegen moeten de direct opeischbare schulden (zonder garantieverplichtingen) voor minstens 20% en de

overige schulden voor minstens 5% gedekt zijn door een kasvoorraad en een kasreserve (tezamen). Onder kasvoorraad wordt ook gerekend (behalve baar geld) het saldo bij de centrale bank van Noorwegen. Van „kasreserve” wordt een zeer uitvoerige omschrijving gegeven, waarvan wij de belangrijkste posten overnemen: saldo's bij binnen- en buitenlandsche banken, buitenlandsch geld, obligatiën van publiekrechtelijke instellingen of daardoor gegarandeerd en vreemde staatsobligatiën (wanneer ze aan een beurs genoteerd worden), aandelen van de centrale bank van Noorwegen en aandelen door den staat gegarandeerd.

In Roemenië moeten de zichtverbintenissen (binnen 30 dagen opvraagbaar) voor minstens 10% gedekt zijn in baar geld en voor minstens $\frac{1}{3}$ in gemakkelijk realiseerbaar actief (staatsobligatiën en herdisconteerbaar papier; de kas in baar geld is hierbij inbegrepen).

In Argentinië moeten de banken (of buitenlandsche filialen aldaar werkzaam) een kasvoorraad aanhouden van minstens 16% der zichtdeposito's (binnen 30 dagen opvorderbaar) en van minstens 8% der tijd-deposito's (waarbij ook de spaar-inlagen gerekend worden). Bankens met een kleiner kapitaal dan 1 millioen peso's moeten haar kasvoorraad voor minstens $\frac{2}{3}$ als tijd-deposito bij de Nationale Bank aanhouden, de rest der dekking moet uit papier- of metaalgeld bestaan.

In Duitschland, België en Italië is het stellen van een minimum-kaspercentage overgelaten aan het contrôleorgaan. Het Italiaansche Bankinspectoraat en de Belgische Bankcommissie ¹⁾ zijn daarbij aan geen enkele grens gebonden, het Aufsichtsamt in Duitschland wel. De totale dekking zal namelijk nimmer hooger mogen worden vastgesteld dan 40% van de verplichtingen op korten termijn, waarvan 10% in kasvoorraad en 30% in gemakkelijk realiseerbaar actief. Onder kasvoorraad wordt ook verstaan een saldo bij de Reichsbank of de postgiro. Onder realiseerbaar actief wordt verstaan: handelspapier met een looptijd van maximum

---

¹⁾ Blijkens het eerste verslag van de Bankcommissie is deze niet overgegaan tot het vaststellen van een minimum-kaspercentage, daar zij de positie der banken voldoende liquide achtte.

Zie M. Ansiaux: „Premier rapport de la Commission bancaire belge”, in Revue d'Economie Politique van Maart-April 1937.

90 dagen en effecten die de Reichsbank als onderpand accepteert. Onder de verplichtingen op korten termijn worden ongeveer alle verplichtingen behalve de spaargelden verstaan.

Het Aufsichtsamt zal de percentages voor iedere soort van credietinstelling anders kunnen vaststellen, dat is vooral de reden waarom de wet zelf geen dwingende regeling geeft. Een andere reden is dat de percentages die men zou wenschen en die men dus in de wet had moeten zetten, momenteel niet bereikbaar zijn ¹⁾. Men hoopt deze echter (vooral den kasvoorraad) geleidelijk op te voeren en wel tot de door de wet gestelde getallen bereikt zijn.

Het vaststellen van minimum-kaspercentages heeft tweeërlei doel. In de eerste plaats meent de wetgever daarmee een waarborg te geven tegen het vastloopen der banken door te ruime uitzettingen in verhouding tot den kasvoorraad. Ten tweede kan men daarmee ook de banken beperken in haar geldscheppende functie, nl. wanneer een hoog kaspercentage geëischt wordt ²⁾. Wordt het laatste doel beoogd (wat in de meeste landen niet direct het geval is), dan zijn wisselende kaspercentages zeker op hun plaats, op welk onderwerp we hieronder meer uitvoerig terugkomen. In Duitschland heeft de kasvoorraad voornamelijk het eerste doel: meer gerustheid en zekerheid voor de deposanten. Gezien de bevoegdheid van den Reichskommissar om de percentages (binnen de wettelijke grenzen) vast te stellen, bestaat ook daar de mogelijkheid om op deze wijze de geldcreatie door de banken te beïnvloeden.

In dit verband willen wij nog enkele woorden wijden aan § 28 van de Deutsche bankwet, welk artikel voorschrijft

---

¹⁾ Volgens opgave van Dr. Döring, directeur der Reichsbank, in zijn artikel van Mei 1935 in de *Revue Economique Internationale* onder den titel: „La Réforme du Credit en Allemagne”, was het dekingspercentage toen $\pm 2\%$ in kasvoorraad en $\pm 30\%$ in realiseerbaar actief.

Prof. Dr. E. H. Vogel geeft in zijn artikel van Sept. 1936 in *Weltwirtschaftliches Archiv* dezelfde cijfers.

²⁾ Zooals uit het verder betoog ook zal volgen, gaat deze onderscheiding slechts tot zekere hoogte op. Het conjunctuur-regelend optreden beteekent o.a. ook een voorkomen van vastloopen, doch het beteekent meer dan dat. Vandaar ook dat wij de onderscheiding in het belang der duidelijkheid meenden te moeten maken.

betreffende de betaling door overschrijving inhoudt. Het Aufsichtsamt wordt gemachtigd over deze wijze van betaling regelingen te geven, in het bijzonder:

- a. Zwischen den Mitgliedern der dem unbaren Zahlungsverkehr dienenden Verbände und sonstigen Einrichtungen (z.b. Girozentralen, genossenschaftliche Zentralkassen und die ihnen angeschlossenen Kreditinstitute und dergleichen).
- b. Zwischen verschiedenen Kreditinstituten und zwischen den Hauptniederlassungen und Zweigstellen derselben Kreditinstitute untereinander.

Het Aufsichtsamt kan rechten (belastingen) instellen voor deze wijze van betaling.

Oprichting van instellingen die betalingen zonder gereed geld bevorderen behoeft de toestemming van den Reichskommissar.

De belangrijkste bepaling van dit artikel (§ 28) is echter het tweede lid, waarin bepaald wordt dat het Aufsichtsamt kan bepalen in hoeverre de betaling door overschrijving slechts mag geschieden over de Reichsbank of de postgiro.

De reden waarom wij hier op deze bepalingen de aandacht vestigen is, dat hierdoor indirect invloed kan worden uitgeoefend op het kaspercentage en de geldcreatie der particuliere banken. De mogelijkheid tot overschrijving immers maakt de kans dat de banken een deposito-saldo in contanten moeten uitbetalen geringer. Niet alleen kunnen verschillende rekeninghouders bij dezelfde bank elkaar thans zonder gereed geld betalen, maar ook de rekeninghouders bij verschillende banken, wanneer deze laatsten door clearing verbonden zijn. Zou dus aan de particuliere banken de mogelijkheid tot overschrijving ontnomen worden, dan zouden zij hun kaspercentages moeten verhoogen ¹⁾. Tegelijk zou dan de mogelijkheid tot geldcreatie worden beperkt. Tenslotte zou de bepaling dat overschrijving alleen mag geschieden bij de Reichsbank of bij de postgiro nog dit gevolg hebben, dat de geldcreatie, voorzoover deze het gevolg is van de mogelijkheid tot overschrijving, bij twee genoemde instellingen gecentraliseerd zou zijn.

¹⁾ Of dit veel of weinig zou zijn, hangt natuurlijk geheel af van de mate waarin tot dusverre door de cliënten van de overschrijving gebruik werd gemaakt.

Intusschen schijnt de Duitse wetgever de door ons geschetste doeleinden niet beoogd te hebben ¹⁾, veel meer was de bedoeling om door de betaling door overschrijving te centraliseeren en meer uniform te maken tot een verbetering van den technischen kant van dit betalingsverkeer te komen ²⁾. Uitvoeringsvoorschriften zijn tot dusver nog niet gegeven en zijn voorloopig ook niet te verwachten. Practische beteekenis heeft § 28 dus vooralsnog niet; echter zou zij deze kunnen krijgen wanneer het Aufsichtsamt zich de kwantitatieve credietcontrôle (mede) tot doel zou stellen.

Wij merkten hierboven reeds op dat voorschriften omtrent een minimum-kaspercentage tweeërlei doel kunnen hebben en ook dat meestal slechts het eene, namelijk om de kans dat de banken op een gegeven oogenblik niet voldoende kasmiddelen zullen hebben om aan de aanvragen der depositanten te kunnen voldoen geringer te maken, werkelijk beoogd is. Wil men slechts dit doel bereiken dan is het begrijpelijk dat men een vast kaspercentage voorschrijft en dat zou ook nuttig kunnen zijn in een statische maatschappij. Daar zou men empirisch kunnen uitmaken hoeveel geld de banken minstens in kas moeten hebben om niet vast te loopen. Anders wordt de zaak in een dynamische maatschappij, dus in de werkelijkheid. Het percentage der opvragingen is dan geenszins van te voren vast te stellen, omdat het in hooge mate

---

1) Aldus werd ons medegedeeld door Dr. Johannes C. D. Zahn, tot voor kort Geschäftsführer des deutschen Instituts für Bankwissenschaft und Bankwesen en samensteller van het werk: „Die Bankaufsichtsgesetze der Welt”.

2) In verband hiermede noemen we ook nog het Gesetz gegen Misbrauch des bargeldlosen Zahlungsverkehrs van 3 Juli 1934, waarbij „Unternehmungen, die zum Zwecke der Einräumung von Krediten im wesentlichen auf unbarem Wege Guthaben schaffen, über die nach der geschäftlichen Gepflogenheit durch Scheck, Anweisung jeder Art oder Verrechnungsauftrag, nicht aber durch Barabhebung verfügt werden soll” hun werkzaamheid niet meer beginnen of voortzetten mogen (§ 1 en § 2 der wet). Ook deze wet heeft niet tot doel de particuliere geldcreatie tegen te gaan, zooals men uit de woorden zou kunnen afleiden, doch slaat op de zg. „Ausgleichskassen” die na de crisisjaren 1931/32 opgericht waren (vooral in Silezië en Sleeswijk Holstein). Hoewel deze kassen geheel verdwenen zijn is de wet formeel nog steeds van kracht.

afhankelijk is van den stand der conjunctuur (om politieke invloeden nog maar buiten beschouwing te laten). Wanneer de depressie eenmaal is ingezet zijn de opvragingen gering, de banken kunnen echter voor de groote sommen die bij haar gedeponeerd worden geen loonend emplooi vinden, het kaspercentage is dan hoog, veel hooger dan het eventueel wettelijke percentage. Naarmate de conjunctuur zich herstelt worden de uitzettingen grooter en het kaspercentage kleiner. De geschiedenis leert dat de banken hierbij in de hoogconjunctuur dikwijls tot het uiterste gaan (bij wettelijke grenzen, tot dat punt) en bij het intreden der reactie zal aan de opvragingen niet voldaan kunnen worden. Een vast kaspercentage zal daarom in depressies onnoodig zijn en in hausses onvoldoende. Daarom zou het percentage moeten wisselen, zoodat het in de opgaande conjunctuur geleidelijk en zoo noodig drastisch zou kunnen worden verhoogd.

Overigens moet worden opgemerkt dat het kaspercentage slechts één van de factoren is, die de liquiditeit van de banken bepalen. Daarnaast is de wijze van belegging van alle andere gelden minstens even belangrijk. Wanneer een bank een behoorlijke kas heeft, doch haar uitzettingen zijn van dien aard dat ze zeer moeilijk te realiseeren zijn, dan is de liquiditeit van de bank gering, hetgeen bij eenige onrust spoedig zou blijken. Naast (wisselende) kasperpercentages zijn dan ook andere waarborgen vereischt, welke echter o.i. niet goed in eenvormige voorschriften gegeven kunnen worden. Hier is een taak weggelegd voor het contrôleorgaan. Enkele bepalingen zijn wel mogelijk en bestaan ook in de meeste landen. Bij de negatieve liquiditeitsvoorschriften (§ 9) komen wij daarop terug.

Met betrekking tot het tweede doel dat men met wettelijke kasperpercentages wil bereiken, namelijk de geldcreatie door de banken te beïnvloeden (vooral remmen) en daarmee het conjunctuurverloop, zijn wisselende percentages nog meer op hun plaats ¹⁾. Iedere hausse kenmerkt zich door

¹⁾ Ook Chlepner acht wisselende percentages beter dan vaste. Als zekerheid voor de deposanten hecht deze schrijver aan het vaststellen van kasperpercentages weinig waarde, wel kunnen zij nuttig zijn om te groote expansie te remmen. De laatste uitspraak verwondert ons omdat Chlepner zich in een serie artikelen in het Bulletin d'Information

een geweldige toeneming van het girale geld ¹⁾ en van de omloopssnelheid. De hausse wordt (hoofdzakelijk) gefinancierd met dit nieuw gecreëerde geld. Remming der hausse (die noodig is omdat zij aanleiding geeft tot een crisis en omslaat in een depressie) is dus mogelijk door de geldcreatie der banken tegen te gaan. En dit laatste kan o.m. ²⁾ bereikt worden door hogere kaspercentages voor te schrijven. Deze bevoegdheid zal dan door het contrôleorgaan bewust met dit doel gehanteerd moeten worden en de bevoegdheid zal ruim moeten zijn. Dit laatste vooral in verband met het feit dat het kaspercentage weinig zegt met betrekking tot de mate van geldcreatie. Wij zullen dit met een voorbeeld toelichten:

1e geval. Stel iemand stort bij een bank een deposito van f 1.000,— waarvan door de bank f 900,— in contanten wordt uitgeleend. Het kaspercentage is dan 10.

2e geval. Stel dat dezelfde f 1.000,— wordt gestort en de bank opent met dit geld als kasvoorraad voor 9 cliënten een crediet van f 1.000,— (uitleening in contanten vindt dus niet plaats). Het kaspercentage is dan ook 10, maar het is duidelijk dat de geldcreatie in het tweede geval veel grooter is dan in het eerste. In de practijk zal meestal een tusschenliggend geval aanwezig zijn, dat meer nijgt naar het eerste in tijden van depressie en naar het tweede in tijden van hausse. Wanneer nu een wettelijk percentage van 10 is voorgeschreven en dit zou op 20 worden gesteld, dan is dit volstrekt geen waarborg dat de geldcirculatie ook maar iets ingekrompen wordt. Deze waarborg zou er alleen dan zijn wanneer de banken in het sub 2e genoemde geval verkeerden. Om dus voor alle gevallen met voldoende macht uitgerust

---

et de Documentation van 1935 heeft uitgesproken tegen credietcontrôle als middel tot conjunctuurbeheersching (zijn bezwaren zijn van practischen aard). Wij komen op genoemde serie artikelen in het laatste hoofdstuk terug.

Vgl. voor wisselende kaspercentages (pro) ook Keynes: „Treatise on money”, ch. 32.

¹⁾ Hiermee wordt bedoeld: het saldo bij een bank waarover men door middel van cheques of overwijzingen kan beschikken, dus het door de banken gecreëerde geld. Daar het ons gaat om de particuliere banken, laten wij de toeneming van het aantal bankbiljetten buiten beschouwing.

²⁾ Er zijn nog andere middelen (rentepolitiek en open-marktpolitiek), doch daarop komen wij in Hoofdstuk V terug.

te zijn behoort het contrôleorgaan de percentages onbeperkt te kunnen verhoogen. In hoeverre het daarvan gebruik zou moeten maken hangt van de uitwerking, die de overige middelen (renteverandering en open-markt-politiek) reeds gehad hebben, af. Tenslotte komen we weer aan de kwestie wanneer de geldvoorraad te groot moet worden geacht. Zonder dit punt volledig te kunnen behandelen, komen wij hierop terug in Hoofdstuk V.

In het licht van bovenstaande vinden wij het dan ook onjuist dat de Board in de Vereenigde Staten de kaspercentages slechts kan verhoogen tot het dubbele van het in de wet vastgestelde bedrag. Uit de vrees dat de Board anders te groote macht zou krijgen is dit niet te verklaren, daar de Board overigens met bijna onbeperkte macht t. a. v. de bankpolitiek is bekleed.

Ook in Duitschland zal men de maxima waaraan de Reichskommissar bij het vaststellen van het dekkingspercentage gebonden is, moeten opheffen wanneer men dit als een middel tot conjunctuurbeheersching wil gebruiken.

Echter wordt, zooals reeds is gezegd, in de meeste bankwetten niet beoogd door het kaspercentage de geldcreatie te beïnvloeden. Amerika ¹⁾, waar dit wel het geval is, staat hier alleen. Verwachten zouden we dit ook nog in enkele andere wetten (België en Argentinië o. a.), gezien hetgeen bij het tot-stand-komen der wetten is gezegd (zie hierboven, blz. 6vv). Merkwaardigerwijze echter wordt ons voor België iedere illusie ontnomen door hetgeen Prof. G. Janssen, voorzitter der Belgische Bankcommissie t. a. v. de bankpolitiek heeft opgemerkt ²⁾. Volgens deze mag de Bankcommissie alleen controleeren, in geen geval richtlijnen geven.

Intusschen meenen wij te mogen betwijfelen dat deze opvatting de bedoeling van den wetgever weergeeft. Waarom

---

¹⁾ In § 19 (einde) wordt bepaald „dat de Board of Governors met een meerderheid van minstens vier leden ter verhindering van een schadelijke credietexpansie of credietcontractie”, de kaspercentages hooger kan vaststellen. De Board zal de percentages echter niet lager kunnen vaststellen dan in de wet is bepaald en niet hooger dan het dubbele daarvan.

²⁾ Zie Hoofdstuk I, blz. II.

Wij schreven hierboven reeds, dat de Bankcommissie tot het vast-

geeft de wet aan de Bankcommissie de bevoegdheid om een kaspercentage vast te stellen en vele andere? Dit wordt duidelijk gezegd in het door ons op blz. 14 geciteerde Verslag aan den Koning, voorafgaande aan de wet. Daar toch wordt gewezen op de credietscheppende functies van de banken en de noodzakelijkheid om deze te reglementeeren. Hier moeten dus richtlijnen gegeven worden.

Met betrekking tot de wisselende kaspercentages moeten wij nog een tegenstander hiervan aan het woord laten: Prof. Dr. E. H. Vogel. Daar de argumenten die deze geeft, meerdere aanhangers hebben (stilzwijgende in de wetgevers van vele landen), lijkt het ons nuttig deze nader te bezien. Prof. Vogel acht het denkbeeld van wisselende kaspercentages absurd, hij schrijft op blz. 296 van zijn op blz. 49 aangehaalde artikel:

„Dasz eine solche Politik der Grössenänderung nur auf dem Gebiete des Zinsfusses realwirtschaftlich möglich ist, zeigt ein Vergleich mit der Notenbankpolitik behufs Regulierung des Bargeldumlaufs. Es müsste ebenso in das Reich des Absurden verwiesen werden, die Quotensätze der Barschattsdeckung zu einem mobilen Faktor der Bankpolitik an Stelle einer Diskont- und Devisenpolitik zu machen — beides käme einer Umkehrung der Kausalzusammenhänge gleich“.

en even verder:

„Die bewegliche Gestaltung der Reservesätze soll nun eine Anpassung der Mitgliedbankdepositen nach Umfang und Umschlagsgeschwindigkeit ermöglichen und die drohende Gefahr einer etwaigen Kreditinflation auf Grund der Ueberschussreserven bannen. Es darf sehr bezweifelt werden, ob die Lösung des Banking Act 1935, die Erhöhung der Reservesätze bis zu 100 v. H. ihres bisherigen Standes in die Hände des Board zu legen, diesen Zweck erreicht. Eine solche Verdoppelung der Reservesätze würde zwar für den Augenblick die Ueberschussreserven vollständig beseitigen, aber damit an dem Uebermasz der Geldflüssigkeit und der Kassenbestände nichts ändern. In den Ueberschussreserven liegt nur insofern eine Gefahr, als diese überwiegend aus dem Zufluss von Fluchtkapital stammen, daher jederzeit wieder abgezogen werden könnten“¹⁾.

stellen van een minimum-kaspercentage niet is overgegaan, omdat de positie der banken voldoende liquide werd geacht. Uit deze overweging volgt ook weer dat de commissie het vaststellen van een dergelijke percentage uitsluitend ziet als een maatregel van liquiditeit.

¹⁾ Zeer merkwaardig is het echter dat Vogel twee bladzijden verder, bij de bespreking van de Duitsche bankwet, zegt dat het gunstig is dat het Aufsichtsamt de kaspercentages kan verhoogen en verlagen, omdat het dan de geldcreatie kan beïnvloeden.

In de eerste plaats moeten we ons afvragen welk doel Prof. Vogel in het vaststellen van kaspercentages ziet. Bij het eerste citaat heeft hij meer op het oog het voorkomen van vastloopen der banken en in het tweede meer het tegen- gaan van te groote geldcreatie door de banken. Vandaar ook dat hij bij het eerste een vergelijking met de circulatiebank maakt.

Ziet men in het wettelijk vaststellen van een minimum- kaspercentage uitsluitend een middel om niet in een illiquide positie te geraken en men meent dat een bepaalde kasvoor- raad daarvoor de waarborg is, dan is zoo'n percentage het doel en moet het vast zijn (wanneer men althans slechts reke- ning houdt met een statische maatschappij). Dan is het ook juist om een rente- en open-markt-politiek te zien als de middelen om dit te bereiken.

Echter is de maatschappij niet statisch en dus is een bepaald, eens en voor altijd vastgesteld, kaspercentage geen waarborg tegen illiquiditeit. Dit geldt ook voor de circulatiebanken. Daarvoor heeft men in de meeste landen een bepaald dek- kingspercentage voorgeschreven in een tijd, waarin men de circulatiebank wilde binden (van het vrijlaten had men onaangename ervaringen) en dan was dit het beste stelsel wat men toen bedenken kon, beter althans dan het vast- stellen van een absoluut maximum. Maar daarmee is niet gezegd dat dit principe juist is. De tijd heeft geleerd dat een dergelijke dekking in rustige tijden niet noodig (namelijk om te voorkomen dat de bank door groote goud- afvloeiingen in moeilijkheden raakt, wat — om dit te voor- komen — toch de traditioneele doelstelling is) en in onrustige tijden niet voldoende is. Vandaar ook dat in die tijden een veel hooger percentage in goud wordt aangehouden. Aan een beroep op de circulatiebank, dat ook daar een vaste dekking is voorgeschreven, hechten wij daarom geen waarde.

Beschouwt men echter de dekkingspercentages, trouwens de geheele geldpolitiek, als een middel om het conjunctuur- verloop te egaliseeren, dan is ons verschil van meening met Prof. Vogel nog grooter. In dat geval zijn wisselende kas- percentages (ook voor de circulatiebank, zoo men een dekking in goud wenscht voor te schrijven) nog meer noodzakelijk. Wij hebben dit hierboven reeds betoogd. In verband met

den laatsten zin van het eerste citaat van Prof. Vogel merken wij nog op dat wij niet wisselende kaspercentages aanbevelen in plaats van, maar naast een disconto- en deviezenpolitiek.¹⁾

Wat het tweede citaat van Prof. Vogel betreft, hierover nog twee opmerkingen.

Ten eerste dat door verhooging van het kaspercentage de geldvoorraad niet zou verminderen, daar het geld immers reeds in het verkeer is. Verhooging van het percentage zal in ieder geval tot gevolg hebben (wanneer de verhooging voldoende is) dat een verdere uitbreiding wordt tegengegaan en wanneer men het middel (tezamen met de andere) tijdig toepast zal het tot een al te groote uitbreiding van het credietgeld niet kunnen komen.

Ten tweede de opvatting dat in groote kasvoorraden alleen in zooverre een gevaar ligt, wanneer deze uit vluchtgelden bestaan. Wij meenen hierboven reeds te hebben aangetoond dat te groote excess-reserves altijd het gevaar van credietoverexpansie in zich dragen. Dat dit gevaar bijzonder groot is wanneer deze extra-reserves bestaan in vluchtgelden, geven wij Prof. Vogel gaarne toe. Evenzoo dat het niet gewenscht is deze gelden voor gewone uitbreiding van de credietverleening te gebruiken²⁾. Het vraagstuk van de „Fluchtkapitalien” is echter te omvattend om het hier te bespreken. Bovendien geven de bankwetten er weinig posi-

---

¹⁾ Het lijkt ons gewenscht nog op te merken dat verhooging van het kaspercentage geen middel van de banken is om den geldvoorraad in te krimpen. De banken zullen een hooger kaspercentage moeten bereiken door middel van een rente-en/of open-markt-politiek. Voor 't *contrôleorgaan* is het vaststellen van een minimum-kaspercentage echter wel een middel om de banken in haar geldcreatie te beïnvloeden, welk middel het naast de beide andere kan gebruiken. Dat genoemde middelen niet onafhankelijk van elkaar zijn is duidelijk en eveneens dat het *contrôleorgaan* daarmede rekening moet houden. Een voorschrijf tot verhooging der kaspercentages zal in 't algemeen niet gepaard kunnen gaan met een voorschrijf tot verlaging der debetrente, daar de banken juist een verhooging van deze rente noodig hebben om een relatief grooteren kasvoorraad te verkrijgen.

²⁾ Vandaar ook dat vele bankwetten op dit punt speciale voorzorgen eischen. Meestal heeft het *contrôleorgaan* in deze kwestie, behalve het recht van kennisneming daarvan, groote zeggenschap.

tieve voorschriften over. Alleen dat het contrôleorgaan regels en beslissingen kan geven voor transacties met het buitenland en dat voor deze transacties toestemming moet worden gevraagd. Men zie hiervoor Hoofdstuk IV, § 4.

§ 9. Bijzondere bepalingen, speciaal negatieve liquiditeitsvoorschriften.

In de meeste landen bestaat het verbod van het bezit van onroerende goederen, behalve die noodig zijn voor de uitoefening van het eigen bankbedrijf (Finland, Polen, Zweden, Boelgarije, Turkije). In enkele landen is het bezit van onroerende goederen beperkt tot een bepaald percentage ($\pm 20\%$) van de eigen middelen (Duitschland, Denemarken, Noorwegen).

Ook de belegging in hypotheek is dikwijls gelimiteerd of verboden.

In Argentinië is hypotheekverleening onbeperkt toegelaten, wanneer daarvoor een speciale afdeling is met uitgifte van obligatiën. Argentijnsche banken mogen geen aandelen van andere banken als zekerheid aannemen.

In de Vereenigde Staten mogen de National Banks eerste hypotheek verleen tot 50% der waarde en voor maximaal 5 jaar, sinds 1935 in sommige gevallen tot 60% en voor maximaal 10 jaar. Het totaalbedrag dezer leeningen mag niet grooter zijn dan de eigen (gestorte) middelen of wanneer dit laatste bedrag grooter is, niet grooter dan 60% van de tijd-deposito's plus spaargelden. Bouwcredieten (met een maximum looptijd van 6 maanden) worden niet onder hypothecaire leeningen gerekend.

Ongeveer alle bankwetten bevatten een verbod voor de banken om (direct of indirect) deel te nemen aan den handel in goederen.

Genoemde bepalingen gelden niet wanneer de goederen (roerende of onroerende) of hypotheek verworven worden door de noodzakelijkheid om vorderingen veilig te stellen.

In principe achten wij een beperking van de verleening van hypothecair crediet juist; depositobanken zijn niet de geschikte instellingen om op groote schaal hypotheek te verleen, tenzij er een speciale afdeling is (vgl. Argentinië).

Evenzoo is een beperking van het bezit van en den handel in onroerende goederen met het oog op de liquiditeit wenschelijk. In principe moet een bank zich beperken tot de eigenlijke bankzaken.

In Polen en Roemenië bestaat het verbod om de eigen aandelen op te koopen, terwijl in Roemenië dat verbod zich ook uitstrekt over beleening daarvan.

*

Uit de bepalingen omtrent de liquiditeit zien we een tendenz om de banken te drijven in de richting van arbeidsverdeeling, hier sterker dan daar en ook op de eene plaats meer consequent dan op de andere. Wij wijzen op de scheiding tusschen depositobanken en financieringsinstituten (in zwakkeren graad een maximum van aandelenbezit) en de scheiding tusschen het deposito- en het hypotheekbedrijf. Vooral in Amerika, waar evenals in Zwitserland, het bankbedrijf zich kenmerkte door veelzijdigheid, beteekent deze splitsing een belangrijke structuurverandering. Men wilde volledig met het verleden breken, deels om het publiek gerust te stellen en deels ook om de overzichtelijkheid grooter en de contrôle gemakkelijker te maken.

In Zwitserland is deze tendenz er eigenlijk niet. Trouwens de Zwitsersche bankwet is als weinig ingrijpend bedoeld: men wilde door de wet waarborgen wat al van zelf zoo gegroeid was en daarnaast achtte men een zekere publiciteit en contrôle gewenscht. Deze opvatting wordt bevestigd door hetgeen over de Zwitsersche bankwet in het maandbericht van de Schweizerischer Bankverein (van April 1935, blz. 126) geschreven werd:

„Diese Vorschriften enthalten nichts wesentlich Neues, sondern sanktionieren vor allem das, was bisher auf dem Wege der Verständigung zwischen Banken und Nationalbank bereits gehandhabt wurde; sie werde daher wenn die practische Anwendung der Grundsätze auch im Zukunft ohne Erschwerung und Kleinlichkeit erfolgt, unbedenklich erscheinen, ins besondere da das Gesetz ausdrücklich der Nationalbank strengstens Geheimnis über die erhaltenen Mitteilungen zur Pflicht macht.“

HOOFDSTUK IV.

Publiciteit en Contrôle.

§ 1. Publiciteit.

Dit is wel het deel der bankwetgeving waarover de eenstemmigheid het grootst is. Wel verschillen de voorschriften over de publiciteit in dezen zin dat het aantal malen dat gepubliceerd moet worden en de vorm waarin dit geschiedt van land tot land uiteenloopen, maar het principe is ongeveer overal met dezelfde stelligheid tot uiting gebracht.

Met publiciteit bedoelen wij hier het mededeelen van de balansen aan de centrale bank of het contrôleorgaan of het openbaar maken daarvan in de pers. Dikwijls is alleen het eerste vereischt; het publiceeren van de balansen in couranten of de beschikbaarstelling daarvan voor het publiek is voorgeschreven in Zwitserland, Roemenië, Tsjecho-Slowakije, Polen en de Scandinavische landen. Wel echter publiceert de centrale bank dikwijls statistieken voor alle banken tezamen (België, Duitschland).

Particuliere bankiers zijn soms van publicatie vrijgesteld (Zwitserland, tenzij ze spaargelden aannemen).

Naarmate het balanstotaal grooter is, moet, in sommige landen, vaker gepubliceerd worden. Ook hiervan is Zwitserland het voorbeeld en verder Duitschland. Banken met een balanstotaal van maximum frs. 20 millioen behoeven in België slechts de jaarlijksche balans met de winst- en verliesrekening bekend te maken; bij een balanstotaal van frs. 20-100 millioen is bovendien publicatie van een balans aan het einde van het eerste halfjaar vereischt; bij een balanstotaal van meer dan frs. 100 millioen is bovendien publicatie van 3 driemaandelijksche balansen voorgeschreven ¹⁾.

---

¹⁾ Behalve publicatie in den zin van „aan het publiek bekend maken”, moeten de banken haar jaarrekeningen zenden aan de Nationale Bank en op verzoek der laatste ook nog een uitvoerige halfjaarlijksche balans (banken met een balanstotaal van meer dan frs. 100 millioen tevens maandelijksche overzichten).

Het schema volgens hetwelk de balansen en de rekeningen moeten zijn samengesteld is vanzelfsprekend voorgeschreven, hetzij door de wet zelf, hetzij door het contrôleorgaan.

In Duitschland is volgens het Reichsgesetz van 1934 voor alle banken mededeeling van de jaarlijksche balans en de winst- en verliesrekening aan de Reichsbank voorgeschreven¹⁾. In het algemeen moeten ook maandelijksche overzichten worden medegedeeld, alleen banken met onbeperkte aansprakelijkheid (firma's, commanditaire vennootschappen) zijn hiervan vrijgesteld. Deze behoeven alleen de jaarlijksche balans en de situatie op 1 Juni mededeelen, wanneer althans hun balanstotaal niet grooter is dan R.M. 1 miljoen. De Reichsbank is gerechtigd nadere inlichtingen ter verduidelijking van de balansen te vragen, terwijl zij ook beslissingen kan nemen met betrekking tot het publiceeren van statistieken.

Zeer belangrijk is de bevoegdheid van den Reichskommissar om dispensatie van de verplichting tot publicatie te verleenen. Deze functionaris heeft van dit recht reeds een zeer ruim gebruik gemaakt. Eerst geschiedde dit met betrekking tot de grondcredietbanken en later (begin 1935) ook t. a. v. andere banken²⁾. De inzending van de jaarlijksche balans is gehandhaafd, doch die van de maandelijksche overzichten en de situatie op 1 Juni werd sterk verminderd. De Reichskommissar achtte inzending van maandelijksche overzichten alleen noodzakelijk voor die credietinstellingen die een werkelijk groot credietbedrijf op korten termijn hebben of een omvangrijk spaarbedrijf. Hier toch alleen kunnen van maand tot maand groote veranderingen voorkomen. De inzending van maandelijksche overzichten werd daarom beperkt tot die instituten waarvan de verplichtingen op korten termijn meer dan R.M. 1 miljoen bedragen of die zooveel spaargelden hebben dat deze samen met de

---

¹⁾ In de practijk bestond deze gewoonte reeds lang. Vele credietinstellingen in den vorm van N. V.'s deelden reeds sinds 1909 haar gegevens mede aan de Reichsbank, waarvan een uittreksel in de pers werd opgenomen. Gedurende den wereldoorlog werden deze publicaties onderbroken, maar zij werden in 1925 hervat. Sinds 1928 geschiedde de publicatie maandelijks.

²⁾ Vgl. „Die Bank“ van 20 Maart 1935.

voorgaande verplichtingen op korten termijn meer dan R.M. 10 millioen beloopt. Daarmee is het aantal maandelijksche overzichten dat de Reichsbank moet nazien van ± 2000 tot ± 900 teruggelopen. Ook met betrekking tot de balansen op 1 Juni is op ingrijpende wijze dispensatie verleend, waardoor dit aantal van ± 25000 tot ± 6000 wordt verminderd (alleen banken met een balans-totaal van meer dan R.M. $\frac{1}{2}$ millioen werden niet vrijgesteld).

De modellen worden in Duitschland opgesteld door het Aufsichtsamt.

In Denemarken moeten de jaarlijksche balans en maandelijksche overzichten worden medegedeeld aan den Bankcommissaris. De balans van Januari en 3 driemaandelijksche balansen moeten tevens worden gepubliceerd in een of meer locale bladen. De pers heeft toegang tot de vergadering van de aandeelhouders.

In Noorwegen en Zweden zijn de voorschriften overeenkomstig aan die van Denemarken.

In België moeten de banken haar jaarlijksche balans plus winst- en verliesrekening en maandelijksche overzichten mededeelen aan de Nationale Bank. Het model van de balansen en rekeningen wordt vastgesteld bij Koninklijk Besluit op voorstel der Bankcommissie. De Nationale Bank publiceert naar aanleiding van de ontvangen gegevens minstens vier maal per jaar een algemeen overzicht van de banken. De inkleeding van dit bericht wordt bij Koninklijk Besluit vastgesteld.

In Roemenië moeten de jaarlijksche balansen plus winst- en verliesrekeningen (weer volgens een voorgeschreven schema) ingediend worden bij de Kamer van Koophandel. Tevens moet een protocol van de Algemeene Vergadering worden ingezonden aan den Oppersten Bankraad (het contrôle-organ). Van een en ander wordt mededeeling gedaan in het Staatsblad, in de berichten van den Oppersten Bankraad en in een lokaal blad. Maandelijksche overzichten moeten worden medegedeeld aan de Nationale Bank.

Wij geven deze bijzonderheden vooral weer omdat de inzending hier ongewoon is. Het ware o.i. beter de inzendingen steeds aan dezelfde instantie te doen plaats hebben en wel aan die instantie die tevens met de contrôle op

naleving der voorschriften belast is (in Roemenië is dat de Opperste Bankraad ¹⁾).

In Turkije moeten de jaarlijksche balansen, halfjaarlijksche rekeningen en winst- en verliesrekeningen volgens een voorgeschreven schema worden ingezonden aan de Ministers van Financiën en Economische Zaken (deze laatsten benoemen ook de bankcontroleurs).

In Boelgarije moet de mededeeling van de jaarlijksche en 3 driemaandelijksche balansen geschieden aan de Nationale Bank en aan den Bankraad.

In Tsjecho-Slowakije moeten de balansen ($4 \times$ per jaar) gepubliceerd worden in de kranten die daartoe in de statuten der N.V. zijn aangewezen, welke kranten in de inlagenboekjes der cliënten vermeld moeten zijn. Tevens moeten de balansen ingezonden worden aan den Minister van Financiën. Ongeveer hetzelfde geldt in Polen.

In Italië moeten „regelmatig” (hetgeen niet nader in de wet omschreven is) balansen medegedeeld worden aan het Inspectoraat.

Zelfs Engeland heeft op het punt der publicatie reeds voorschriften. Iedere aandeelhouder en crediteur der bank kan tegen betaling van een gering bedrag (6 d.) een afschrift verlangen van de halfjaarlijksche overzichten van de bank (Companies Act van 1929).

De voorschriften omtrent de publiciteit hangen ten nauwste samen met die betreffende de contrôle. In dit verband kan men ze dan ook alleen beoordeelen. Is de contrôle opgedragen aan de centrale bank, dan is het juist dat aan deze de mededeelingen worden gedaan. Oefent de Minister van Financiën ²⁾ de contrôle uit, dan moet hij inzicht in de balansen verkrijgen. Echter is het nuttig de mededeelingen ook te doen aan de centrale bank, ook al is dit niet het officieele contrôleorgaan,

---

¹⁾ Een andere kwestie is natuurlijk of de Opperste Bankraad wel het meest geschikte contrôleorgaan is; bij de „Contrôle van buiten af” komen wij daarop terug.

²⁾ Waarom men den Minister van Financiën in verschillende landen zoo'n belangrijke taak toekent bij de bankcontrôle en bankwetgeving is ons niet duidelijk, naar onze meening ligt deze werkzaamheid meer op het gebied van den Minister van Economische Zaken.

in verband met haar positie als herdisconteeringsinstituut. Zoo beschouwen wij dan ook de voorschriften in dezen geest in de verschillende landen.

Hoewel in het algemeen mededeeling van balansen aan het contrôle-instituut (met contrôle daarvan) wel voldoende zal zijn, lijkt ons beschikbaarstelling daarvan voor het publiek ook gewenscht, hetzij dat men publicatie in de pers voorschrijft, hetzij dat de cliënten tegen een geringe betaling een afschrift kunnen krijgen. Voor de banken zal dit wel geen bezwaar opleveren, daar zij meestal toch hun balansen in de pers openbaar maken. Het belang van een wettelijk voorschrift in dezen is echter dat men thans aan de balansen meer waarde kan hechten wegens de contrôle en de strenge strafmaatregelen tegen onjuiste publicaties. Wel zou kunnen worden bepaald dat de publicatie ten behoeve van het publiek niet zoo gedétailleerd behoeft te zijn als voor het contrôleorgaan; men zou twee verschillende schema's kunnen voorschrijven.

De publicatie moet niet te weinig frequent zijn, anders verliest zij veel van haar waarde (men denke bijvoorbeeld aan „window dressing”) en behoorlijk gedétailleerd. Dit laat in verschillende bankwetten wel iets te wenschen over. De verificatie der balansen kan wegens de groote werkzaamheden niet zoo dikwijls gebeuren, maar dit is geen bezwaar wanneer het onderzoek maar op willekeurige tijdstippen plaats vindt.

§ 2. De samenstelling en bevoegdheid der bankorganen en de verantwoordelijkheid der leiders.

Meestal zijn voor credietinstellingen, althans wanneer zij den N.V.-vorm hebben, verschillende organen voorgescreven: Algemeene Vergadering van Aandeelhouders, de daaruit gekozen Raad van Toezicht (Commissarissen) en de Directie. Ook t.a.v. de organen acht men de gewone voorschriften voor de N.V. niet streng genoeg. Bij de bespreking van de bijzonderheden zal dit nog nader blijken.

In Duitschland heet de Raad van Toezicht: Aufsichtsrat (of Verwaltungsrat) en de Directie: Vorstand. Precies gelijkwaardig zijn de begrippen overigens niet, daar de

Vorstand een grootere bevoegdheid heeft dan de Directie bij ons en in andere landen. Ook in Tsjecho-Slowakije wordt dit systeem gevolgd.

Een ander systeem is gehuldigd in Turkije, waar geen strenge scheiding tusschen de Directie en den Raad van Toezicht bestaat. De Directeur-Generaal is nl. q.q. lid van den Raad van Toezicht (Beheer). Verder wordt bij iedere bank een commissie van drie personen benoemd, bestaande uit twee leden van den Raad van Toezicht, door den laatsten gekozen, en den Directeur-Generaal. Deze commissie, die op haar beurt gecontroleerd wordt door den Raad van Beheer, oefent de directe contrôle op de Directie uit. Bij bepaalde transacties moet de Directie overleg plegen met genoemde commissie (o.m. bij groote credieten). Bij zeer groote credieten (boven 200.000 Turksche ponden) moet de Raad van Toezicht beslissen. Het Turksche systeem vertoont dus veel overeenkomst met het Engelsche (vgl. de genoemde commissie met de Board of Directors) en het Amerikaansche systeem.

Een afwijking van de gewone drieledige indeeling vertoont in zekere mate ook nog Denemarken. Mogelijk is nl. om naast den Raad van Toezicht een Representantenraad in te stellen, die een gedeelte van de taak van eerstgenoemden overneemt.

Dikwijls is een minimum voorgeschreven voor het aantal leden van den Raad van Toezicht. In Polen en Finland is het minimum-aantal 5, in Noorwegen 3. Evenzoo voor de Directie; in Finland moet deze minstens 2, in Noorwegen minstens 3 en in Zweden minstens 5 (maximaal 12) leden bevatten.

In Noorwegen moeten de deposanten in den Raad van Toezicht vertegenwoordigd zijn. Deze Raad wordt voor $\frac{3}{4}$ gekozen uit aandeelhouders en voor $\frac{1}{4}$ uit deposanten.

Ook voor de Directie is soms een minimum-aantal leden voorgeschreven (Finland 2, Noorwegen 3).

Voor commissarissen en directeuren is soms ook een maximum-ambtsduur vastgesteld (voor directeuren in Zweden max. 5 jaar; voor commissarissen in Polen max. 5 jaar).

Bijna overal bestaat het verbod om tegelijk lid van de Directie en van den Raad van Toezicht te zijn. Dit is ook consequent wanneer men het systeem van scheiding van deze

twee organen huldigt; controleur en gecontroleerde kunnen niet dezelfde persoon zijn.

In het algemeen is het aan de leden van de Directie verboden om op te treden als leider of commissaris van handels- en industriële ondernemingen en om direct of indirect zelf handelszaken te drijven. Met het laatste wil men speculaties tegengaan. Het verbod om commissaris van een [industriële onderneming te zijn is uit de aard der zaak het strengste in die landen waar het gemengde bankstelsel verboden of beperkt is. Wij hebben er bij de behandeling daarvan reeds het een en ander over gezegd. Het verbod strekt zich soms ook uit over andere banken (Polen, Roemenië; niet bijvoorbeeld in België, waar bovendien een commissariaat toegelaten is voor hoogstens twee industriële of handelsondernemingen). In Denemarken geldt het verbod alleen voor kleine banken, terwijl in Italië voor een dergelijke werkzaamheid de toestemming van het Inspectoraat vereischt is.

Wanneer een bank in een slechte toestand raakt door de schuld (nalatigheid) van de Directie of Raad van Toezicht, worden de leden ervan in een aantal landen persoonlijk aansprakelijk gesteld voor de financiële gevolgen (Tsjecho-Slowakije, Turkije en zeer streng in Zwitserland).

In Zwitserland wordt geëischt dat behalve de gewone organen een contrôleinstantie (buiten de Directie om) wordt ingesteld. De bevoegdheden van dit orgaan moeten nauwkeurig in de statuten of het huishoudelijk reglement der bank omschreven worden. De leden van het contrôleorgaan kunnen evenals de Directie hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld tegenover de bank zelf, de aandeelhouders en iederen crediteur voor iedere nalatigheid door hen bedreven (het is zelfs niet noodig dat er grove nalatigheid is).

Op de interne organisatie van de banken in Tsjecho-Slowakije gaan we nog wat nader in, omdat deze het voorbeeld is van een zeer strenge regeling.

In overeenstemming met het Duitsche systeem zijn er de drie bekende organen. De Aufsichtsrat wordt gekozen door de Vergadering van Aandeelhouders en moet 5 tot 7 leden bevatten. De minderheid van de aandeelhouders heeft het recht om vertegenwoordigd te zijn wanneer zij minstens $\frac{1}{5}$ van het kapitaal representeren.

Het salaris van de leden van den Aufsichtsrat moet in de statuten zijn vastgelegd. Behalve dit salaris, pensioen en vergoeding van onkosten mogen ze geenerlei inkomen ontvangen.

Leden van den Vorstand en den Aufsichtsrat kunnen niet zijn:

staatsfunctionarissen en nog geen vijf jaar ontslagen of gepensioneerde staatsambtenaren,

leden van de regeering, ook niet binnen een jaar na hun aftreden,

leden van het parlement,

personen die reeds deel uitmaken van 15 andere Aufsichtsraten.

Van den Aufsichtsrat zijn verder nog uitgesloten:

leden van den Vorstand of beambten in actieven dienst der bank,

leden van den Vorstand of den Aufsichtsrat van een onderneming welke van de bank afhankelijk is of waarvan de bank afhankelijk is.

Aufsichtsrat en Vorstand moeten een reglement van orde maken voor de directeuren, welke regeling moet worden goedgekeurd door den Minister van Financiën.

Banken met meer dan 25 employés moeten een speciale contrôledienst instellen. Dit orgaan wordt samengesteld door den Vorstand onder goedkeuring van den Aufsichtsrat. De taak van het contrôleorgaan is om na te gaan of de operaties van de bank in overeenstemming zijn met de wet, de statuten en de beslissingen van den Raad van Aandeelhouders. Het orgaan geeft doorlopend mondelinge berichten aan den Vorstand en periodiek schriftelijke aan den Aufsichtsrat. De leden van het contrôleorgaan mogen zich uitsluitend daarmee bezighouden en dus niet deelnemen aan het gewone bankbedrijf.

De arbeidscontracten voor de leden van den Vorstand en de voornaamste beambten kunnen niet voor langer dan 2 jaar gesloten worden. Worden ze voor onbepaalden tijd aangegaan dan moet er een opzeggingstermijn van maximaal 6 maanden zijn.

De leden van den Vorstand en het personeel mogen geen ander beroep uitoefenen. Ze mogen maximaal van 10 Aufsichtsraten lid zijn. De tantièmes of andere vergoedingen die ze uit dien hoofde ontvangen komen aan de bank.

Wanneer door verliezen de reserves en 20 % van het kapitaal der bank verloren is, „kann die Bank eine Herabsetzung der unangemessenen hohen Bezüge aus den vorher vereinbarten Verträgen mit den Mitgliedern des Vorstandes der Bank und ihren leitenden Beamten verlangen". (§ 17 b, Wet van 1924.)

Wanneer een bank in een slechte positie raakt, kan van de leden van de Directie en van den Raad van Toezicht terugbetaling gevorderd worden van alles wat zij van de bank ontvangen hebben gedurende den tijd dat de zaken slecht gingen, indien deze functionarissen hun plichten grovelijk verwaarloosd hebben. De aansprakelijkheid, die zich zelfs uitstrekt tot de echtgenoot van den functionaris, blijft bestaan na het verlaten der bank.

Tenslotte zijn voor allerlei feiten strenge strafbepalingen vastgesteld.

§ 3. Contrôle van buiten af ¹⁾.

Het begrip contrôle wordt in de bankwetgeving in ruimen zin gebruikt. Er wordt niet alleen onder verstaan het onderzoeken van de credietinstellingen (opnemen van de kasvoorraad, onderzoek van alle bescheiden, vaststellen of de voorgeschreven verhouding tusschen kasvoorraad en totale verplichtingen aanwezig is, nagaan of de balansen juist zijn enz.), maar ook het geven van voorschriften en beslissingen (opstellen van modellen voor de balans, verleenen van concessie, vaststellen van het rentepercentage, het verleenen van toestemming voor bepaalde credieten enz.).

De eerstgenoemde contrôle in engeren zin (bankrevisie, Depotprüfung, bank examination) is dus een accountantswerkzaamheid (hoewel de bevoegdheid van den onderzoeker veel ruimer is) en is in enkele landen dan ook aan gewone (particuliere) accountants opgedragen (België, Zwitserland) ²⁾.

¹⁾ De contrôle op transacties met het buitenland vindt men afzonderlijk behandeld in § 4.

²⁾ De onderscheiding in de beide soorten van contrôle is niet altijd scherp, daar dikwijls ook de bankonderzoekers een groote bevoegdheid hebben; bij de bespreking van de contrôle in de afzonderlijke landen zal dat blijken, vooral bij Amerika.

Met de contrôle in eersten zin zijn soms geheel andere organen belast dan met de contrôle in tweeden zin, zooals in België en Zwitserland, soms ook is er één (in Duitschland twee) orgaan belast met de algeheele contrôle. De contrôle in engeren zin (boekenonderzoek enz.) wordt dan door dit orgaan onder zijn verantwoordelijkheid opgedragen aan speciale ambtenaren, die soms een speciale afdeling vormen van het contrôleorgaan (Tsjecho-Slowakije, Scandinavische landen, Spanje), soms ook daarbuiten staan (Duitschland). Wel bestaat er altijd een verband tusschen de organen met de beide soorten van contrôle belast; het orgaan dat de directe contrôle uitoefent moet nl. bij het constateeren van onregelmatigheden het andere (hoogere) orgaan waarschuwen. Dit laatste legt dan een bepaalde beslissing aan de bank op.

Wanneer in de bankwetten of in de literatuur gesproken wordt over „contrôleorgaan” en er zijn aparte organen voor de beide soorten van contrôle, dan wordt meestal het orgaan met de ruimere bevoegdheid, belast met de contrôle in den tweeden zin, bedoeld. Wij hebben ons bij dit spraakgebruik aangesloten. Wanneer wij dus spreken van het contrôleorgaan in België of in Duitschland, dan bedoelen wij in het algemeen resp. de Bankcommissie en het Aufzichtsamt of den Reichskommissar. De andere contrôle (boekenonderzoek enz.) zullen wij meestal aanduiden met „contrôle in engeren zin” of „directe contrôle”. Trouwens meestal volgt de bedoeling wel uit het verband.

De contrôle in ruimen zin is voor ons de belangrijkste, vooral in die landen waar het contrôleorgaan zeer verstrekkende bevoegdheden heeft (bijvoorbeeld in Duitschland en Italië). In die gevallen is de contrôle veel belangrijker dan de inhoud van de wet zelf. Met betrekking tot Duitschland hebben wij reeds vroeger opgemerkt dat de wet weinig positieve voorschriften geeft, slechts hoofdlijnen, en dat dus alles van de nadere uitwerking door het contrôleorgaan afhangt. In de meeste landen zijn de bevoegdheden van de contrôleorganen eveneens vrij ruim; minder ruim zijn ze in België en Zwitserland. In het laatste land omvat de contrôle weinig meer dan de zorg voor naleving van de wet en het beslissen of de wet in een concreet geval van toepassing is.

Niet alleen de bevoegdheden, maar ook de samenstelling van het contrôleorgaan vertoont in de onderscheiden landen de noodige verschillen.

In alle landen spelen de regeering en de centrale bank bij de samenstelling van het contrôleorgaan een min of meer belangrijke rol. In enkele landen wordt de contrôle uitgeoefend door de regeering: Noorwegen (Koning), Dantzig (Senaat); soms is het ook een deel der regeering: Boelgarije en Finland (Minister van Financiën), Denemarken en Griekenland (Minister van Economische Zaken), Polen (Minister van Binnenlandsche Zaken). In Griekenland berust het toezicht bij de rechtbanken, in Argentinië uitsluitend bij de centrale bank (dit is het eenige land waar de centrale bank uitsluitend als contrôleorgaan optreedt). Meestal echter is voor de contrôle een speciale instantie in het leven geroepen.

Wanneer de leden van deze instantie benoemd worden door de regeering (Zwitserland) lijkt het verschil met de contrôle door de regeering niet groot, omdat toch ook de laatste een afzonderlijke commissie voor deze werkzaamheden benoemt. Toch kan dit verschil nog belangrijk zijn wanneer de bevoegdheden t. a. v. de contrôle groot zijn en de inzichten van de opeenvolgende ministers belangrijk uiteenloopen. Weliswaar kan, bij contrôle door een aparte instantie, een nieuwe regeering haar invloed doen gelden bij nieuwe benoemingen in het orgaan, doch de ambtsduur van de contrôleambtenaren is dikwijls betrekkelijk lang en de aftreding is niet voor alle leden gelijk, zoodat deze invloed vrij gering is. Zoo worden in Amerika de leden van den Board of Governors of the Federal Reserve System benoemd door den President, maar de ambtsduur der leden is 14 jaar, terwijl iedere 2 jaar één lid aftreedt. Een nieuwe President zal dus niet gemakkelijk wijziging in de credietpolitiek kunnen brengen. Dit heeft natuurlijk zijn voor- en nadeelen. Principieel is het juist dat de regeering, die tenslotte voor den economischen toestand van het land verantwoordelijk wordt gesteld, ook haar invloed in dezen ten volle kan doen gelden. Temeer wanneer de credietcontrôle niet alleen inhoudt een waken tegen misstanden, maar een positieve politiek: bijvoorbeeld het vaststellen van het rentepercentage en den kasvoorraad, een en ander in verband met de conjunctuur.

Dat men in vele landen de credietpolitiek in handen legt van een speciale instantie, zonder verantwoordelijkheid aan de regeering, vindt grootendeels zijn oorzaak in het feit, dat men het monetaire probleem dikwijls als een afzonderlijk domein ziet, een terrein waarop de regeering zich liefst niet moet begeven, ook al wegens haar ondeskundigheid. Toch is de monetaire politiek een onderdeel der algemeen-economische en is op z'n minst overleg gewenscht. Wanneer echter een bepaalde gedragslijn met betrekking tot de monetaire politiek algemeen is aanvaard, dan is er geen bezwaar de credietcontrôle op te dragen aan een speciale instantie, die van deze beginselen overtuigd is. In dat geval zal dit zelfs het voordeel hebben dat een grootere continuïteit gewaarborgd wordt. Wat genoemde gedragslijn voor de monetaire politiek betreft, bedoelen wij dat men er zich van bewust moet zijn welk doel men met de geldcirculatie wil bereiken.

Dit hangt ook weer samen met de basis van het geldwezen. Heeft men overal het stelsel van den gouden standaard dan is de zaak betrekkelijk eenvoudig, daar het doel der geldpolitiek dan gelegen is in het handhaven der wisselkoersen.

De moeilijkheden om een richtsnoer voor de monetaire politiek vast te stellen doen zich eigenlijk pas voor wanneer het goud als basis van het geldstelsel wordt losgelaten. Moet stabilisatie van het algemeen prijspeil het doel zijn (en op basis van welk indexcijfer), stabilisatie van het gemiddeld inkomen of het gelijk houden van den rentevoet aan de natuurlijke rente? Ziedaar eenige punten waarover men zal hebben te beslissen en waaraan het contrôleorgaan zich dan zal hebben te houden. Wat de keuze van het contrôleorgaan betreft, men zal daartoe waarschijnlijk het beste de centrale bank kunnen bestemmen. In de eerste plaats is dit logisch omdat deze ook de overige geldcreatie in handen heeft en centralisatie bij de geldvoorziening ten zeerste gewenscht is en in de tweede plaats wegens haar positie als herdisconteeringsinstituut. Niet het minste tenslotte omdat men op deze wijze uiterst deskundige controleurs kan verwachten.

Thans nog een enkel woord over de contrôle in engeren zin en wel speciaal van den kant van de banken zelf bezien. In het algemeen hebben de banken tegen het principe der

contrôle geen bezwaar, alleen gaan meermalen stemmen op tegen de practische moeilijkheden en onkosten daaraan verbonden ¹⁾. Dit laatste is dan ook begrijpelijk wanneer men bedenkt dat de revisie van een groote bank soms maanden in beslag neemt ²⁾ en dat er ook reeds uit anderen hoofde meerdere contrôles moeten worden uitgevoerd (handelsrechtelijke contrôle, belastingonderzoek, eigen contrôle enz.). Het zou daarom aanbeveling verdienen de werkzaamheden zooveel mogelijk te doen samenvallen. Ook op het congres der American Bankers Association (Oct. 1934) werd deze meening unaniem verkondigd. Intusschen is men in België en Zwitserland dezen weg reeds opgegaan; de handelsrechtelijke contrôle wordt daar uitgeoefend door personen die tegelijk contrôleorganen in den zin der bankwetten zijn ³⁾.

Het is moeilijk nog verdere bijzonderheden over de contrôle in abstracto te geven, daarvoor loopen de regelingen in de verschillende landen te veel uiteen. Wij zullen daarom thans de contrôle in eenige landen afzonderlijk bezien, waardoor men tevens een beter inzicht in het wezen der contrôle verkrijgt. Wij beginnen met de contrôle in de Vereenigde Staten.

In de Vereenigde Staten is de contrôle, in overeenstemming met het geheele Amerikaansche bankwezen, afwijkend van die in andere landen. Deze afwijking uit zich vooral in het feit dat hier een aantal contrôleinstanties naast

---

¹⁾ Vgl. „Die Bank” van 8 Jan. 1936, blz. 54 (met betrekking tot Amerika).

²⁾ Over deze omvangrijke werkzaamheden schreef de chef van de Bank- en Fondsinspectie van Zweden een artikel in Skandinaviska Kreditaktiebolaget van Juli 1933. Wij citeeren enkele regels van blz. 54:

„Eine Untersuchung in einer Grossbank, einberechnet die umfangreiche Vorbereitungsarbeit, die Bearbeitung des Untersuchungsmaterials und der Schriftwechsel zwischen der Inspektion und der Leitung der Bank, der möglicherweise anlässlich der Untersuchung statt findet, ist eine sehr weitläufige Prozedur, die mehrere Monate in Anspruch nehmen kann.”

Een gedetailleerde studie over de bank examinations in de Vereenigde Staten vindt men in het werk van H. Parker Willis, J. M. Chapman en R. W. Robey: „Contemporary Banking”, ch. XIX, XX en XXI.

³⁾ Vgl. Zahn: „Die Bankaufsichtsgesetze der Welt”, blz. XXVI.

elkaar bestaan, die we achtereenvolgens zullen bezien.

De National Banks zijn van haar oprichting (1864) af onderworpen aan het toezicht van den Comptroller of the Currency, die deze contrôle uitoefent door middel van een staf van ambtenaren. Op 31 December 1933 waren er 225 examiners (controleurs) ¹⁾. Bij een getal van 6000 National Banks, die jaarlijks minstens tweemaal gecontroleerd moeten worden, is dit aantal niet veel te noemen (het onderzoek zal dan wel niet zoo omvangrijk zijn als bijvoorbeeld in Zweden, waar de contrôle van één bank soms maanden in beslag neemt). De bevoegdheden van de examiners zijn vrij groot: hun taak omvat meer dan het onderzoeken of de wetten nageleefd zijn. Zij moeten ook nagaan of de credietverleening gezond en safe is. Zij kunnen alle employés en leiders onder eede hooren.

Worden er onregelmatigheden geconstateerd dan wendt de examiner zich tot den Raad van Toezicht en woont eventueel de vergadering van dezen bij. Tevens moet hij er voor zorgen dat alle leiders op de hoogte worden gebracht. Ook stelt de examiner maatregelen voor om de misstanden op te heffen, welke maatregelen meestal worden nageleefd. Echter heeft hij, noch de Comptroller of the Currency zelf bevoegdheid om tot nakoming van de opgelegde maatregelen te dwingen. Op deze wijze kunnen verkeerde practijken natuurlijk nog langen tijd voortwoekeren.

De State Banks (waaronder alle banken te rekenen zijn die geen National Banks zijn) zijn aan de contrôle van een hoogen ambtenaar (superintendent) van den betreffenden staat onderworpen. Deze moet de boekhouding en bescheiden van de banken onderzoeken. De bevoegdheden van den superintendent verschillen van staat tot staat, soms zijn zij zeer uitgebreid, soms ook volkomen onvoldoende.

Zeer belangrijk is verder de contrôle van het Federal Reserve System. We zouden hier twee organen kunnen onderscheiden: De Federal Reserve Banks die de Member Banks controleeren en den Board of Governors die de Federal Reserve Banks controleert. Deze contrôle kan daarom zoo vruchtdragend zijn omdat de Reserve Banks,

---

¹⁾ Aldus Chlepner in zijn op blz. 1 aangehaalde artikel.

die voor de Member Banks als bankers' banks dienst doen, direct belang hebben bij een goede bankpolitiek der laatsten. Tevens kunnen zij zich beter van de technische positie van dezen op de hoogte stellen. De Reserve Banks worden op haar beurt weer gecontroleerd door den Federal Reserve Board, op welks samenstelling de staatsinvloed zeer groot is, zoodat de contrôle weer grootendeels overheidscontrôle is.

Zooals reeds gezegd is, hebben de Reserve Banks de contrôle over de Member Banks. Deze contrôle is bij de Banking Act van 1933 belangrijk uitgebreid. De Reserve Banks moeten zich thans op de hoogte stellen van omvang en aard der credietverleening door de Member Banks gedaan, zij moeten nagaan of deze zich aan de voorschriften houden (bijv. of zij zich wel afscheiden van de financieringsinstituten) en of zij speculatieve handelingen gaan ondernemen. Gaat een Member Bank ondanks de waarschuwing van de Reserve Bank toch door met een onjuiste bankpolitiek, dan verliest zij haar herdisconteeringsrecht. Ook kan in zoo'n geval de Federal Reserve Board de betrokken functionarissen der Member Banks ontslaan.

Hoewel dit alles wijst op een machtsvergrooting van de Reserve Banks over haar Member Banks, is anderzijds deze invloed ook verkleind ten gunste van den Board. De Board kreeg namelijk een grooten directen invloed op de Member Banks, waarvan het voornaamste is: de mogelijkheid om afwijking te verleen van de wettelijke dekkingspercentages voor de deposito's (zie hierboven bij liquiditeit), het vaststellen van de dekking bij beurstransacties (Securities Exchange Act 1934), het vaststellen van de maximum-rente die de Member Banks voor termijn-deposito's mogen vergoeden (voor direct opvraagbare deposito's mag sinds de Banking Act van 1933 geen rente worden vergoed), directe contrôle van alle bescheiden der Member Banks, de bovengenoemde bevoegdheid om functionarissen der Member Banks te ontslaan en het vaststellen van het maximum-percentage van het eigen kapitaal en van den koers tot welken de Member Banks voorschotten op effecten mogen geven (binnen de wettelijke grenzen). Ook de invloed van den Board op de Reserve Banks werd vergroot. De Board heeft

daarover de algeheele contrôle: het recht om de leiders te benoemen (voor een deel) en te ontslaan, de discontopolitiek te bepalen, de Reserve Banks te dwingen om bepaald papier van elkaar te disconteeren enz. Alle transacties van de Reserve Banks met buitenlandsche bankinstellingen zijn aan de goedkeuring en speciale contrôle van den Board onderworpen.

Verder krijgt de Board de algeheele contrôle over de open-markt-politiek. Zooals men weet mochten de Reserve Banks reeds vanaf haar oprichting in 1913 een open-markt-politiek voeren, maar in 1933 werd dit nader geregeld ¹⁾. Bij de Banking Act van 1933 werd een open-market-committee ingesteld, bestaande uit 12 vertegenwoordigers der Federal Reserve Banks (in practijk de presidenten). Deze commissie gaf regels voor de open-markt-politiek, maar haar beslissingen hadden geen bindende kracht. Bij de wet van 1935 is de samenstelling en ook de bevoegdheid gewijzigd. De commissie bestaat thans uit de leden van den Board plus 5 vertegenwoordigers der Federal Reserve Banks (die ieder een groep vertegenwoordigen), terwijl haar voorschriften en beslissingen thans bindend zijn voor de Reserve Banks. De commissie staat onder leiding van den Board. Anderzijds werd echter bij dezelfde wet bepaald dat de Reserve Banks, met inachtneming van de regels door den Board te stellen, voortaan alle papier voor de Member Banks mochten disconteeren, dus ook het papier dat vroeger niet als discontabel („eligible”) werd aangemerkt, mits tegen een rente van $\frac{1}{2}$ % boven de normale en voor niet langer dan 4 maanden. Met inachtneming van de voorschriften van den Board kan een Reserve Bank ook handelspapier koopen van niet-Member Banks.

De samenstelling van den Board werd eveneens bij de Banking Act van 1935 gewijzigd. De Comptroller of the

---

¹⁾ Feitelijk dateert de regeling der open-markt-transacties reeds van 1922, toen de Board een commissie uit vertegenwoordigers der Reserve Banks benoemde met het doel eenheid in deze transacties te brengen.

Zie Dr. F. H. Repelius: „Het Federal Reserve System in de V. S.”, blz. 206.

Currency en de Secretary of the Treasury¹⁾, die daarin voorheen ambtshalve zitting hadden, verdwenen er uit. Voortaan (d.w.z. na het in-werking-treden der nieuwe regeling op 1 Febr. 1936) worden alle zeven leden benoemd door den President onder goedkeuring van den Senaat en wel uit ieder Federal Reserve district niet meer dan één. De benoeming geschiedt voor den tijd van 14 jaar en de leden die een volle ambtsperiode vervuld hebben zijn niet herbenoembaar. Iedere 2 jaar treedt een lid af en wordt een nieuw lid benoemd. Als overgangsbepaling geldt dat de President, die op 1 Febr. 1936 den geheelen nieuwen Board benoemd heeft, den ambtsduur van de op dezen datum benoemden korter kon vaststellen en wel zoo dat er iedere 2 jaar een vacature ontstaat. Uit de leden van den Board, voortaan genoemd „Board of Governors of the Federal Reserve System”, benoemt de President een voorzitter en een vice-voorzitter voor den tijd van 4 jaar.

Wanneer we zien dat de geheele Board of Governors benoemd wordt door den President en dat de Board weer grooten invloed heeft op de benoeming van de leiders der Reserve Banks, die op hun beurt de credietpolitiek der Member Banks beheerschen, dan is men geneigd te zeggen dat de politieke invloed op de credietcontrôle zeer groot is. De laatste conclusie is echter geenszins juist. Door de bepalingen dat de benoeming der leden van den Board geschiedt voor 14 jaar, deze niet herbenoembaar zijn en dat iedere 2 jaar slechts één nieuw lid benoemd wordt, is de Board voor een goed deel aan wisselende politieke invloeden onttrokken. Dit was ook de bedoeling, hetgeen onder meer

---

¹⁾ De wet zegt echter uitdrukkelijk dat in deze, noch in eenige andere bepaling der wet, een beperking van de controleerende bevoegdheid van den secretaris van den Treasury moet worden gezien; alle bevoegdheden bij deze wet toegekend aan den Board of aan andere organen worden uitgeoefend onder oppertoezicht van den secretaris van den Treasury. Daar wij echter nergens bepalingen hebben kunnen vinden die de middelen aangeven welke de Treasury tegen den Board zou kunnen gebruiken om deze in de gewenschte richting te drijven (behalve dan dat de President de leden van den Board in buitengewone gevallen zou kunnen ontslaan), zien wij in deze bepaling weinig meer dan een formaliteit die het karakter van het algemeen staatsbelang der credietcontrôle uit moet doen komen.

volgt uit de senaatslezing der wet, luidende dat niet meer dan 4 leden van den Board tot dezelfde politieke partij mogen behooren (amendement van Senator Glass). In de wet is deze beperking tenslotte niet terecht gekomen, wat vooral voor de eerste benoeming van den nieuwen Board op 1 Febr. 1936, waarbij de President alle leden tegelijk benoemde, van belang was. De onafhankelijkheid van de leden van den Board tegenover de Federal Reserve Banks en de Member Banks is gewaarborgd door de bepaling dat de eerstgenoemden geen functies bij de Reserve of andere banken mogen bekleeden, noch aandeelen er van mogen bezitten. Bij de ambtsaanvaarding moeten zij onder eede verklaard hebben dat zij aan deze vereischten voldoen.

Naast genoemde contrôleorganen zijn er bij de jongste bankwetgeving (1933-1935) nog twee gekomen: het contrôleorgaan van de Reconstruction Finance Corporation en van de Federal Deposit Insurance Corporation (zie blz. 37), waarvan vooral de laatste zeer belangrijk is. Aan de Fedico is uitdrukkelijk het recht gegeven om van de verzekerde banken alle gegevens in te zien en te controleeren. Tevens kan het bestuur van deze instelling bepalen dat voor demand deposits geen rente mag worden vergoed en welke rente mag worden betaald op spaarinlagen en time deposits. Verder kan zij algemeene regels voor de bankpolitiek vaststellen. De Fedico gebruikt deze bevoegdheden „to improve the condition of insured banks and thus to reduce the probability of collapse of large number of banks whenever a severe recession in business occurs”. (Aldus schrijft het Annual Report of F.D.I.C. over 1935; zie Commercial & Financial Chronicle van 21 Nov. 1936, blz. 3221). In hoeverre de Corporation daarvan zelf succes verwacht, leze men in het volgende citaat uit hetzelfde rapport:

„The corporation however, possesses only limited powers of supervision of insured banks and cannot by itself assure the succes of its efforts. Numerous problems of credit policy and of general economic development and change lie outside its proper sphere of action or influence”.

Tenslotte bestaat er nog een contrôle op nieuwe emissies, ingesteld bij de Securities Act (van Juli 1933), teneinde de uitgifte van ondeugdelijke aandeelen tegen te gaan. Van

alle nieuwe emissies moet worden kennisgegeven aan de Federal Trade Commission ¹⁾, onder bijvoeging van een emissieprospectus, dat aan de goedkeuring der Commission onderworpen is. Bepaalde onderwerpen moeten in het prospectus worden behandeld. De emitteerende banken zijn voor haar emissies verantwoordelijk; zij moeten aan de koopers alle gewenschte inlichtingen geven. Banken die valsche opgaven doen staan bloot aan straf- en civielrechtelijke vervolging ²⁾.

In 1934 werd ook een contrôle ingesteld op den aan- en verkoop van effecten op de vrije markt, terwijl de wet van 1933, die wegens haar strengheid het emissiebedrijf dreigde lam te leggen, werd gewijzigd. Bij de Securities Exchange Act (van Juni 1934) werd een Securities and Exchange Commission in het leven geroepen, die moet nagaan of de nieuwe emissies geschieden volgens de voorschriften van de Securities Act. Verder moet de commissie waken tegen verkeerde handelspraktijken en moet zij, in het belang van de beleggers, de gegevens, die haar door de ondernemingen wier effecten worden verhandeld, worden toegezonden, controleren. Ook wordt gewaakt tegen een overmatig gebruik van crediet bij effectenoperaties, teneinde ongezonde speculaties te verhinderen. Aan den Board is het recht gegeven om een maximum-voorschot vast te stellen dat op effecten mag worden gegeven, wanneer het doel van de credietverleening is de aan- en verkoop van effecten. Uitdrukkelijk is aan de Board opgedragen het percentage (dat maximaal gegeven mag worden) te verhoogen, wanneer hij dat doelmatig acht ter verhindering van een overmatige credietneming voor het financieren van effectentransacties. Intuschen is de werking der Securities Exchange Act niet zoo ingrijpend als men op grond van de genoemde bepalingen zou verwachten, daar door allerlei overgangs- en uitzon-

---

¹⁾ Dit is de commissie belast met de contrôle op naleving der anti-kartelwetgeving in de V. S. Zij bestaat uit 5 personen en haar taak is behalve het tegengaan van kartelvorming, het onderzoeken of door onjuiste aankondigingen (per advertentie, prospectus of radio) oneerlijke concurrentie wordt gevoerd.

²⁾ De civiele actie is er bij ons ook reeds; zie art. 1416 a-d van het Burgerlijk Wetboek.

deringsbepalingen een zeer groot deel der effecten niet onder de contrôle der commissie valt ¹⁾).

Wij wezen er reeds vroeger op dat de banken zich beklaagd hebben over zooveel contrôle en aangedrongen hebben op vereenvoudiging. Er hebben geruchten de ronde gedaan dat de contrôle van den Comptroller of the Currency zou verdwijnen en dat daarvoor in de plaats zou komen de contrôle van de Fedico, welke meer dan 95 % der banken omvat ²⁾. Tot dusver zijn deze geruchten echter niet bewaarheid.

Naast genoemde officieele instanties is er ook nog de contrôle uitgeoefend door sommige Clearing Houses. Volgens Chlepner ³⁾ hebben deze de beste resultaten geleverd. Vooral het New-Yorksche Clearing House wordt door hem geroemd. Aan deze instelling zou het grootendeels te danken zijn dat een met haar in relatie staande bank nog nooit is gefailleerd ⁴⁾.

In Duitschland zijn de contrôleorganen belichaamd in het Aufsichtsamt für das Kreditwesen en den Reichskommissar für das Bankgewerbe. Bij het historisch overzicht (Hoofdstuk I) hebben wij de ontstaansgeschiedenis van de bankcontrôle in Duitschland reeds geschetst, zoodat wij thans met de omschrijving van de samenstelling en de bevoegdheid van de organen, zooals deze in 1934 zijn vastgesteld, kunnen volstaan.

Het Aufsichtsamt bestaat uit de volgende personen: de president en de vice-president van de Reichsbank (in dezelfde functies), de staatssecretarissen van de Ministeries van Financiën, Economische Zaken, Landbouw en Binnenlandsche Zaken en een lid benoemd door den Rijkskanselier. De president is de ziel van het college.

Uit de samenstelling ziet men dat de contrôle een sterk

---

¹⁾ Zie hierover A. Wilfred May in *Commercial & Financial Chronicle* van 28 Maart 1936.

²⁾ Zie: „Die Bank” van 8 Jan. 1936, blz. 54.

³⁾ Vgl. zijn op blz. 1 aangehaalde artikel.

⁴⁾ Behalve door Chlepner wordt dit ook gezegd door H. Parker Willis in „The Banking Situation” (door H. Parker Willis en J. M. Chapman), blz. 511.

etastisch karakter draagt, echter komt door de verbondenheid met de Reichsbank het meer banktechnische standpunt ook voldoende tot zijn recht.

De bevoegdheden van het Aufsichtsamt zijn zeer uitgebreid, doch niet nauwkeurig omschreven. Het Amt kan richtlijnen vaststellen voor de revisie, voor de crediettransacties en voor de werkzaamheden van den Reichskommissar, verder het kaspercentage (binnen de wettelijke grenzen, zie blz. 55), de verhouding tusschen de eigen middelen en de verplichtingen en de betalingen door overschrijving. Bij de bespreking van de verschillende onderwerpen is reeds gebleken dat de Deutsche wet slechts grenzen aangeeft; met inachtneming hiervan is het Amt oppermachtig. Eigenlijke beperkingen vormen de wettelijke voorschriften in het algemeen niet, daar steeds wordt aangegeven hoever het Amt bij de belemmering der credietoperaties mag gaan. Een waarborg tegen een te klein kaspercentage of een te groot aantal verplichtingen biedt de wet dus niet. Alles hangt dan ook af van de wijze waarop het Aufsichtsamt zijn taak vervult.

De taak van den Reichskommissar, die door den Rijkskanselier benoemd wordt, is nauwkeuriger omschreven, ware het alleen al dat hij zich houden moet aan de voorschriften en aanwijzingen van de Aufsichtsamt. Hij kan de rente- en provisievoorschriften, door de meerderheid der credietinstellingen (die gekartelleerd zijn) genomen, algemeen verbindend verklaren. Bij gebreke van zulk een besluit kan hij de rente zelf vaststellen, onder goedkeuring van het Aufsichtsamt. Ook kan hij de rente, bij meerderheidsbesluit vastgesteld, verlagen of verhoogen, zoo hem dat wenschelijk voorkomt.

De voornaamste taak van den Reichskommissar is echter de zorg voor de naleving van de publiciteit en de contrôle in engeren zin. Hij zorgt dat alle banken haar balansen en verdere gegevens aan de Reichsbank mededeelen, terwijl hij bovendien elke inlichting kan vragen en alle bescheiden der banken mag controleeren. Hij is bevoegd alle vergaderingen der bank (ook van de directie) bij te wonen en daar het woord te voeren, ook kan hij zelf de aandeelhouders of de leden van den Raad van Toezicht in vergadering bijeenroepen en de agenda ervoor opstellen. Tenslotte zijn de

transacties met het buitenland voor een goed deel aan zijn goedkeuring onderworpen.

De contrôle in engeren zin (Depotprüfung) is door den Reichskommissar in zijn „Vijfde Bekendmaking” opgedragen aan de verschillende Wirtschaftsgruppen des Kreditgewerbes. Dit is Reichsgruppe No. IV („Banken”) van de corporaties, waaruit het Deutsche bedrijfsleven wordt opgebouwd. Deze Wirtschaftsgruppen ¹⁾, zeven in getal, geordend naar den aard der verschillende credietinstellingen, komen grootendeels overeen met de reeds daarvoor bestaande organisaties in het bankwezen. Iedere groep wijst de voor die groep controleerende persoon aan. Beroep door de banken tegen de benoeming op den Reichskommissar is mogelijk.

In België is bij de bankwet een Bankcommissie in het leven geroepen die voor de uitvoering van deze wet moet zorgen. De commissie bestaat uit een president en zes leden, die benoemd en ontslagen worden bij Koninklijk Besluit, dat mede ondertekend is door de Ministers van Justitie, Financiën en Economische Zaken. Twee leden worden benoemd uit een lijst van drie personen, opgemaakt door de vertegenwoordigers der gecontroleerde banken. Eveneens worden twee leden benoemd uit een voordracht van drie personen opgemaakt door de Banque Nationale de Belgique en het Institut de Réescompte et de Garantie. ¹⁾

President en leden der Bankcommissie kunnen geen commissaris, directeur of gemachtigde van een bank zijn. De ambtsduur is zes jaar; om de twee jaar treedt een derde af. De eerste ambtsperiode is dus noodzakelijk voor twee leden twee jaar en voor twee leden vier jaar. Welke van de zes leden na twee jaar moeten aftreden wordt door het lot uitgemaakt.

Van iedere voorgenomen emissie moet aan de commissie worden kennis gegeven. Deze laatste kan bepalen dat de

---

¹⁾ Een uitvoerige beschrijving van deze Wirtschaftsgruppen, met vermelding van naam en kwaliteit der leiders, vindt men in „Die Bank” van 23 Jan. en 6 Febr. 1935.

²⁾ Dit is een overheidsinstelling die in het leven is geroepen om in den crisistijd de credietverleening te vergemakkelijken. Vergelijk de Reconstruction Finance Corporation in Amerika en de Akzept- und Garantiebanc A.G. in Deutschland.

emissie (gedeeltelijk) op een ander tijdstip moet plaats hebben. De bedoeling is om evenwicht tusschen besparingen en beleggingen op langen termijn te verkrijgen. Gaat de bank ondanks het verbod van de Bankcommissie toch tot de emissie over, dan kan deze laatste den Minister van Financiën adviseeren de notering ter beurze te verbieden. Verdere sancties heeft zij niet.

De Bankcommissie moet een ontwerp maken voor een Koninklijk Besluit, waarbij de regels worden vastgesteld volgens welke de banken haar jaarlijksche balans aan de centrale bank moeten mededeelen. Tot op heden is dit Koninklijk Besluit niet verschenen. Intusschen heeft de Bankcommissie een uitvoerig schema ¹⁾ opgesteld, waaraan de banken zich thans hebben te houden.

Zooals reeds bij het onderwerp „liquiditeit” is opgemerkt heeft de Bankcommissie de bevoegdheid om onder goedkeuring van de Ministers van Financiën en van Economische Zaken, de verhouding vast te stellen tusschen den kasvoorraad en de gemakkelijk opeischbare vorderingen eenerzijds en de zicht- en op korten termijn opvorderbare verbintenissen anderzijds. In de wet wordt echter niet gezegd wat onder gemakkelijk opeischbare vorderingen wordt verstaan, zoodat de draagkracht van dit voorschrift geheel van de nadere uitwerking afhangt. Ook kan de Bankcommissie de verhouding vaststellen tusschen de eigen middelen der bank en het totaal der verplichtingen. De Bankcommissie heeft echter gemeend van haar bevoegdheid in dezen geen gebruik te moeten maken. Noch een minimum-kaspercentage, noch een minimum-verhouding tusschen de eigen middelen en het totaal der verplichtingen is door haar vastgesteld. De motiveering in het Jaarverslag daarvan is eenvoudig, zooals wij hierboven (blz. 55) reeds schreven, dat de commissie zulks niet noodig achtte in verband met de positie waarin de banken verkeerden. Dat dit naar onze meening niet in overeenstemming is met hetgeen bij het tot-stand-komen der wet is gezegd, merkten wij eveneens reeds vroeger op (blz. 61).

---

¹⁾ Dit schema is opgenomen in het artikel van Prof. Eyskens in „Economie” van Aug. 1936.

Tenslotte kan de Bankcommissie met $\frac{2}{3}$ meerderheid op gemotiveerd voorstel van de centrale bank en gehoord het Office de Redressement Economique en met toestemming van de Ministers van Financiën en Economische Zaken de maximum-rente voor bepaalde soorten van credietoperaties vaststellen. Wegens den overvloed van liquide middelen der banken, zich uitend in een lagen rentestand, heeft de commissie hiertoe nog niet behoeven over te gaan.

De directe contrôle wordt uitgeoefend door de commissarissen. Als commissaris mogen voortaan alleen beëdigde reviseuren optreden. Iedere bank, ook wanneer de rechtsvorm geen N.V. is, moet minstens één revisieur hebben. De reviseuren staan dus in dienst der bank, die ook het honorarium betaalt. Deze belooning is echter vast en wordt bepaald door de Algemeene Vergadering van Aandeelhouders onder goedkeuring van de Bankcommissie. Behalve dit honorarium mogen de reviseuren geen enkele belooning van de banken ontvangen. Zij mogen in de bank ook geen ander ambt bekleeden; verder mogen zij ook geen bezoldigde overheidsbetrekking vervullen, noch een leidende functie bij industrieële of handelondernemingen.

De groote moeilijkheid is echter welke personen voor beëdiging tot bankrevisieur in aanmerking komen ¹⁾. De reviseuren moeten deskundig zijn (zij moeten een deskundigen-eed afleggen) en voldoende betrouwbaar. Voorschriften voor de toelating tot den eed zijn neergelegd in het Erkenningsreglement voor Reviseuren van 22 November 1935. Den waarborg van deskundigheid heeft men gekleed in den eisch dat de toekomstige revisieur een diploma van hooger onderwijs bezit, verband houdende met de uit te oefenen functie. Volgens Goudsmit, in zijn aangehaalde artikelen, komt deze eisch neer op het afgestudeerd zijn aan de school van Hooger Handelonderwijs te Brussel (voor accountant). Verder is vijf jaar practijk in deze richting vereischt. De Bankcommissie beslist zonder opgave van reden of aan de eischen voldaan is, terwijl zij in bepaalde gevallen afwijking van de voorschriften kan verleen.

¹⁾ Vgl. de artikelen van E. Goudsmit: „De Bankwet en de benoeming van Bankrevisieuren in België”, in het Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde van Febr. en Maart 1936.

De werkzaamheid van den reviseur is veel uitgebreider dan een gewoon accountantsonderzoek. De reviseur moet voortdurend controleeren, vandaar ook dat hij in vasten dienst van de bank is. Hij mag kennis nemen van alle bescheiden die hij voor de contrôle noodig heeft (dus behalve balansen en rekeningen: brieven, verslagen van vergaderingen enz.). De wet eischt dat de contrôle minstens eens per jaar moet geschieden, doch, zooals gezegd, is het de bedoeling dat de contrôle voortdurend plaats vindt. Of aan deze bedoeling werkelijk zal worden voldaan betwijfelen wij, daar de reviseur naast deze functie meestal nog wel een accountantspractijk zal hebben.

De individueele depositorekeningen vallen buiten de contrôlebevoegdheid van den reviseur, hetgeen een o. i. minder gelukkige bepaling is. Waarom mogen reviseuren, die toch met zorg gekozen worden, deze rekeningen niet controleeren?

Eens per jaar moet de reviseur verslag uitbrengen omtrent zijn bevindingen (naleving wettelijke voorschriften, soliditeit van de debiteuren, aard der beleggingen enz.) aan de leiders der bank, terwijl hij zoo noodig te allen tijde opmerkingen of waarschuwingen aan de betrokken leiders moet laten hooren. Iedere drie maanden dient de reviseur een verslag in bij de Bankcommissie. Van onregelmatigheden moet door hem onmiddellijk kennis worden gegeven, terwijl hij handelingen, die een strafbaar feit uitmaken, kan verbieden. Door dit verbod wordt de handeling acht dagen opgeschort.

Bij vermeend plichtsverzuim van een reviseur kan de Nationale Bank op last van de Bankcommissie een expert benoemen om een en ander te onderzoeken. Een expert kan ook worden benoemd wanneer de reviseur onregelmatigheden heeft gerapporteerd aan de Bankcommissie.

Teneinde tegen te gaan en te voorkomen dat de banken met de haar ter beschikking staande fondsen de publieke opinie (vooral via de financieele pers) beïnvloeden heeft de wet bepaald dat de banken alleen reclame mogen maken door openlijke advertentiën. Het doen van giften om op deze wijze de openbare meening in haar voordeel te beïnvloeden is verboden. Om dit te controleeren moeten de banken een afzonderlijk boekhouding voeren van reclamekosten en

giften of subsidies. Iedere maand moet een staatje met opgave van genoemde kosten worden opgezonden aan de Nationale Bank. Via laatstgenoemde kan de Bankcommissie er kennis van nemen. De reviseuren hebben de instructie op de naleving van deze bepalingen streng toe te zien.

In Zwitserland is de invloed van de overheid door middel van haar contrôleorganen op het bankwezen vrij gering. Weliswaar zijn er ook hier twee contrôleinstanties, waarvan de eerste, de Bankcommissie, een meer uitgebreide bevoegdheid heeft dan de tweede, die de contrôle in engeren zin uitoefent, doch ook de bevoegdheid van de Bankcommissie omvat eigenlijk alleen het nemen van beslissingen, noodzakelijk voor de uitvoering der wet. Zij moet in een concreet geval uitmaken of de wet van toepassing is (bijvoorbeeld of er sprake is van een bank in den zin der wet), zij erkent de contrôleinstanties voor het bankonderzoek en beslist of er afwijking van bepaalde voorschriften zal worden toegestaan. In vergelijking met andere landen is haar bevoegdheid dus klein te noemen. De Bankcommissie bestaat uit 5 leden, die benoemd worden door den Bondsraad.

Als orgaan voor de contrôle in ruimeren zin moet ook nog de Nationale Bank worden genoemd. Op de directe crediettransacties heeft zij de meeste invloed. Vooral haar invloed op handelingen met het buitenland is groot. Voor bijzonderheden verwijzen wij naar de volgende paragraaf.

Wanneer een bank met een balanstotaal van meer dan frs. 20 millioen de rente van haar kasobligatiën wil verhoogen, dan moet zij dit minstens twee weken van tevoren aan de centrale bank mededeelen. De laatste gaat dan na eenerzijds wat de gevolgen daarvan zullen zijn met betrekking tot de economische belangen des lands en de vorming van den rentevoet op de kapitaal- en geldmarkt en anderzijds wat het belang der bank in kwestie is. Indien haar dat wenschelijk voorkomt tracht zij de bank te bewegen van haar voornemen af te zien. Wij schrijven „bewegen”, daar de wet geen sancties in dezen geeft, doch slechts spreekt van: „darauf hinwerken”. Het doel hiervan is de rente te drukken.

De contrôle in engeren zin wordt uitgeoefend door reviseuren, waaraan de banken haar jaarrekening moeten mede-

deelen ¹⁾. Kantonale banken, die zelf over een bevoegde contrôleinstelling beschikken zijn hiervan vrijgesteld. Zij moeten daarbij nagaan of de wettelijke voorschriften in acht zijn genomen.

De contrôle mag alleen worden uitgeoefend door instellingen ²⁾ („syndicats de révision” en „sociétés fiduciaires”), die door de Bankcommissie erkend zijn. Particuliere personen zijn dus uitgesloten. Deze instellingen mogen zelf geen bankzaken in den ruimsten zin verrichten en moeten onafhankelijk zijn van directie en commissarissen der bank en zijn tot strenge geheimhouding verplicht. Speciaal moet de reviseur de verhouding vaststellen tusschen de buitenlandsche credieten en beleggingen en het balanstotaal. Het rapport moet aan de verantwoordelijke leiders der bankinstellingen worden uitgebracht, bij een N. V. verstaat men daaronder den Raad van Commissarissen. Wanneer de vorderingen der crediteuren niet meer behoorlijk gedekt zijn geven zij onmiddellijk kennis aan de Bankcommissie. Worden door de reviseuren wetsovertredingen of andere onregelmatigheden (o. m. wanneer de helft van het kapitaal verloren is) geconstateerd, dan stellen zij een termijn vast waarbinnen een en ander weer in orde moet zijn; gebeurt dit niet, dan geven zij wederom kennis aan de Bankcommissie.

In Zweden is de contrôle opgedragen aan een Bank- en Fondsinspectie. Deze bestaat uit een Bankinspecteur als chef, een assistent-lid voor bankzaken, een assistent-lid voor zaken betreffende waardepapieren, een bureauchef, een bureau-inspecteur voor bankzaken en een bureau-inspecteur voor zaken betreffende waardepapieren. Daarnaast zijn nog een aantal beambten en bedienden. De leden der Inspectie worden benoemd door de regeering.

De Bankinspecteur is de verantwoordelijke persoon (hij is aan den Koning verantwoording schuldig), hij neemt de

---

¹⁾ Vgl. C. Verwey: „De accountant in de nieuwe Zwitsersche Bankwet en de organisatie van het accountantswezen in Zwitserland”. Maandblad voor Acc. en Bedrijfsh. van April 1935.

²⁾ De „Vollziehungsverordnung” van Maart 1935 geeft voor de contrôleinstituten nadere voorschriften. Dit onderwerp is uitvoerig besproken door C. Verwey in Maandblad Acc. en Bedr. van Juni 1935.

meeste besluiten alleen (niet wanneer het een punt betreft dat op het terrein van de assistent-leden ligt, dan nemen deze mede de beslissing). Hij kan aan den Koning de maatregelen voorstellen, die hem noodzakelijk lijken.

De Inspectie stelt de modellen op volgens welke de balansen en maandelijksche overzichten moeten worden gepubliceerd. Van de aan hen medegedeelde gegevens (balansen enz.) maakt zij overzichten.

Ieder jaar moeten de leiding van de directie en de balansen gecontroleerd worden door drie personen, waarvan twee benoemd worden door de aandeelhouders en één door de Bankinspectie. Hoewel dit dus geen contrôle is die geheel van de banken zelf uitgaat, is het toch ook niet de eigenlijke „uitwendige contrôle”. De laatste wordt door de Bankinspectie alleen uitgeoefend en wel zooveel mogelijk minstens eens in de twee jaar, op onregelmatige tijdstippen. De Bankinspectie heeft dus bij de frequentie van het onderzoek de noodige vrijheid. In de practijk vonden de onderzoekingen plaats met tusschenruimten van 1-3 jaar bij de groote banken; bij de kleine is de tusschenruimte kleiner ¹⁾. De bedoeling is echter den termijn te verkorten.

Bij de contrôle door de Bankinspectie wordt niet alleen nagegaan of de wet is nageleefd; de geheele situatie van de bank moet bestudeerd worden. De controleerende personen moeten nagaan of de afschrijving voldoende is, of de waardeering der activa juist is (niet te hoog) en of de zekerheden voor de credieten voldoende zijn. Verder moeten zij onderzoeken of een bepaalde cliënt ook reeds bij andere instellingen groote bedragen heeft opgenomen en in dat geval het crediet eventueel weigeren.

Wanneer er ernstige onregelmatigheden geconstateerd worden, kan de Bankinspectie bepaalde maatregelen voorschrijven om de zaak in orde te brengen. Bij niet-nakoming of wanneer dit laatste niet meer mogelijk is wordt aan den Koning verzocht de concessie in te trekken.

Zijn de Inspectie en de bank het niet eens op een bepaald punt, dan kan de zaak voorgelegd worden aan den Raad

---

¹⁾ Aldus de Bankinspecteur in Skandinaviska Kreditaktiebolaget van Juli 1933.

van Toezicht of aan de Vergadering van Aandeelhouders. De Bankinspectie is bevoegd zelf genoemde colleges bijeen te roepen. Met den Raad van Toezicht is dit eenmaal gebeurd, t. a. v. de aandeelhouders nog nooit. Men wil dit middel slechts in uiterste gevallen toepassen, daar het anders meer nadeel dan voordeel zou brengen ¹⁾.

In Noorwegen, Denemarken en Finland is de contrôle overeenkomstig met die in Zweden; wij zien daarom van een afzonderlijke beschrijving af.

In Spanje is een Commissariaat voor de regeling van het particuliere bankbedrijf opgericht, binnen het Ministerie van Financiën. Het Commissariaat bestaat uit een regeeringscommissaris en een college, genaamd Opperste Bankraad. De regeeringscommissaris is president van dezen Bankraad, terwijl leden zijn: een afgevaardigde van de Nationale Bank van Spanje (als vice-president), twee afgevaardigden van de vereenigde banken en een afgevaardigde van den raad van advies van de Kamers van Koophandel.

Banken die aan bepaalde voorwaarden voldoen, kunnen bij het Commissariaat worden ingeschreven. Inschrijving is niet verplicht, maar de ingeschreven banken hebben verschillende voordeelen (fiscale voordeelen en voordeelen bij het herdisconteeren bij de centrale bank, terwijl alleen zij gebruik kunnen maken van de clearingsinstituten).

De bevoegdheden van het Commissariaat zijn zeer groot: vaststellen van een minimum-kapitaal, vaststellen van de verhouding tusschen de eigen middelen en de deposito's en tusschen de realiseerbare activa en de verplichtingen op korten [termijn, vaststellen van de maximumcreditrente voor bepaalde gelden en de minimum-debetrente ²⁾]. Tenslotte kan het Commissariaat „algemeene regels opstellen, die, zonder de bewegingsvrijheid der banken te beperken

---

¹⁾ Vgl. het artikel van den Bankinspecteur, dat op blz. 79 volledig is aangehaald.

²⁾ De rentevoorschriften zijn dus tegengesteld aan die welke wij in andere bankwetten zagen. Elders heeft men de uitleenrente willen drukken en geeft daarom het contrôleorgaan het recht om een maximum vast te stellen. In Spanje is men dus blijkbaar eerder bevreesd voor te lage rente.

of den bijzonderen aard van werken van iedere ingeschreven bank of bankier te storen, in het algemeen belang noodzakelijk of wenschelijk schijnen”.

In principe gelden de door het Commissariaat opgestelde regels alleen voor de ingeschreven banken, maar zij kunnen op alle banken van toepassing worden verklaard.

De contrôle in engeren zin moet geschieden door de centrale bank.

In Tsjecho-Slowakije moeten alle banken met beperkte aansprakelijkheid lid zijn van een coöperatie, die het doel heeft om de aangesloten banken te controleeren. De coöperatie wordt op haar beurt (in tegenstelling met de overige coöperaties daar te lande) gecontroleerd door den Minister van Financiën ¹⁾. Deze coöperatie heeft ook tot taak mede te werken aan en van advies te dienen bij de reorganisatie, saneering en liquidatie van banken.

De contrôle omvat het nagaan of de banken zich aan de wettelijke voorschriften houden en het bestudeeren van de algeheele handelwijze der bank, bezien vanuit het standpunt van de zekerheid der deposanten. Voor deze contrôle heeft de coöperatie een speciale afdeling, die onder toezicht van den Minister van Financiën staat. De contrôleambtenaren mogen alle bescheiden der banken inzien. Van de contrôle wordt verslag uitgebracht aan den voorzitter van de betreffende afdeling der contrôlecommissie, die den inhoud daarvan mededeelt aan de betrokken bank (en tevens aan den regeeringscommissaris wanneer deze aanwezig is). Worden onregelmatigheden geconstateerd dan eischt de voorzitter van het contrôleorgaan dat er binnen een bepaalden tijd verbetering heeft plaats gehad. Bij verschil van meening tusschen het contrôleorgaan en de bank, beslist de Minister van Financiën.

De leden van de contrôleafdeling moeten van de credietinstellingen onafhankelijk zijn.

Het contrôleorgaan kan ook rentevoorschriften uitvaardigen, die echter door de regeering moeten worden goedgekeurd (Zinsfussgesetz van 2 Maart 1933).

---

¹⁾ Vgl. Prof. S. Borodaevsky: „La Nouvelle loi bancaire en Tchecoslovaquie”, in Journal des Econ. van Juni 1932.

In Hongarije bestaat ook een soort van coöperatie der banken die als contrôleorgaan fungeert. Het systeem vertoont veel overeenkomst met dat van Tsjecho-Slowakije, van een verdere behandeling zien wij daarom af.

In Italië is zooals verwacht kan worden de staatsinvloed zeer groot. Er is een Inspectoraat tot bescherming van het spaarwezen en voor de uitoefening van het credietbedrijf ingesteld, dat onder gezag staat van een college bestaande uit den Regeeringschef (voorzitter) en de Ministers van Financiën, Land- en Boschbouw en Corporaties. Dit college geeft ook de richtlijnen aan voor het Inspectoraat; voor richtlijnen van algemeenen aard moet de Comitato Corporativo Centrale gehoord worden, om de richtlijnen aan te passen „aan de eischen van de ontwikkeling van de nationale huishouding van den staat en de vorming van spaarkapitaal alsmede aan de credietmogelijkheden van het land” (art. 13). Behoudens deze „richtlijnen” zijn de bevoegdheden van het Inspectoraat practisch onbegrensd. Uitdrukkelijk is aan dit orgaan opgedragen voorschriften te geven omtrent de liquiditeit, de verhouding van het eigen kapitaal en de totale verplichtingen, de rente, kortom practisch omtrent alle onderwerpen die wij in de vorige hoofdstukken achtereenvolgens behandeld hebben.

Het Inspectoraat zorgt ook voor de contrôle in engeren zin, het kan regelmatige en buitengewone contrôles voorschrijven, welke worden uitgevoerd door beambten, die daarbij zeer verstrekkende bevoegdheden hebben.

De speciale aandacht verdient Argentinië, omdat daar sinds de nieuwe bankwet (1935) de contrôle geheel wordt uitgeoefend door de centrale bank.

In 1935 werd in Argentinië niet alleen de wetgeving betreffende de particuliere banken belangrijk herzien, maar werd tevens een centrale bank opgericht (voordien werd de taak hiervan uitgeoefend door een drietal instellingen). ¹⁾ Bij het samenstellen der voorschriften werd veelal het advies gevolgd van Sir Otto Niemeyer, die op verzoek van de

---

¹⁾ Zie de bespreking hiervan door Baruch, in *De Economist* van 1935, blz. 189 vv.

Argentijnsche regeering door de Bank of England werd uitgezonden als deskundige om voorstellen te doen inzake het Argentijnsche geld- en credietwezen.

De wet is zeer kort en treedt weinig in bijzonderheden, zij bevat hoofdzakelijk negatieve liquiditeitsbepalingen (transacties welke de banken niet mogen verrichten) en de opdracht van de contrôle aan de centrale bank. Het geven van nadere aanwijzingen wordt aan den moreelen invloed van de circulatiebank overgelaten.

Om te voorkomen dat de banken, door het betalen van een hooge creditrente gedwongen worden haar uitzettingen zeer winstgevend te doen zijn en daardoor minder solide, is bepaald dat de rente voor zicht-deposito's 3 punten en die voor spaar-deposito's 1 punt beneden de herdisconto-voet moet liggen.

Ter uitoefening van de contrôle in engeren zin heeft de centrale bank een speciale afdeeling, waarvan de inspecteurs van tijd tot tijd de banken aan een nauwgezet onderzoek onderwerpen. Deze ambtenaren kunnen, evenals in de andere landen, hierbij inzage eischen van alle gegevens. Van de bevindingen wordt verslag uitgebracht aan den president van de circulatiebank; de directeuren mogen daarvan alleen kennis nemen wanneer de president dit wenschelijk acht.

Daar dus de geheele geld- en crediet-politiek in handen is gelegd van de circulatiebank, is het van belang de vraag te stellen hoe de verhouding is tusschen de laatste en de regeering. Deze is ongeveer als die bij ons. De centrale bank is ook in Argentinië een particuliere instelling, behoudens dat de regeering een deel der aandelen bezit. Dit laatste echter niet in die mate dat zij de leiding heeft. Van de directie benoemt de regeering slechts een deel der leden (de minderheid; de eerste leiders werden geheel door de regeering benoemd). De credietpolitiek hangt dus geheel van het inzicht der directie (vooral van den president) af. Deze laatste kreeg als opdracht om den geldvoorraad aan te passen aan den omvang der reële transacties. Uitbreiding of inkrimping van zaken moet gepaard gaan met een uitbreiding of inkrimping van het geldvolume. Den inhoud van deze instructie bezagen wij reeds in het eerste hoofdstuk (blz. 10).

Eenige bladzijden terug merkten wij reeds op waarom en in welke omstandigheden wij de circulatiebank het meest geschikt achten om als contrôleorgaan op te treden. Echter moet dan gewaarborgd zijn dat de monetaire politiek die zal worden gevoerd berust op een en door de regeering en door de centrale bank aanvaarde opvatting ¹⁾. Want zou de laatste de monetaire politiek voeren volgens een inzicht dat niet door de regeering wordt gedeeld, dan zouden de maatregelen door beiden genomen met elkaar in strijd kunnen zijn, tot nadeel van het economisch leven. Stel dat de regeering bepaalde maatregelen neemt om de hausse te remmen en de circulatiebank zou ter zelfder tijd de credietverleening (wegens de toegenomen aanvragen) verruimen, dan is het duidelijk dat de maatregelen door de een genomen door de ander worden teniet gedaan. Wij staan voor het alternatief: of de monetaire politiek moet volgens een bepaalde instructie door de circulatiebank gevoerd worden of de regeering moet in die politiek zeggenschap hebben. Wij voelen voor de eerste mogelijkheid het meeste.

Prof. Chlepner, die de contrôle wil opdragen aan de clearing-instituten ²⁾, is bevreesd dat bij contrôle door de circulatiebank deze laatste haar onafhankelijke positie zal verliezen. Bovendien zouden de circulatiebanken voor een dergelijke taak niet te vinden zijn.

Wat de onafhankelijkheid betreft, dit is betrekkelijk; wij men in het voorschrijven van een bepaalde lijn (voorkomen van prijsfluctuaties door monetaire oorzaken) een bedreiging van de onafhankelijkheid zien, dan lijkt ons deze „bepaling” onvermijdelijk. Mogelijk is natuurlijk dat de bank al vanzelf de juiste politiek aanhangt en dat wettelijke instructies onnoodig zijn, maar dan zijn zij ook geen beperking. Om ons af te vragen of de centrale bank voor een dergelijke

---

¹⁾ Men begrijpt dat hier en in de volgende regels de nadruk valt op de contrôle in ruimeren zin en meer speciaal op de kwantitatieve credietcontrôle. Wij gaan er hierbij van uit dat er een dergelijke credietcontrôle bestaat en bespreken naar aanleiding daarvan de keuze van het orgaan. Over de wenschelijkheid en mogelijkheid van de credietcontrôle an sich spreken wij hier niet; men zie daarvoor het laatste hoofdstuk.

²⁾ Evenzoo H. Parker Willis in „The Banking Situation”.

contrôle veel zal voelen, lijkt ons onjuist. De zorg voor den geldvoorraad is een essentieel bestanddeel van de taak der circulatiebank en deze kan alleen dan behoorlijk worden uitgeoefend wanneer ook de overige geldscheppers (particuliere banken) aan haar leiding onderworpen zijn.

De bevoegdheden van het contrôleorgaan moeten vrij ruim zijn. Wel kan men meer in de wet vastleggen (voorzoover de voorschriften juist zijn en zich daartoe leenen), dan bijvoorbeeld in Duitschland het geval is, maar voorschriften omtrent het kaspercentage, de rente en de openmarkt-politiek moeten aan het contrôleorgaan worden overgelaten. Dit kan de voorschriften dan geven in overeenstemming met de eischen van het oogenblik (stand der conjunctuur). In het volgende hoofdstuk komen wij hierop nog terug.

§ 4. Contrôle op transacties met het buitenland.

Wij merkten reeds vroeger op dat met betrekking tot het buitenland dikwijls speciale regels gelden.

In de eerste plaats hebben deze voorschriften betrekking op de vestiging van buitenlandsche banken of filialen in het betrokken land en op de nationaliteit van de aandeelhouders. Bij de vereischten voor de oprichting van banken zijn deze bepalingen reeds besproken.

In de tweede plaats bestaan er in sommige landen bepalingen betreffende leeningen aan en van het buitenland, vooral in Italië, Vereenigde Staten, Zwitserland en Turkije. Als algemeenen regel kunnen we wel stellen dat buitenlandsche transacties onderworpen zijn aan de goedkeuring van het contrôleorgaan, zooals in de vorige paragraaf hier en daar reeds is gebleken. Dikwijls is dit niet uitdrukkelijk in de bankwet gezegd (wel in de bovengenoemde landen), doch de bevoegdheden van het contrôleorgaan zijn meestal zoo ruim dat het maatregelen in dezen geest zal kunnen nemen. Dergelijke maatregelen zal het ook moeten nemen wanneer dat noodig is voor het nationaal-economisch belang.

In Italië is toestemming van het Inspectoraat noodig voor het opnemen van leeningen in het buitenland, voor kapitaalverstreking aan het buitenland en voor het koopen en verkoopen van buitenlandsche effecten.

In Zwitserland moet aan de Nationale Bank worden kennis gegeven wanneer aan het buitenland een crediet zal worden verstrekt van meer dan frs. 10 millioen, ook wanneer het betreft de conversie of de consolidatie van een oude schuld of wanneer de bank als commissionair optreedt. Voor kleinere transacties kan deze mededeeling door de centrale bank eveneens geëischt worden. De centrale bank kan buitenlandsche transacties verbieden of van bepaalde voorwaarden afhankelijk stellen, wanneer zij dit noodig acht in verband met de nationale geldeenheid, den rentevoet op de geld- en kapitaalmarkt of de economische belangen des lands. Het beoordeelen der soliditeit valt buiten haar taak. De aan de centrale bank gedane mededeelingen zijn geheim.

In Turkije mag slechts een bepaald deel van het kapitaal in het buitenland gebruikt worden. Het maximum wordt vastgesteld door de Ministeries van Financiën en Economische Zaken, terwijl dit bedrag voor iedere bank anders kan worden bepaald.

Turksche banken die filialen in het buitenland hebben mogen ook slechts een bepaald bedrag van haar middelen ter beschikking stellen van deze filialen. Dit bedrag wordt door dezelfde ministeries vastgesteld, in overleg met de betreffende bank.

Filialen in Turkije van buitenlandsche banken mogen hun kapitaal niet gebruiken voor andere transacties dan die door meergenoemde ministeries zijn goedgekeurd. Zij mogen geen waardepapieren koopen of beleenen die aan de Turksche beurs niet verhandeld worden.

Het doel van deze bepalingen is waarschijnlijk om het beschikbare kapitaal zooveel mogelijk aan de Turksche industrie ten goede te doen komen.

In de Vereenigde Staten heeft de Board of Governors het toezicht op alle transacties van de Federal Reserve Banks met buitenlandsche banken. De Board kan hiervoor regels vaststellen. De leiders der Federal Reserve Banks mogen geen onderhandelingen, van welken aard ook, voeren met buitenlandsche banken zonder toestemming van den Board. De laatste heeft het recht zich bij dergelijke besprekingen te doen vertegenwoordigen en een schriftelijk verslag van de onderhandelingen te eischen.

Banken, die zich buitenlandsche transacties tot doel stellen, hebben voor haar oprichting speciale toestemming noodig van den Board, terwijl aan bepaalde eischen moet worden voldaan. Zij kunnen geen lid zijn van het Federal Reserve System.

Tenslotte bepaalt de Johnson Act (van 13 April 1934) dat niemand binnen het rechtsgebied van de Vereenigde Staten waardepapieren mag koopen of verkoopen van of voorschotten verstrekken aan een buitenlandsche regeering, wanneer deze met haar betalingen aan de Vereenigde Staten ten achter is.

In de Duitse bankwet is voor financieele transacties met betrekking tot het buitenland het volgende bepaald (§ 34d):

„Der Reichskommissar ist befugt von allen Unternehmungen und Personen, die ihren Wohnsitz, Sitz oder den Ort der Leitung im Inland haben, auch wenn diese Unternehmungen und Personen nicht das Kreditgewerbe betreiben, Angaben über den Stand ihrer Zahlungsverpflichtungen und Zahlungsansprüche gegen Unternehmungen und Personen, die ihren Wohnsitz, Sitz oder den Ort der Leitung im Sinne der Devisengesetzgebung im Ausland haben, zu fordern;“

Het wekt eenige verwondering dat in de wet niet meer aandacht aan deze kwestie is besteed daar immers de moeilijkheden in het Duitse bankbedrijf voor een groot deel veroorzaakt zijn door de plotselinge terugtrekking van buitenlandsch kapitaal. Het „fordern“ van „Angaben“ alleen zal geen voldoende waarborg voor het uitblijven van dergelijke moeilijkheden bieden. Echter zijn de bevoegdheden van den Reichskommissar en van het Aufsichtsamt zoo groot, dat zij hier ook dwingende regels kunnen geven. De reden dat deze kwestie in het Reichsgesetz über das Kreditwesen niet nader geregeld is moet intusschen (zooals het Deutsches Institut Für Bankwissenschaft und Bankwesen ons meedeelde) gezocht worden in het feit dat men dit naast de bestaande deviezenwetgeving niet meer noodig achtte.

HOOFDSTUK V.

Slotbeschouwingen; bankwetgeving en conjunctuur.

Wanneer wij tot slot een beoordeeling willen geven van de bankwetten in haar geheel, dan zullen wij dit moeten doen vanuit twee standpunten.

In de eerste plaats zullen wij den inhoud der wetten moeten bezien vanuit het standpunt van de zekerheid van den individueelen belegger, dus uit een oogpunt van kwalitatieve credietcontrôle. Daarbij gaat het dan om de vraag of de bepalingen in de verschillende bankwetten neergelegd, inderdaad de zekerheid voor de deposanten vergrooten.

In de tweede plaats zullen wij de wetten moeten beoordeelen met het oog op de conjunctuurbeïnvloeding, dus uit een oogpunt van kwantitatieve credietcontrôle. Hierbij zullen wij nagaan in hoeverre de wetten de middelen verschaffen om het credietvolume te doen toe- of afnemen ¹⁾.

Daarna zullen wij onderzoeken in hoeverre er tusschen beide punten verband bestaat, waardoor dan tevens het eindoordeel gevormd wordt.

Daar wij bij de bespreking der afzonderlijke maatregelen, daarover meestal reeds onze meening hebben uitgesproken, zullen wij thans niet in bijzonderheden treden. Wij zullen slechts nagaan welke bepalingen op de zekerheid van den deposant betrekking hebben en in hoeverre zij deze zekerheid vergrooten, ons voor de motiveering refereerende aan het voorafgaande.

De eerste vraag is eenvoudig te beantwoorden: alle in de vorige bladzijden besproken bepalingen hebben de bescherming van den spaarder tot doel. Voor de beantwoording van de tweede vraag zullen we allereerst die voorschriften opsommen, die naar onze meening de zekerheid van de

---

¹⁾ De vraag in hoeverre de wetten een kwantitatieve credietcontrôle tot doel hebben, is reeds in het eerste hoofdstuk besproken.

beleggers kunnen vergrooten. Daaronder rekenen wij: verplichte reservevorming, depositoverzekering, bemoeilijking van leeningen aan directie en personeel, sommige negatieve liquiditeitsvoorschriften, publiciteit en de contrôle in engeren zin. De eerstgenoemde voorschriften zijn van geringere beteekenis, alleen de beide laatsten zijn van grooter gewicht. De publicatie van balansen, overzichten en winst- en verliesrekeningen lijkt ons inderdaad zeer nuttig. Daarbij is het dan tevens noodzakelijk dat deze gegevens aan de werkelijkheid getoetst worden (contrôle). Tevens zou publicatie en een behoorlijke contrôle de overige genoemde voorschriften voor een goed deel overbodig kunnen maken. En daar door de voorgestelde maatregelen de banken bij haar werkzaamheden niet wezenlijk gehinderd worden, lijkt ons tegen deze publicatie en contrôle geen bezwaar te bestaan.

De overige wettelijke bepalingen lijken ons voor de zekerheid van den spaarder van zeer weinig gewicht. Dit geldt vooral voor het vaststellen van een minimum-kapitaal, het maximum van de totale transacties en de concessie (hierbij is ook de moeilijkheid bij de toepassing een punt van overweging). Maatregelen betreffende een maximum-voorschot aan één debiteur, minimum-kaspercentages en het verbod van het gemengde bankstelsel hebben niet alleen uit een oogpunt van soliditeit betrekkelijk geringe waarde ¹⁾, maar zij kunnen tevens zeer nadeelige gevolgen hebben voor de banken en het bedrijfsleven. Ook hier zou een behoorlijke publiciteit en contrôle het beoogde doel beter kunnen bereiken; wij bespraken een en ander reeds uitvoeriger in het derde hoofdstuk.

Thans gaan wij de wetten van het standpunt der kwantitatieve credietcontrôle bezien. Voor dit doel hebben de voorschriften over de volgende onderwerpen beteekenis: kaspercentage, open-markt-politiek en rentepolitiek. Vanzelfsprekend moeten deze bepalingen worden gezien in verband met de contrôle (in ruimeren zin); het contrôleorgaan zal

---

¹⁾ D. w. z. indien men zich beperkt tot een zuiver kwalitatieve credietpolitiek; men zie overigens onder het tweede punt van behandeling.

deze middelen met de noodige vrijheid moeten kunnen hanteren. Met betrekking tot het kaspercentage beteekent dat, dat dit percentage door het contrôleorgaan (ongelimiteerd) hooger en lager moet kunnen worden vastgesteld. Dit is behalve in België en Italië niet het geval. In Amerika, waar de kwantitatieve credietcontrôle doelbewust is voorgescreven, zijn nog limieten vastgesteld (zie Hoofdstuk III, § 8). Evenzoo in Duitschland. In de overige landen zijn de kasperpercentages vast, zoodat hiermee op de conjunctuur geen invloed kan worden uitgeoefend. Met de open-marktpolitiek is het nog slechter gesteld. Amerika is practisch het eenige land waar het contrôleorgaan door dit middel het geldvolume kan beïnvloeden. Rentevoorschriften kunnen in de meeste landen wel door het contrôleorgaan worden gegeven, doch dikwijls kan alleen een maximum worden vastgesteld en geen minimum. Amerika neemt ook hier een uitzonderingspositie in.

Wil men een kwantitatieve credietpolitiek nastreven dan zullen de meeste bankwetten op de drie genoemde punten dus herzien of aangevuld moeten worden.

Bij de behandeling van de vraag in hoeverre er tusschen de kwalitatieve en de kwantitatieve credietcontrôle verband bestaat, zullen wij ons eerst afvragen of bij de eerste contrôle de tweede nog noodig is. Er zijn schrijvers die deze vraag ontkennend beantwoorden. Zij zijn van oordeel dat, wanneer de verleende credieten stuk voor stuk solide en liquide zijn, de credietpolitiek als geheel ook juist is ¹⁾. Oogenschijnlijk valt er voor dit standpunt veel te zeggen: men wil bankdébâcles voorkomen, welnu, eisch dat de beleggingen solide en liquide zijn en de zaak is gezond! Wanneer men echter bedenkt dat de overgrootere meerderheid der economen, die zich met het conjunctuurvraagstuk hebben bezig gehouden, tot de conclusie komen dat monetaire factoren bij het conjunctuurverschijnsel een rol van betekenis spelen, dan is dat standpunt niet zoo licht meer te aanvaarden. Iedere hausse

---

¹⁾ Dit is dus het standpunt van Bendixen, de leer van de klassische Geldschöpfung: credietverleening is steeds geoorloofd mits er maar een behoorlijk onderpand is.

kenmerkt zich door een vergrooting van den geldvoorraad, welke gecreëerd wordt door de banken ¹⁾. En deze vermeerderde geldcreatie wordt niet voorkomen door maatregelen van kwalitatieve credietcontrôle. De laatste biedt geen enkelen waarborg dat het totaal der credieten niet te groot wordt en een hausse financiert. En wanneer dan op de hausse een crisis volgt, wat onvermijdelijk is, dan zijn alle maatregelen van kwalitatieve credietcontrôle voor een goed deel waardeloos gebleken. De zekerheden voor de verleende credieten zijn plotseling verdwenen (catastrofale daling van effecten en onroerende goederen, financieele achteruitgang van borgen, enz.). Het is echter niet onmogelijk dat een strenge kwalitatieve credietcontrôle de banken voor débâcles behoedt, ook bij een wisselend conjunctuurverloop. Wanneer een zeer groote zekerheid voor de te verlenen credieten geëischt wordt en tevens een zeer liquide wijze van belegging is voorgeschreven, dan is het mogelijk dat de banken, mits steeds worde nagegaan of aan genoemde eischen nog is voldaan en in het andere geval zoo noodig executiemaatregelen worden genomen, zich voor moeilijkheden kunnen behoeden. Het is echter duidelijk dat bij een dergelijke gedragslijn voor debiteuren die door een crisis in een zwakke positie zijn geraakt niet veel consideratie te verwachten is. Naar alle waarschijnlijkheid zullen vele credieten moeten worden afgelost, eventueel door executie. Weliswaar blijven dan de banken buiten groote moeilijkheden, maar voor het bedrijfsleven en dus voor het economisch leven als geheel wordt de toestand nog slechter. Het mag betwijfeld worden of een dergelijke politiek aanbeveling verdient.

Wij zeiden reeds dat een kwalitatieve credietcontrôle, wil deze de banken inderdaad tegen débâcles beveiligen ook in tijden van neergaande conjunctuur, zeer streng zal moeten zijn. Zoo streng, dat wij gelooven dat men hiertoe met het oog op het bedrijfsleven, in de practijk niet licht zal overgaan. Wij meenen dat de jongste geschiedenis ons voor deze opvatting een steunpunt geeft. (Nederland blijft hierbij buiten

¹⁾ Of monetaire factoren de oorzaak zijn van de conjunctuur, of dat zij slechts een voorwaarde daarvoor vormen, moeten wij buiten beschouwing laten, daar wij hier geen conjunctuurleer kunnen ontwikkelen.

beschouwing omdat het hier gaat om de kwalitatieve crediet-contrôle neergelegd in wettelijke voorschriften). Ondanks de voorschriften omtrent soliditeit, liquiditeit en contrôle in engeren zin die in verschillende landen al lang golden, zijn in deze landen de banken in ernstige moeilijkheden gekomen. Wij denken hierbij vooral aan de Vereenigde Staten ¹⁾. Hierbij sluit ook aan de opmerking van Chlepner ²⁾, dat de toestand der banken wordt bepaald door twee factoren:

- 1°. den algemeen-economischen en politieken toestand;
- 2°. de bekwaamheid, voorzichtigheid en moraal der bankleiders.

Alleen tegen het sub 2° genoemde kunnen, volgens Chlepner, bankwetten helpen. Op grond daarvan zou men er dus slechts een beperkte werking aan moeten toekennen. Echter gelooven wij dat Chlepner de beide genoemde factoren te streng scheidt. Op den politieken toestand zal de credietpolitiek wel weinig invloed kunnen uitoefenen, doch wel op de economische, nl. door de kwantitatieve credietcontrôle.

Zoo komen wij dus tot het verband tusschen beide soorten van credietcontrôle, thans bekeken van het standpunt of de kwantitatieve contrôle op de kwalitatieve invloed heeft.

Wanneer men weet dat de hausse mogelijk wordt gemaakt door de creatie van nieuw geld door de banken, dan ligt het voor de hand te trachten door deze geldcreatie tegen te gaan (en in de depressie te stimuleeren) de hausse te remmen ³⁾. En in dat geval zal de door Chlepner sub 1°. genoemde factor uitgeschakeld, althans in belangrijkheid verminderd zijn. En zou men daarin slagen dan zouden vele maatregelen van kwalitatieve credietcontrôle geheel overbodig worden

---

¹⁾ Intusschen schijnt het dat in Amerika de contrôle in de jaren voorafgaande aan de laatste crisis, te wenschen overliet, vooral de bank-examinations vanwege de Comptroller en de Superintendants. Zie H. Parker Willis en J. M. Chapman: „The Banking Situation” ch. XXI, waarin ook de resultaten van de Senate Committee on Banking en van het Federal Reserve Committee of Inquiry verwerkt zijn.

²⁾ Zie zijn meermalen aangehaalde artikel in de *Revue Econ. Int.*, blz. 64 vv.

³⁾ Ter voorkoming van misverstand vermelden wij nog dat crediet-contrôle niet het eenige middel is om de conjunctuur te beïnvloeden (wel echter een belangrijk); daarnaast zijn nog andere maatregelen gewenscht.

(in de eerste plaats het verbod van het gemengde bankstelsel). Toch zal men goed doen in ieder geval publiciteit en contrôle in engeren zin te handhaven, al zou het maar zijn als preventieve maatregel.

Er zijn echter bezwaren, niet zoozeer tegen het door ons beschreven principe ¹⁾, maar bezwaren van practischen aard. Er doen zich een aantal moeilijkheden voor, welke velen ²⁾ onoverkomelijk achten. In de eerste plaats de keuze van het richtsnoer voor de credietpolitiek; moet alleen gestreefd worden naar een constant prijspeil (en zoo ja, op welke hoogte moet er gestabiliseerd worden), of moeten alleen prijsfluctuaties door monetaire factoren veroorzaakt worden tegengegaan (en zoo ja, hoe onderscheidt men geldoorzaken van goederenoorzaken bij veranderingen in het prijspeil). Dan komt nog de keuze van het indexcijfer en van het contrôleorgaan. Echter valt het buiten ons bestek al deze moeilijkheden op te noemen en te bespreken ³⁾, wij geven slechts een aanduiding.

Wij kunnen niet anders dan deze moeilijkheden erkennen. Vooral omdat men nog weinig ervaring op dit gebied heeft, zal een kwantitatieve credietcontrôle met het doel om de conjunctuur te beïnvloeden, min of meer een experiment zijn. Gezien echter de catastrofale gevolgen die een wisselend conjunctuurverloop met zich mee brengt en de noodzakelijkheid om daartegen op te treden, meenen wij dat men zich in de toekomst aan een dergelijke kwantitatieve contrôle

---

¹⁾ De meeste schrijvers over dit onderwerp, ook zij die tegenstanders zijn van een kwantitatieve credietcontrôle, erkennen de monetaire invloeden bij de conjunctuur en zijn in principe voorstanders van de idee om dezen factoren geen vrij spel te laten, doch door deze het conjunctuurverloop te beïnvloeden.

²⁾ Bijvoorbeeld Chlepner (zie zijn serie artikelen in Bulletin d'Inform. et de Doc. van 1935) en Weststrate (Crediet, conjunctuur, credietbeperking; proefschrift 1937).

³⁾ Chlepner geeft in een serie artikelen in Bulletin d'Information et de Documentation (van 25 Sept., 25 Oct. en 10 Dec. 1935) het standpunt van verschillende schrijvers t. a. v. deze kwestie, trouwens van de geheele credietcontrôle als middel tot conjunctuurbeheersching, weer. Wij kunnen de lezing van deze artikelen, die een schat van gegevens bevatten, ten zeerste aanbevelen, ook al kunnen wij de conclusie van den schrijver niet deelen.

niet zal kunnen onttrekken. Wij eindigen met de hoop uit te spreken dat de ontwikkeling van de economische wetenschap, gepaard aan de opgedane ervaring, ons in de toekomst in staat zal stellen het aandeel dat monetaire factoren in het conjunctuurverloop hebben, nauwkeuriger te leeren kennen en ons tevens den weg zal wijzen tot een politiek die de nadeelige werking van deze factoren zal uitschakelen ¹⁾.

---

¹⁾ De bespreking van de vraag hoe een credietpolitiek als door ons geschetst, zich verdraagt met het particuliere initiatief moeten wij achterwege laten, daar deze ons wederom te ver van ons doel zou afvoeren.

Zie hierover de inleidende beschouwingen van Prof. Dr. Konrad Mellerowicz: „Bankenaufsicht in Deutschland”, in *De Economist* van 1931, blz. 775 vv.

Op sommige punten vertoonen deze beschouwingen een frappante overeenkomst met die van W. J. Ashley: „Economic organisation of England”, speciaal lecture VII.

REGISTER VAN PERSONEN.

De cijfers verwijzen naar de bladzijden. Is de schrijver in een voetnoot aangehaald, dan is dit aangegeven door het nummer der noot in een klein cijfer achter de bladzijde te plaatsen.

Agger	2 ¹
Ansiaux	51 ¹ , 55 ¹
Ashley	109 ¹
Baruch	7 ¹ , 97 ¹
Bendixen	105 ¹
Borodeavsky	32 ¹ , 37 ¹ , 96 ¹
Bradford	10 ¹ , 38 ³
Chapman	79 ² , 86 ⁴ , 107 ¹
Charels	46 ²
Chlepner	1 ¹ , 6 ¹ , 8, 20 ² , 49 ² , 59 ¹ , 80 ¹ , 86 ³ , 107 ² , 108 ² , 3
Dauphin-Meunier	7 ²
Döring	56 ¹
Eccles	10
Eijskens	6 ³ , 50 ² , 89 ¹
Glass	84
Goudsmit	90
Hoover	2
Janssen	11, 61
Jennings	38 ¹
Keynes	59 ¹
May, A. Wilfred	86 ¹
Mellerowicz	3 ¹ , 109 ¹
Morgenthau	10 ¹
Niemeijer	97
Parker Willis	79 ² , 86 ⁴ , 99 ² , 107 ¹
Repelius	82 ¹
Rhee, van	24 ²
Robey	79 ²
Roosevelt	10 ¹
Schacht	47
Schmölders	2 ¹
Sommer	1 ²

Taggert	38 ¹
Taussig	37 ² , 53 ¹
Verrijn Stuart G. M.	24 ¹ , 30 ¹ , 31 ¹ , 48 ² , 49 ¹
Verwey	93 ^{1 2}
Vogel	38 ² , 49 ⁴ , 56 ¹ , 62 vv.
Walter	2 ¹
Westerman	24 ¹
Weststrate	108 ²
Wiel, van de	20 ¹ , 21 ¹ , 22 ¹ , 44 ¹ , 46
Zahn	13 ¹ , 18 ² , 58 ¹ , 79 ³

STELLINGEN.

I.

Geld is een goed sui generis.

II.

De pachtleer van Ricardo geeft geen inzicht in den oorsprong en het wezen der pacht.

III.

Gebruikskapitaal (Nutzkapital) is geen maatschappelijk kapitaal (Sozialkapital).

IV.

De tegenwoordig bestaande clearingovereenkomsten tot het doen van internationale betalingen zijn nadeelig voor de welvaart.

V.

De tegenstelling recht en macht is slechts een schijnbare.

VI.

Propageering in Nederland van de leuze „Koopt Nederlandsch product” is nadeelig, zoowel voor de nationale als voor de internationale welvaart.

VII.

De begrippen geld en wettig betaalmiddel zijn naar Nederlandsch recht niet synoniem.

VIII.

Wanneer iemand een door hem verhuurde zaak verkoopt en hij bedingt van den koper dat deze de huur gestand zal doen, dan is een dergelijk beding naar Romeinsch recht niet ongeldig.

IX.

De meening van Hijmans (Romeinsch Zakenrecht 2^e druk blz. 116vv.) dat onder *justa causa* als vereischte voor de *traditio* moet worden verstaan een omstandigheid die in 't algemeen den eigendom kan doen overgaan, is onjuist.

X.

Ten onrechte beweert Cassel dat door den lagen rentestand de productie van kapitaalgoederen wegens de grootere (gekapitaliseerde) waarde wordt geprikkeld (Theor. Sozialökonomie deel IV 4te Aufl., blz. 565).

Ut
19